

SUOMALAIS-UGRILAISEN SEURAN TOIMITUKSIA XXXIX
MÉMOIRES DE LA SOCIÉTÉ FINNO-UGRIENNE XXXIX

**VENÄJÄNLAPIN
KONSONANTTIEN ASTEVAIHTELU**

KOLTAN, KILDININ JA TURJAN MURTEIDEN MUKAAN

KIRJOITTANUT

TOIVO ITKONEN

HELSINKI 1916
SOCIÉTÉ FINNO-UGRIENNE

Venäjänlapin konsonanttien astevaihtelu

Koltan, Kildinin ja Turjan murteiden mukaan

Kirjoittanut

Toivo Itkonen

Suomalais-ugrilaisen Seuran Toimituksia XXXIX
Mémoires de la Société Finno-Ougrienne XXXIX

HELSINKI 1916
SOCIÉTÉ FINNO-OUGRIENNE

Helsinki 1916

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapainon Osakeyhtiö

Alkulause.

Tutkielmani ainekset olen kerännyt pääasiallisesti matkalla, jonka v. 1914 tein osaksi Yliopiston Kanslerin käyttövaroista myönnetyllä apurahalla, osaksi Suomalais-ugrilaisen Seuran avustuksella eri seuduille Kuolan niemimaata, Nuortijärvelle, Kuolavuonoon ja Jokangaan. Tarkoitukseni on seuraavassa kuvata venäjänlapin 1:sen ja 2:sen tavun välisten konsonanttien astevaihteluita ja luoda sen ohella katsaus kielen äännehistoriaan.

Opettajilleni, professoreille E. N. SETÄLÄ ja H. PAASONEN, pyydän lausua kunnioittavat kiitokseni siitä avusta, jolla he ovat työtäni edistäneet. Edelleen olen kiitollisuudenvelassa toht. F. ÄRMÄLLE, jonka inarinlappia koskeva tutkimus on ollut arvokas opas äänneopillisissa harrastuksissani, ja toht. K. F. KARJALAISELLE, jolta olen saanut monia, etupäässä käytöllistä laatua olevia neuvoja. Samoin pyydän kiittää kirjani latojaa, hra E. K. ROSENBERGIÄ, joka on taidolla suorittanut vaikean tehtävänsä.

Helsinki, toukokuussa 1916.

TEKIJÄ.

Lyhennyksiä ja selityksiä.

lpI. = inarinlappi.

lpKld. (Kld.) = kildininlappi (lp. *Kildi käll*).

lpKo. (Ko.) = koltanlappi (Nuortijärven l. Notozeron, Suoniskylän l. Songelin ja Patsjoen murteet).

lpKuol. (Kuol.) = kuolanlappi (Turjan l. Terin, Kildinin ja Akkalan l. Babinskin murteet).

lpLuul. (Luul.) = luulajanlappi.

lpN. (N.) = norjanlappi.

lpPulm. (Pulm.) = pulmanginlappi (Pulm. norj. Polmak).

lpR. = ruotsinlappi.

lpT. = turjanlappi (lp. *Tärje käll*).

Nrt. = Nuortijärven (GENETZillä Nuottajärven, lp. *Njuohltjaur*) murre.

Pts. (P.) = Patsjoen (lp. *Pahččevj*) murre.

Sk. = Suoniskylän (lp. *Suongel, Suonjel*) murre.

Vor. = Voronenskin murre (kildininlappia).

aun. = aunuksenkieli.

s. = suomi.

karj. = karjalankieli.

sk. = ruotsi, norja.

msk. = muinais-skandinaaviankieli.

veps. = vepsänkieli.

r. = ruotsi.

vir. = viro.

GEN. = GENETZ, Kuollan lapinkielen sanakirja.

FUF = Finnisch-ugrische Forschungen.

JSFOu. = Journal de la Société Finno-Ougrienne.

KSz. = Keleti Szemle.

MO = Le Monde Oriental.

PhL = ÄIMÄ, Phonetik und lautlehre des Inarilappischen.

QuP = NIELSEN, Die quantitätsverhältnisse im Polmaklappischen.

UL = WIKLUND, Entwurf einer urlappischen lautlehre I.

YSAH = SETÄLÄ, Yhteissuomalainen äännehistoria.

Sisällysluettelo.

Alkulause	III
Lyhennyksiä ja selityksiä	IV
Kielenäänteet	1
Konsonantit	1
Vokaalit	1
Äännemerkkien selitys	2
Konsonantit	2
Klusiilit	2
Spirantit	4
Likvidat	5
Nasaalit	6
Vokaalit	6
Paino	10
Korko	12
Laajuusasteet ja -merkit	13
Konsonanttivaihtelut (1:sen ja 2:sen tavun rajalla)	14
Vokaalienväliset klusiilit, affrikaatat, spirantit, likvidat ja nasaalit	16
I. Vokaalienväliset tenuisklusiilit	16
1. Klusiilin ja spirantin vaihtelu	16
2. Vokaalienväliset spirantin kanssa vaihtelemattomat klusiilit	21
II. Vokaalienväliset tenuis-affrikaatat	26
1. Tenuisklusiilin ja s:n š:n vaihtelu p:n z:n š:n kanssa	26
2. Tenuis-affrikaattain vaihtelu	29
III. Vokaalienväliset meediaklusiilit, jotka aina ovat geminoidut	32
IV. Vokaalienväliset meedia-affrikaatat, joiden klusiili on aina geminoitu	35

V.	Vokaalienväliset spirantit ja likvidat	37
	1. Heikkoasteisina lyhyet spirantit ja likvidat	37
	2. Spirantit ja likvidat, joiden heikossa asteessa ei ole yksinäis-äänne	42
VI.	Vokaalienväliset nasaalit	47
	1. Geminaatta- ja yksinäisnasaalin vaihtelu	47
	2. Geminaattanasaalien vaihtelu	51
	Konsonanttiyhtymät	54
	I. Puolivokaalin ja klusiilin tai affrikaatan yhtymät	54
	1. Puolivokaalin ja meedian yhtymät	54
	2. Puolivokaalin ja tenuiksen yhtymät	61
	3. Puolivokaalin ja affrikaatan yhtymät	63
	II. Likvidan ja klusiilin tai affrikaatan yhtymät	66
	1. Likvidan ja meedian yhtymät	67
	2. Likvidan ja tenuiksen yhtymät	69
	3. Likvidan ja affrikaatan yhtymät	71
	III. Nasaalin ja klusiilin tai affrikaatan yhtymät	73
	1. Nasaalin ja meedian yhtymät	73
	2. Nasaalin ja tenuiksen yhtymät	75
	3. Nasaalin ja affrikaatan yhtymät	77
	IV. s:n, š:n ja klusiilin yhtymät	79
	V. Affrikaatan ja k:n yhtymät	82
	VI. Puolivokaali tai likvida + <i>sk, st</i>	85
	VII. <i>k + s, š, t, ts, tš</i>	86
	VIII. <i>p + s, š, t, ts, tš, tk</i>	90
	IX. <i>bd ja dg</i>	94
	X. Puolivokaalin ja spirantin, likvidan tai nasaalin yhtymät	97
	1. Puolivokaalin ja spirantin yhtymät	97
	2. Puolivokaalin ja likvidan yhtymät	97
	3. Puolivokaalin ja nasaalin yhtymät	97
	XI. Likvidan ja spirantin tai nasaalin yhtymät	103
	1. Likvidan ja spirantin yhtymät	163
	2. Likvidan ja nasaalin yhtymät	103
	XII. Spirantin ja v:n, j:n tai n:n yhtymät	108
	1. Spirantin ja v:n, j:n yhtymät	108
	2. Spirantin ja nasaalin yhtymät	108
	XIII. Nasaali + spirantti tai nasaali	112
	XIV. <i>b (r) + spirantti tai likvida</i>	114
	XV. <i>jr + gl</i>	117
	XVI. <i>*m + d, ds, bš</i>	118
	Oikaisuja ja lisäyksiä	121

Kielenäänteet.

Kielenäänteiden merkitsemisessä olen noudattanut tavallista suomalais-ugrialaisten kielten transskriptsiojärjestelmää¹ (ÄIMÄN lapin-kielen merkitsemiseen sovellettamassa muodossa).

Konsonantit.

p p̄ B b Ū t t̄ D d d' k k̄ G g G' g' f β r v δ s z
z̄ s̄ š š̄ ž ž̄ z̄ z̄' h' χ χ̄ χ̄' γ j j̄ l l' l' r m m' m' n n' n' n'
ŋ ŋ' ŋ' ŋ'.

Vokaalit.

Oraaliset vokaalit.

Yksinäisvokaalit.

a a A v g g A ō ä ä ξ ε ε ε e e e e e i i i i i o o ō y
u u u u u u u u.

Diftongit.

ai aī aī aī aī eī eī eī eī eī iī iī oī yī uī yī.
aī aī aī aī eī eī eī eī eī iī iī oī yī uī yī.

¹ Ks. SETÄLÄ, Über die transskription der finnisch-ugrischen sprachen, FUF I.

qu au äu eu eu èu iu ou uu uy.
 qu au ày ey ey èy iy oy uy uy.
 qu au eu èu im om um.
 qu àu ey èy iy oy uy.
 àè èä jè jē jï jē oa òa oè ya up uy uo yò.

Triftongit.

eäi jai jēi iei òai yai wai ywi uoi yai.
 eäi jai jēi iei òai yai wai ywi uoi yai.
 eäu jēu òau yau wau ywu uou.
 eäu jēu òau ywu wau ywu uou.
 eäu ieu yau wau ywu yōu yōu.
 eäu ieu yau wau ywu yōu yōu.

Naso-oraalit.

a ä e.

Äännemerkkien selitys.

Konsonantit.

Klusiilit.

Tenues *p t k k̄* ovat täysin suomen *p:n t:n k:n* kaltaisia. Palatalisoituja ovat *p̄ t̄ k̄*, jotka sana-alkuisina esiintyvät etuvokaalien edellä, *k̄* myös kauempana sanassa. *p:n t:n* palatalisointi on heikompi kuin *k̄:n*.

B D V G g q ovat vastaavat puolipuheäänelliset meediat. Vahva-asteisina ne ovat puheäänettämiä lähten tenuista (GENETZillä *p t k*). Tällöin olen käyttänyt geminaatta-asteessa merkkejä *bp dt bt̄ ck gk̄ ḡk̄*, mutta (kuolanlappalaisessa) lyhyessä asteessa *bp dt bt̄ ck̄ ḡk̄*. Sitäpaitsi on huomattavissa pieni ero kolttalaisen ja kuolanlappalaisen puheäänettömän geminaatta-meedian välillä. Kun edellisessä on tenuis-aines miltei voittavana, siis tarkemmin merkit-

tynä *b̂p̂* j. n. e., on jälkimäisessä tuntuvampi meedia-aines (siis *b̂p̂*) siitä huolimatta, että kuolanlapin äänne palautuu alkuperäiseen tenuikseen (**p̂*) ja koltanlapin taas nasaalin ja meedian yhtymään (**mb*). — Kuolanlapissa esiintyy affrikaatoissa myös ylilyhyt dentaalimeedia, jota merkitsen *b̂*:llä.

GENETZ on sanakirjassaan merkinnyt puheäänellisen meedian (Nrt.) *b*:llä *d*:llä *g*:llä, puheäänettömän tenuiksella, mutta käsikirjoituksissaan¹ hän on jälkimäisestä käyttänyt geminaatta-asteessa *bp*:tä *dt*:tä *gk*:ta, niinkään puolivokaalin ja likvidan jälkeisestä puolipitkästä puheäänellisestä mediasta. FRISINKIN sanakirjassa tavataan sellaisia venäjänlappalaisia muotoja kuin *agka*, *jegk*, *aftlagka*.

b b̂ d d' g ĝ ovat — *b*:tä, joka esiintyy ainoastaan uusissa venäläisissä lainoissa, ja kolttalaista *b̂*:tä lukuunottamatta — eräänlaisia puheäänellisen klusiilin ja spirantin välisiä äänneitä, mutta lähenevät kuitenkin enemmän edellistä. Kuolanlapissa tavataan affrikaatoissa ylilyhyt dentaaliksiili, jota merkitsen *d̂*:llä.

p B b ovat bilabiaaleja, palatalisoituina *p̂ b̂*. *p̂* tavataan ainoastaan koltanmurteessa.

t v d ovat postdentaaleja ja niin muodoin jonkin verran etisempiä kuin pulmangin- ja inarinlapin äänneet.

t̂ b̂ d' ovat dentipalataaleja, jotka esiintyvät yhtymissä *tš bž dž*; *t̂* tavataan koltanlapissa myös sana-alkuisena ja *b* kauempana sanassa vokaalinvälisenä tai puolivokaalin ja likvidan jälkeisenä *g*:n asemesta, vars. Suoniskylän murteessa; samoin *t'* on joskus *k̂*:n sijalla, esim. *kob̂t'* (l. *koq̂k̂t'*) 'raksi', *tš̂q̂ŵr̂e* (l. *k̂š̂q̂ŵr̂e*) 'sompa', *T'iv̂ŵrel* (vieläpä *T'iv̂ŵrel*) 'Kiril'.

k g ĝ ovat mediopalataaleja, *k̂ ĝ ĝ* prepalataaleja, *k̂ ĝ* taas lähenevät artikulaatioltaan dentaaleja ja ovat alveolaaris-prepalataalisia. *k̂ ĝ ĝ* esiintyvät kuolanlapissa, *k̂ ĝ* myös Patsjoen murteessa, *ĝ* Patsjoen ja Turjan, *k̂ ĝ* Nuortijärven ja Suoniskylän murteissa.

^o on ylen harvinainen laryngaaliksiili, joka tavataan ainoastaan koltanlapin sanassa *q'q̂* 'vai niin'.

¹ Ks. ÄRMÄ, Die hypothese von einem postkonsonantischen wechsel *k ~ γ t ~ d p ~ β* im urlappischen (FUF VI 181—211).

Spirantit.

β , bilabiaalinen puheäänellinen spirantti, tavataan ainoastaan Kildinin murteessa.

f r v ovat dentilabiaalisia spirantteja, f (lainasanoissa esiintyvä) puheääneton, r puolipuheäänellinen ja v puheäänellinen. Kildinin murteessa esiintyy hyvin heikkohälyinen sana-alkuinen v w - u -diftongin edellä; merkitsen sen v :llä.

δ on puheäänellinen dentaalispirantti, jota muodostettaessa kieli koskee ylähammasten kärkiin. Puhtaana se esiintyy Patsjoen ja Kildinin murteissa, Suoniskylässä sitävästoin puolipuheäänellisenä.

s on etualveolaarinen, suomen s :ää etisempi. t :n jäljessä s on miltei dentalveolaarinen.

$\$$ on alveolaarinen, t :n jäljessä melkein dentalveolaarinen. $\$$ esiintyy ainoastaan t :n b :n jäljessä ja artikuloituu keskialveolissa.

ξ on artikulatsioltaan höllä alveolaari, joka esiintyy koltanlapissa $t\xi$:n edellä.

z ξ ξ ovat puolipuheäänellisiä spirantteja, z ξ etu- ja ξ (tavataan vain $b\xi$ -yhtymässä¹) keskialveolaari. ξ on Nuortijärven murteessa aina heikosti puolipuheäänellinen ja lähenee $\$$:tä, samoin kuin z ξ lähenevät s :ää $\$$:tä (paitsi silloin kun ne vaihtelevat geminaatta- s :n $\$$:n kanssa). GENETZ käyttääkin silloin tav. z :n ξ :n asemesta puheäänetöntä spiranttia.

z ξ ξ ovat vastaavat puheäänelliset spirantit, joista viimeinen tavataan vain $d\xi$ -yhtymässä. Ne esiintyvät yleensä Turjan murteessa.

h , laryngaalispirantti, löytyy ainoastaan norjanlapin vaikutuksen alaisessa Patsjoen murteessa, sana-alkuisena, ja ääntyy heikosti suuhälyisenä, kuten suomessa.

Heikko puheääneton siirtyminen esiintyy puheäänellisen ja puheäänettömän konsonantin välillä vahva-asteisissa likvidan tai nasaalin ja tenuisklusiilin yhtymissä (GENETZ käyttää tällöin h :ta), turjanlapissa myös nasaalin ja s :n $\$$:n yhtymissä.

χ χ χ γ ovat mediopalataalisia spirantteja. Niistä ovat χ χ χ puheäänettämiä, γ puheäänellinen. Nrt. γ on melkein puolipuhe-

¹ tai tämän sijalla.

äänellinen ja samaa voi vielä suuremmalla syyllä sanoa Turjan ylilyhyestä γ :stä, joka esiintyy t :n ja s :n edellä ja jota sopivamman merkin puutteessa merkitsen γ' :llä.

j :hin nähden pitää paikkansa se, mitä ÄIMÄ sanoo lpl. j :stä: „ j bezeichnet nur vor „palatalen“ und „velarisierten“ vokalen den gewöhnlichen vorderen präpalatalen stimmhaften spiranten (vgl. NIELSEN, QuP 11). Vor den „velaren“ resp. „palatalisierten“ vokalen ist der mit j bezeichnete laut (wie im finnischen) eher als ein halbvokal zu betrachten, wenigstens ist das spirantische geräusch bei dieser „ j -variante“ sehr gering“. ¹ Niinpä olisikin tarkassa transskriptsiossa j :n asemesta tässä tapauksessa käytettävä \hat{j} -merkkiä. — Kildinin murteessa tavataan hyvin heikkohälyinen myöhäsyntyinen j sana-alkuisena ie - $iä$ - diftongin edellä; merkitsen sen j :llä.

γ on j :tä vastaava puolipuheäänellinen prepalataalinen spirantti, heikkohälyisempi kuin \hat{j} .

Likvidat.

l on puheäänellinen dentalveolaarinen likvida, kenties hieman apikaalisempi kuin suomen l . Dorsaalinen artikulatio on sanansisäisellä l :llä etuvokaalin seuratussa joko välittömästi tai kauempana. Koltanlapissa on edelleen huomattavissa l :n laadussa eroa riippuen siitä, onko etuvokaali sen molemmin puolin vai ainoastaan jäljessä. Jälkimmäisessä tapauksessa l on hieman „tummempi“ sävyltään.

l on vastaava palataalinen äänne.

l = venäl. l ja tavataan takavokaalin edellä kaikissa muissa murteissa paitsi Patsjoen. l :ssä kielentaus kohoaa kitapurjetta kohti ja lateraalit aukot ovat isommat ja paljon takaisemmat kuin edellisissä. l :ää on eri lajeja kieliartikulaation takaisuudesta ja lateraalihälyn voimasta riippuen (joskus sen sijalla on koltanlapissa u m :n n :n ja $ɛ$:n edellä, esim. $ko\bar{u}m^a$ 'kolme', $si\bar{u}B^pa$ 'hopea', $o\bar{u}G^{ka}$ 'ulku', siis samaan tapaan kuin vepsänkielessä). — Arvatenkin l on synty-

¹ ÄIMÄ, PhL 10.

nyt venäjänkielen vaikutuksesta, sillä tavataanhan tämä äänne eräissä venäläiseen kielialueeseen rajoittuvissa suomalaiskielissäkin. Omituista vain on, että *ɹ* on tuntuvin juuri Koltan murteessa, joka kuitenkin on ollut venäjän kanssa vähemmän tekemisissä kuin kuolanlappi. — GENETZ ei ole sanakirjassaan *ɹ*:ää erikseen merkinnyt, mutta käsikirjoituksissaan¹ hän osottaa sitä *ʎ*-merkillä.

ɹ' on vastaava palataalinen äänne, joka kuitenkin lähenee huomattavasti *ʎ*:ää.

r on postalveolaari, täryltään yhtä vahva kuin suomen *r*.

Nasaalit.

m on tavallinen puheäänellinen bilabiaalinen nasaali, *ɱ* vastaava puheääneton, joka tavataan *s:n* *ʂ:n* jäljessä puheäänettömän vokaalin *a:n* *e:n* seuratussa.

n on puheäänellinen postdentaali, *s:n* *ʂ:n* *z:n* *ʒ:n* jäljessä miltei etualveolaari. Vastaava puheääneton nasaali *ɲ* esiintyy samassa asemassa kuin *m*.

ɲ on dentipalataalinen nasaali.

ŋ on *k:n* *g:n* *ɣ:n* tavoin mediopalataalinen muulloin paitsi *ɛ:n* *e:n* *é:n* *i:n* seuratussa, jolloin se on prepalataalinen.

ŋ (ylen harvinainen) on palataalinen *ŋ*.

Vokaalienvälisissä geminaatta-nasaaleissa kuuluu Koltan murteessa — niinkuin inarinlapissakin — ellei sana ala nasaalilla, heikko homorgaaninen klusiilinen esilyönti. Tällaiset „yhtymät“ merkitsen ÄIMÄN tavoin: *ʙŋ* *dŋ* *dʲŋ* *gŋ*. Kuolanlapissa en voinut klusiilista esilyöntiä havaita.

Vokaalit.

a = suomen *a*, Turjan murteessa kenties hiukan etisempi kuin muualla.

ɶ on vastaava puheääneton vokaali. Tavallisessa puheessa sitä korvaa usein aspiratsio, varsinkin Kildinin murteessa, esim. *toðp'* 'tuppi', *jðak'* 'joki'.

¹ nim. vanhimmissa, jotka eivät enää liene tallessa.

v on epätäydellinen *a*, jota äännettäessä leukakulma on pieni niinkuin inarilaisessakin *v*:ssa.

q on koko joukon etisempi kuin suomen *a*.

ä muodostuu suuremmalla artikulasioaukolla ja enemmän edessä kuin *q* ollen äännearvoltaan suomen *a:n* ja *ä:n* välinen vokaali. Se puuttuu Kildinin murteesta, jossa sitä vastaa *q*.

ä on artikulasioltaan suomen ja inarinlapin *ä:n* kaltainen. Se esiintyy poikkeuksellisesti Turjan ja Koltan murteissa *ä:n* sijasta.

q on takainen *a*, jota muodostettaessa kieli vetäytyy hieman taaksepäin.

α, „tumma *a*“ (GENETZIN *q*) on ilman huultenpyöritystä ääntyvä suomen *a:n* ja *o:n* välinen vokaali, joka lähenee siinä määrin jälkimäistä, että sitä on ensi kuulemalta tästä vaikea erottaa. Se on äännearvoltaan täysin sama kuin norjanlapin *ǣ* (Pulm. *α*), mikäli olen tätä kuullut äännettävän. *α* tavataan melkein yksinomaan Kildinin murteessa vastaamassa koltan- ja inarinlapin *q:ta*, *a:ta*, (hyvin harvoin *q:ta* *ä:tä*).

q = inarin *q*¹, „keskivokaali“, jota äännettäessä kieli kohoaa enemmän kuin *a*:ssa ja huulet vetäytyvät vähän taaksepäin.

ä vastaava puheäännetön vokaali. Se esiintyy koltanlapissa toisessa tavussa *a:n* sijalla, kun ensi tavussa on *e*, esim. *eχtā* 'fyksi'.

ö, epätäydellinen *q* (GENETZIN *o*) on omituinen vokaali, joka tavataan koltan- ja kildinin- (näht. myös akkalan-) lapissa vastaamassa inarilaisen *a ~ o*-vaihtelun *a:ta* (lpN *α:ta*). Sitä muodostettaessa huuliartikulasio on höllä ja kieli pyrkii jonkin verran *ö*-asemaa kohti; *ö* vivahtaa viron *õ:hön*, joka siitä kuitenkin eroaa takaisuutensa ja vahvemman huuliartikulasionsa puolesta. Pitkä *ö* lähenee tav. *a:ta*.

ε on hyvin avoin *ä:tä* lähenevä *e*-äänne, joka ääntyy suuremmalla suuaukolla kuin *e*.

ε vähemmän avoin, *ä:n* ja *e:n* keskiväliltä.

e = suomen takainen *e*.

E on vastaava puheäännetön, resp. puolipuheäänellinen vokaali.

¹ Ks. ÄIMÄ, PhL 20.

o on miltei yksinomaan diftongeissa ja triftongeissa tavattava indiferentti *ö:hön* vivahtava vokaali, jota muodostettaessa kieli on jokseenkin lepotilassaan.

ø = hyvin takainen *o*:ta lähenevä *e*-äänne, joka tavataan *iø* diftongissa koltanlapissa, esim. *j'j'økk'* (G. *j'økk*) 'henki'.

ø = suomen etinen *e*.

é on artikulasioasemaltaan korkea *e*:n ja *i*:n välinen vokaali ja esiintyy erinäisissä tapauksissa koltan- ja kildininlapissa vastaa-
massa muiden murteiden *i*:tä vaihdellen paradigmaattisesti tämän ja *e*:n kanssa, esim. Nrt. *rét'* 'ranta', g. ja akk. *rēþa*, ill. *riðv*. —
é esiintyy koltanlapissa usein heikkoasteisen *i*:n sijalla diftongin jälkikomponenttina, esim. *tōëvam* 'pesen'.

ø on takainen *o*:n ja *ö*:n välinen vahvalla huuliartikulatsiolla muodostuva äänne (GENETZIN *ø*), joka lienee jokseenkin sama kuin viron *õ* ja siis poikkeaa inarin *ø*:stä (ks. ÄIMÄ, PhL 21).

i = suomen etinen *i*.

i ääntyy taempaan kuin suomen takainen *i* ja inarinkin *i*.

i on epätäydellinen turjanlapissa joskus esiintyvä hyvin takainen *i*, joka vivahtaa *ø*:han, esim. *p'iss'* 'pyssy'.

i on artikulasioasemaltaan yhtä takainen kuin edellinen ja ääntyy vahvasti taaksevedetyin huulin, kuten ven. *и*, mutta on laadultaan monoftonginen (GEN. *i*). *i* tavataan etenkin turjanlapissa taka-*i*:n ja *uo- uø*-diftongin sijalla ja *óa*:n sijalla, kun seuraavassa tavussa on etuvokaali. Sitä on eri lajeja riippuen takaisuudesta ja huuliartikulatsion vahvuudesta; läheneepä eräs *i*-muunnos *i*:tä siinä määrin, että sitä on tästä vaikea erottaa, esim. sanoissa *j'ievai* 'tyven', GEN. *j'ievaj* (Kld. *j'j'øvv'*), *j'j'øvv'* 'horjua', GEN. *j'ierpa-* (lpN *juorbbot*). Koltanlapinkin *i* on tav. artikulasioltaan heikompi kuin „päälaji“, siis inarilaisen *i*:n kaltainen.

o on suomen äänteen kaltainen vokaali, joka ääntyy heikolla huuliartikulatsiolla.

ø on edellistä vähän etisempi ja tavataan diftongeissa ja triftongeissa *ø*:n jäljessä.

ó on suppea suomen *o*:n ja *u*:n välinen koltanlapissa esiintyvä vokaali, jota muodostettaessa huulet etenevät jonkin verran *o*-asennosta.

u = suomen *u*.

y on hyvin takainen *ó*:ta lähenevä *u*, joka ääntyy heikomalla kielenjännityksellä kuin *u*.

y = etinen *u*.

u = inarin *u*, esiintyy diftongeissa ja triftongeissa; tällöin se on alkukomponenttina ainoastaan Patsjoen murteessa, muualla jälki- (loppu-) komponenttina etisten vokaalien jäljessä. Sitä äännettäessä kielenselkä hiukan kohoaa ja huuli- sekä kieliartikulatsio heikkenevät *u*-hun verraten.

Puolivokaalien *y*:n *y*:n *i*:n artikulatsio on sama kuin *u*:n *u*:n *i*:n; ne esiintyvät lyhyen konsonantin edellä *u*:n *u*:n *i*:n jäljessä. *y* *y* *i* tavataan vastaavien vokaalien jäljessä, kun niitä seuraa (pitkä, geminaatta, puolipitkä tai lyhyt) vahva-asteinen konsonantti. Niillä on „konsonanttinen“ funktio vielä suuremmassa määrässä kuin *y*:lla *y*:lla *i*:llä, kahdella ensimmäisellä Nuortijärven murteessa niin, että niissä *e*:n *l*:n *r*:n ja *n*:n edellä tuntuu spiranttihälyä, esim. *aa^yä^kvd* 'pestä', *reä^yñ^e* 'reuna', *vuä^yray* 'pihka' (pl. n.).

Vokaalienvälisen tenuisklusiilin edellä käy vokaali puheäänettömäksi. Tällaista vokaalia merkitsen lapinkielen transskriptsiossa yleisesti käytetyllä *ɔ*:lla, joka äännearvoltaan on jotenkin sama kuin tavua lopettava suomen *h* (ja inarin *h*). Koltanlapissa puheääneton vokaali on artikulatsioltaan heikompi kuin Kuolan murteissa; sitä voi tarkemmin osottaa *ɔ*:lla ja lyhintä astetta 'lla. Esimm. Kld. *qəkk^a* 'akka'. Ko. *äčk^k*, *ä^ʔka*.

Edelleen esiintyy koltanlapissa vokaalienvälisen geminaatta-*s*:n -*s*:n edellisessä vokaalissa hyvin heikko puheäänettömäksi tuleminen, josta käytetään seuraavassa ^c merkkiä, esim. *ki^css^e* 'kesä', *pa^cššvd* 'pysyä'.

Venäjänlapille ominainen ilmiö, jota muissa lapinmurteissa ei tunneta ainakaan samassa määrässä, on se vokaalien, paitsi *i*:n, ja konsonanttien, paitsi labiaalisen ja *j*:n, laadun muuttuminen, jota GENETZ merkitsee pienellä rivinalisella *i*:llä, esim. *aiⁱke*, *loⁱnte*. Sanakirjansa alkulauseessa hän sanoo, että tällöin *i*:n „edellisen

vokaaliäänteen loppupuolella kuuluu *i*:n vivahdus, joka samalla tuntuu vähän korottavan koko edellisen vokaalin ja hiuventavan seuraavan konsonantin, niin että esim. *taalle* l. *tälle*, *sörme*, *ëuhke* l. *ëühke*. — Seikka on tosiaankin selitettävä niin, että etuvokaalia (*e e é i*) edeltävän tavun vokaalin ja tavurajalla olevan konsonantin artikulaatio pyrkii enemmän tai vähemmän kohoamaan *i*-asemaa kohti, ilmiö joka esiintyy suomessakin etelä-Savon murteessa (ei tosin niin huomattavana) ja jonka voisi merkitä *i*:llä, siis esim. s. *koittin*, *mävrkä*. Tuntuvin on „*i*-artikulaatio“ koltanlapin *ç*:n etisessä vokaalissa, jolloin *i*:tä edustaa eri yksilöiden ääntämisessä miltei diftongin jälkikomponentin muodostava *i*, esim. *koig_ç ^ç raksi*.¹ Konsonantin palatalisoituminen on *i*-artikulaatiosta johtunut ainoastaan etisissä klusiileissa, jotka olen merkinnyt: *ç ç ç*. — Seuraavassa on transskription yksinkertaisuuden vuoksi jätetty *i* merkitsemättä.

Muist. Seuraavassa esityksessä ei yleensä merkitä äänteiden etisyyttä tai takaisuutta syystä, että tämä tav. riippuu seuraavan tavun vokaalin vastaavasta laadusta.

Paino.²

Tavupainosta (ekspiratoorisesta tavukorosta) puhuen pitää venäjänlappiin nähden paikkansa pääpiirteissään se, mitä NIELSEN sanoo Pulmangin murteesta (QuP 13—14).

Pääpaino on sanan ensi tavulla. Poikkeuksia on ainoastaan Turjan murteessa, jossa se jakautuu eräissä tapauksissa yhtä suurena ensi ja toiselle tavulle, esim. sanoissa *p^çr^çd^çl* 'peräsin', *k^çr^çd^çe^d* 'lentää' (arvatenkin ensi tavun ylilyhyyden tähden), *piell^çt^çt^ç* 'poron korvamerkki', oik. *piell^ç-t^çt^ç* (jossa toisen tavun painollisuus johtuu toisen yhdysosan merkityksen tärkeämmyydestä ensi osan rinnalla).

¹ Vrt. myös GEN. käsik. *läimb* (ÄIMÄ, Die hypothese von einem postk. wechsel).

² Nimitystä käytetty Kielioppikomitean mietinnön mukaisesti.

Painon nousevaisuudesta tai laskevaisuudesta (samassa tavussa) en korvakuulollisten havaintojen perustalla voi mitään varmaa sanoa.

Kaksitavuisissa sanoissa on pitkällä toisella tavulla vahva sivupaino, siis (jos merkitsemme pääpainon merkillä ·, sivupainon kaksoispisteellä): Ko. *tje'vā.'t* 'pukeutuu', *kuā.mā:s* 'kolmannes'.

Kolmitavuisten sanojen sivupaino on viimeisellä tavulla, jos edellinen on lyhyt, toisella, jos se on pitkä t. puolipitkä, mutta kolmas on lyhyt, ja molemmille jakautuneena, jos kumpikin tai kaikki tavut ovat pitkiä, esim. Ko. *ta'ðkk'le:m* 'löin', *li'ðkkā:aa* 'liikuskalee', *neä.'ā'ā:zā* 'neljänpullot', T *ÿrā:ek'* 'jäähpyy', *ÿ'n-nā:zē:m* 'käyttämätön', Ko. *hēškā:li:ÿ* 'reviskeli'. — Jos taas toinen tavu on puolipitkä ja kolmas puolipitkä tai pitkä, saa toinen heikon, kolmas vahvan sivupainon.

Useampi- kuin 3-tavuisissa sanoissa on jokaisella pitkällä tavulla (toisesta lukien) jonkinlainen sivupaino, esim. Ko. *sier'vta:aa* 'leikittelee' (vahva sivupaino), *ju'ðkk'aa:stā:stā'st'ÿi* 'ryyppäisi äkkiä' (1:nen ja 3:s sivupaino heikko, 2:nen vahva), Kld. *pā'ka:w'sq'idv:n* 'käsikäisiäni' (1:nen sivup. heikko, 2:nen vahva, 3:s heikko).

Sana- ja lausepaino on koltanlapissa verrattain vaihteleva asteiltaan ja pääasiassa inarinlappalaisen koron mukainen. Jos sen asteet merkitsee numeroilla 1—4 osottaen pääpainoa 4:llä, vahvaa sivupainoa 3:lla, heikkoa 2:lla ja painotonta asemaa 1:llä (ÄÄMÄN havaitsemaa inarilaista keskivahvaa sivupainoa en huomioitteni vailinaisuuden tähden voi koltanlappiin soveltaa), saisi seuraavanlaisia esimerkkejä: *ä'ðkvž-de-gā:aa'ðvž* *ÿ'llē-ä'ö'xtast* 'akka ja ukko elivät kahden'; *te A'tsé'kē* *morraniÿ-de o'vājji*. *ku'vten suot'niÿ*, *nuut s'ö'rē'niÿ* 'silloin Syöjätär heräsi ja parkaisi, kahtia halkesi, niin säikähti'; *mo'k to'vven lē* *vovvā'ðttā'ñmaž-go* *mōm-baj vva'pam*, *rāje joavam*, *ÿ-ni-mi v'vō'ðttÿ* 'mikäpä siellä on asioinut, kun minä yhä käyn katsomassa, sivu kuljen eikä näy mitään'.

Mitä kuolanlapin sana- ja lausepainoon tulee, ovat sitä koskevat muistiinpanoni vielä vähäisemmät. Kolttalaiseen painoon verrattuna se on yksitoikkoisempi riippuen luultavasti siitä, että puhe-

tempo on paljon nopeampi Kildinin ja Turjan kuin Koltan murteessa, vaikka se tässä viimeainitussakin on vähän joutuisampi kuin inarin- ja tuntuvasti joutuisampi kuin norjanlapissa. — Erikoisen sävy on taas Semiostrovskin murteella. Jokangalaisen kielimestarini jäljittelyn mukaan on sen puhetempo poikkeuksellisen hidas ja katkeaa tuokioksi joka tavussa sekä lausepaino miltei nousua ja laskua vailla aivankuin puhujan „kieli ja leuat olisivat pakkasen kangistamat“.

Seuraavassa esityksessä ei painoa merkitä.

Korko.

Yleinen sääntö venäjänlappiin nähden on, että ylin korko¹ on sanan ensi tavulla, kuten pääpainokin.

Korkoa on ainakin kolme astetta, nim. ylimmän ohella alempi ja alin. Ne näyttävät olevan verrannollisia tavupainon asteiden kanssa siten, että edellisten 1:nen ja jälkimäisten 1:nen, ed. 2:nen ja jälk. 2:nen sekä ed. 3:s ja 4:s ja jälk. 3:s esiintyvät samassa asemassa. Poikkeuksen tästä tekee kuitenkin turjanlappi, sillä siinä ylin korko siirtyy kolmi- tai useampitavuisissa sanoissa toiselle tavulle, jos tämä on pitkä tai puolipitkä, siis (merkitäksemme painon pisteillä, koron numeroilla, joista 3 tarkoittaa ylintä, 2 alemmaa, 1 alinta) esim. $\underset{2}{\text{še}}\underset{3}{\text{.nā}}\underset{1}{\text{:čk}}$ 'käy lumesta valkeaksi', $\underset{2}{\text{va}}\underset{3}{\text{.nna}}\underset{1}{\text{:jvn}}$ 'kävi vinoksi', $\underset{2}{\text{va}}\underset{3}{\text{.w}}\underset{1}{\text{:ll}}$ 'paju', $\underset{2}{\text{tšä}}\underset{3}{\text{.rmq}}\underset{1}{\text{:zj}}$ 'ukkosen'. Kun tämänlaajuisia ja -korkoisia toisia tavuja on puheenalaisessa murteessa suhteellisesti paljon, saa puhe omituisen „laulavan“ sävyn, joka hiukkasen muistuttaa „emäruotsin“ korostusta.

Ylin korko on joko laskeva tai nouseva vähenevän tai kasvavan paineen mukaan. Laskeva se on, mikäli korvakuulohavainnoihin voi luottaa, muulloin paitsi triftongeissa, joiden loppukomponentti on pitkässä asteessa (ja siis sulkee tavun). Jos koron lasku

¹ korko = musikaalinen aksentti.

ja nousu merkitään laskevalla ja nousevalla viivalla, saadaan esi-
 merkit: Ko. $\overline{a\dot{a}k^x}$ 'ikä', $\overline{puas\dot{e}o}$ 'tulla', $\overline{juoi\dot{y}am}$ 'joikaan', $\overline{tš\ddot{u}\ddot{o}\ddot{r}\ddot{e}v\ddot{o}}$
 'hihtää', $\overline{k\ddot{i}\ddot{e}\ddot{u}\ddot{r}^e}$ 'sompä', $\overline{j\ddot{u}\ddot{o}\ddot{v}^asav}$ 'joutilaampi'. Asianlaita on siis
 tavun avonaisuuteen ja sulkeutuneisuuteen nähden samantapainen
 kuin Pulmangin murteessa, jossa „Gedehnte vokale und diphtonge
 mit offenerem zweitem komponenten haben in geschlossener erster
 silbe gew. den grössten druck auf ihrem letzten teil und deshalb
 steigende tonhöhe, in offener silbe gew. umgekehrt, indem der druck
 hier im anfang am stärksten und die tonhöhe fallend ist“ (QuP 15).

Laajuus-asteet ja -merkit.

Seuraavassa esiintyvät laajuus-asteet ovat (jos äännettä merki-
 tään x:llä): 1) ylilyhyt (\check{x} , erinäisissä tapauksissa x^s), 2) lyhyt (x),¹
 3) puolipitkä (\dot{x}), 4) pitkä (\bar{x}), 5) lyhyempi geminaatta-aste ($\check{x}x$),
 6) pidempi geminaatta-aste (xx) ja 6) ylipitkä ($\check{x}x$), esim. T. $\overline{lon\dot{d}e}$
 'linnun', Nrt. $\overline{k\ddot{e}\ddot{d}\ddot{e}l\ddot{e}a}$ 'kello', $\overline{nie\dot{v}\dot{v}\dot{b}\dot{i}\dot{s}e}$ 'tyttöselle', $\overline{p\dot{a}l'k\dot{k}^x}$ 'palkka',
 $\overline{a\ddot{a}v\dot{v}as}$ 'suomeksi', $\overline{k\ddot{i}\ddot{e}z\dot{z}e}$ 'kesän', Kld. $\overline{\ddot{o}\ddot{v}z\dot{a}m}$ 'etsin', $\overline{nem\dot{m}a}$ 'nimi',
 Nrt. $\overline{p\dot{i}\dot{e}^s\dot{s}e}$ 'pesä', $\overline{r\dot{i}d\dot{t}a}$ 'rantaan', $\overline{t\ddot{e}\ddot{a}^b\dot{m}m\dot{v}\dot{v}}$ 'potkaista'.

Yhden sanan paradigmassa tavataan enintään kolme eri kon-
 sonantti- tai vokaalialuetta.

¹ Oikeastaan on olemassa myös lyhyen ja puolipitkän välinen
 „puolilyhyt“ aste, jota en ole katsonut tarpeelliseksi osottaa siitäkään
 syystä, etten ole tarkannut riittävästi sen esiintymistä kaikissa venäjän-
 lapin murteissa. Seuraavassa merkitään tämäkin aste lyhyeksi.

Konsonanttivaihtelut

(1:sen ja 2:sen tavun rajalla).

Astevaihtelulla tarkoitetaan seuraavassa sekä alkuperäistä „var-
talokonsonanttien“ kvalitatiivista ja kvantitatiivista vaihtelua, joka
johtui toisen tavun avautumisesta tai sulkeutumisesta säilyen sen-
kinjalkeen kuin alkusyyt lakkasivat vaikuttamasta, että muitakin
nykyään tavattavia eri muotojen (kvantitatiivisia) aste-eroja, jotka
eivät aiheudu toisen tavun alkuperäisestä laadusta.

Huomattavin jälkimäistä laatua olevista sekundäärisistä vaih-
teluasteista on venäjänlapin alalla se, joka myöhemmin esitetään
I:n vahvan asteen nimellä ja tavataan substantiivien faktitiivi-, par-
titiivi- ja singulaarin illatiivimuodoissa sekä verbien preesensin plu-
raalin I:ssä persoonassa, imperfektin sg. I:ssä ja II:ssa ja pl. III:ssa
persoonassa, perfektin partisipissa ja nomen agentis-muodossa, esim.
Ko. *кѣдѣтън*, Kld. *кѣдѣтън* 'kätenä' (nom. *кѣдѣтъ*, *кѣдѣтъ*), Ko. *ридѣтъ* 'ran-
nalle' (n. *ридѣтъ*), *немамъ* 'nimeä' (laskusanan seurassa) (n. *немамъ*),
тѣдѣтъп 'tiedämme' (inf. *тѣдѣтъ*), *жудѣкъм*, Kld. *жудѣкъм* 'join' (inf.
жудѣкъм, *жудѣкъм*), Ko. *сѣррѣк* 'leikit (impf.)' (inf. *сѣррѣк*), *pellѣ*, T
пѣллін 'pelkäsivät' (inf. *пѣллін*, *пѣллін*), Ko. *пудѣдѣтъсѣ* 'poteva, sairas'
(inf. *пудѣдѣтъсѣ*), *кунѣдѣтъм* 'jättänyt' (inf. *кунѣдѣтъм*). I vahva aste
esiintyy ilmeisesti silloin, kun toinen tavu on sekundäärisesti sul-
keutunut, mikä useimmissa tapauksissa on ilman muuta havaitta-
vissa. Näennäisiä poikkeuksia ovat sg. illatiivi- ja Ko. (verbin)
impf. pl. III:n persoonan muodot. Edellinen on kuitenkin luulta-
vasti ollut ennen *ѣ*-loppuinen (vrt. Pulmangin *ѣ*-loppuista illatiivia)
ja jälkimäisessäkin on voinut olla jokin myöhemmin hävinnyt kon-

sonanttiaines (ellei I vahva aste tässä ole yleistys impf.:n singulaarista). Huomattava on edelleen, että I:n vahvan asteen ohella ensi tavun vokaali jonkun verran lyhenee, olipa se lyhyt tai pitkä; usein vielä II:n vahvan asteen lyhyeksi merkitty ensi tavun vokaali onkin todellisuudessa puolilyhyt (ks. s. 13), joten ne tapaukset, joissa I:n ja II:n asteen välillä ei ole eroa vokaalin laajuudessa, supistuvat verrattain vähiin. — Verbin infinitiivimuoto on siitä merkittävä, että vokaalienvälinen konsonantti (resp. affrikaatta) onkin siinä II:ssa vahvassa asteessa, vaikka toinen tavu on sekundäärisesti suljettu, mutta huomattava on, että siihen liittyy tavallisesti ensi tavun vokaalin lyhyttä laajempi aste (*tiedet* pro *tiedtten*). Näin ollen näyttää siltä, että sekundäärinen konsonanttivaihtelu on riippunut sekä myöhäsyntyisestä toisen tavun sulkeutumisesta että (myöhäsynt.) ensi tavun vokaalin laajuusvaihtelusta. — Samoin lienevät sekundääriset heikonkin asteen vaihtelut osittain johtuneet ensi tavun kvantitatiivisesta vokaalivaihtelusta (osittain yleistyksistä, joista edempänä).

Jotta edellä sanottu saisi laajemman pohjan, on tarpeen luoda katsaus inarinlappiin. Sen suhteista antanevat jonkunlaisen käsityksen seuraavat esimerkit: *kiet^a* 'käsi', fakt. *kiet^aan*, *kuoli* 'kala', fakt. *küöllin*, *tietⁱ id* 'tietää', sg. 3 p. pr. *teät^a*, sg. 1 p. impf. *tietⁱim*, pl. 3 p. impf. *tietⁱi*, *u^lsⁱid* 'etsiä', sg. 3 p. pr. *otsä*, sg. 1 p. impf. *ut^sim*, pl. 3 p. impf. *ut^si*, nomen ag. *ut^se*, perf. partis. *ut^sam*.¹ Näihin muotoihin sopii täydellisesti se, mitä venäjänlapin vaihtelusta sanottiin, sillä erotuksella vain, että inarissa voi olla 3—4:kin vahvan asteen lajia edellisen tavun (ja kenties jälkimäisenkin) vokaalin laajuudesta riippuen. Eräät inarin muodot poikkeavat venäjänlappalaisista, esim. sg. illatiivi ja (verbin) pl. 1 p. pr., joissa ilmenee vartalokonsonantin heikompi vahva aste: *pät^aan* 'pataan' (n. *pätⁱi*), *tietⁱip^a* 'tiedämme'. Arvattavasti näissä konsonanttiasteen heikommus aiheutuu infinitiivimuodon tavoin ensi tavun vokaalin suhteellisesta laajemmudesta. — Muuten voi inarissa olla kaksitavuisen sanan vahva-asteisenkin muodon jälkitavun vokaalilla puolipitkä tai pitkä laajuusaste (toisin kuin yleensä venäjänlappissa) ja näiden

¹ ÄIMÄN mukaan (PhL).

myötävaikutus saattaa aiheuttaa vartalokonsonantissa hyvinkin hienoja ja pitkälle meneviä aste-eroja, joiden selvittely ei tässä yhteydessä ole tarpeen.

Norjanlapin sekundäärinen konsonantti-laajuusvaihtelu näyttää sitävastoin johtuvan aivan eri syistä kuin edellä esitetty „italappalainen“ vaihtelu (ks. NIELS., QuP 21—22).

Näiden yleisten huomioiden jälkeen käymme tarkastamaan kutakin venäjänlappalaista konsonanttivaihtelutapausta erikseen pääasiallisesti siinä järjestyksessä, jota NIELSEN noudattaa tutkimuksessaan Pulmangin murteesta. Eri murteiden suhteet esitetään rinnakkain, ensin Koltan (ottamalla tarpeen vaatiessa huomioon paitsi Nuortijärven, myöskin Suoniskylän ja Patsjoen murteet), sitten Kildinin ja lopuksi Turjan; joskus tulee kysymykseen viittaus akkalanlappiin. On kuitenkin jokunen tapaus, jolloin samaa alkuperää oleva vartalokonsonantti (t. -yhtymä) on joutunut murteittain niin erilaisen äännekehityksen alaiseksi, että vastaavia vaihteluita on kovin vaikea käsitellä yhteisesti; näin on laita esim. vaihtelusuhteen Ko. *bp* (~ *ḅB*) ~ Kuol. *mB^p* (~ *mḅ*), Ko. *dt* (~ *ḍD*) j. n. e.

Vokaalienväliset klusiilit, affrikaatat, spirantit, likvidat ja nasaalit.

I. Vokaalienväliset tenuisklusiilit.

Näissä tavataan kaksi ryhmää, joista toisessa klusiilit vaihtelevat spirantin kanssa, toisessa erilaajuiset klusiilit keskenään.

I. Klusiilin (tenuiksen t. puheäänettömän meedian) ja spirantin (resp. puheäänellisen klusiilin) vaihtelu.

Kolttalainen¹ vahva aste eroo kuolanlappalaisesta klusiilin laatuun nähden. Edellisessä esiintyy tenuis, jonka edellä on puheääneton *ɔ*-vokaali¹, jälkimmäisessä puheääneton meedia. — Heikossa

¹ Ks. tämän laatua s. 9. Seuraavassa merkitään koltan puheäänetöntä vokaalia pelkällä *ɔ*:lla.

asteessa on koltan- ja kildininlapissa spirantti, turjanlapissa puheäänellinen klusiili.

Vaihteluasteita on kolme, nim. I ja II vahva sekä heikko. I vahva aste esiintyy niissä muodoissa, jotka on lueteltu sivulla 14. Se puuttuu alk. 3-tavuisilta sanoilta.

Koltanlapin vahva-asteinen labiaaliksiili vaihtelee *v*:n kanssa, dentaaliksiili Nuortijärven murteessa *v*:n, harvemmin *d*:n, Suoniskylän ja Patsjoen murteissa *ð*:n kanssa, palataaliksiili koko alueella *ʃʃ*:n¹ kanssa takavokaalin seuratussa, *ʃj*:n (tav. puheessa myös *j*:n, *j*:n), Patsjoella edelleen *g*:n kanssa etuvokaalin seuratussa. — Kuolanlapin heikkoasteisen spirantin tai puheäänellisen klusiilin sijalla on *s*:n *š*:n seuratussa (alk. 3-tavuisissa sanoissa) puheääneton meedia.

Vaihtelusuhteet ovat siis seuraavat:

	Ko.			Kuol.		
I vahva aste	<i>ðpp</i>	<i>ðtt</i>	<i>ðkk</i>	<i>ðp</i>	<i>ðt</i>	<i>ðk</i>
II „ „	<i>ɔp</i>	<i>ɔt</i>	<i>ɔk</i>	<i>ɔp</i>	<i>ɔt</i>	<i>ɔk</i>
Heikko „	$\left\{ \begin{array}{l} v \\ - \end{array} \right.$	$\left. \begin{array}{l} v (d) \\ \text{Sk., P. } \delta \end{array} \right.$	$\left. \begin{array}{l} \check{r}r, \check{j}j \\ \text{P. myös } g \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \text{Kld. } \beta \\ \text{T. } b \end{array} \right.$	$\left. \begin{array}{l} \delta \\ d \end{array} \right.$	$\left. \begin{array}{l} r \\ g \end{array} \right\}$

¹ Ko. *ʃʃ*:stä (*ʃj*:stä) voi huomauttaa, että vastaava inarilainen edustus *uv*, *wv* (yksilöllisesti myös *u^vv*) viittaa samoin geminoituun (resp. pitkään) palataalispiranttiin.

Esimerkkejä:

	Ko.	sive	sūppen	sūpe	sūpp ^r	sūpp ^e	nāppen	nāpp ^e	nābe
fakt.	haapa	sg. g. ja akk.	haapa	sg. g. ja akk.	sg. n.	nāpp ^e	nāppen	nāpp ^e	nābe
ill.	verkonkäpy	kieva	kiep ^a	kieva	sg. n.	kiep ^a	kieppe	kiep ^a	kiebi
perf. partis.	koovpp	koavam	koopp ^m	koavam	sg. n.	koopp ^m	koāppa ill.	kiepp ^e	kiebe
	kovertaa	sg. 1 p. pres.	sg. 1 p. impf.	sg. 1 p. pres.	lyödiä	lyödiä	ill.	syvennys	kiebe
	kaoppay	kūva	kaopp ^a	kaopp ^a	kaopp ^a	kaopp ^a		kāppag ^e	kāb ^a
	sg. g. ja akk.	vaimo	vaiton	vaimo	sg. n.	vaiton	vaiton	vid ^a	sg. n. vid ^a
	vib ^a	vīvad (vīda)	vib ^a	vīvad (vīda)	sg. n.	vib ^a	vib ^a	vib ^a	kiebi
	viisi	viides	kieble	viides	sg. n.	kieble	kieble	kieb ^a	kiebi
	kiev ^a	kieva (kieva)	kieble	kieva (kieva)	sg. n.	kieb ^a	kieble	kieb ^a	kiebi
ill.	kāsi	puavam (puadam)	puvdiem	puavam (puadam)	sg. n.	puavam	puvdiem	puvte ^d	puvdiem
	pūvotav	sg. 1 p. pr.	puvdiem	sg. 1 p. pr.	inf.	puadam	puvdiem	inf.	puvdiem
	tulla	pēvaš (pēdaš)	puvdiem	pēvaš (pēdaš)	inf.	puadam	puvdiem	puvte ^d	puvdiem
	pevtaž	pyrstö	puvdiem	pyrstö	pevtaš	pevtaš	puvdiem	puvte ^d	puvdiem
	sg. g. ja akk.	jōgga	puvdiem	jōgga	puvtaš	puvtaš	puvdiem	puvte ^d	puvdiem
	jōv ^a	jōgga	puvdiem	jōgga	puvtaš	puvtaš	puvdiem	puvte ^d	puvdiem
	joki	ēige (ēige)	puvdiem	ēige (ēige)	puvtaš	puvtaš	puvdiem	puvte ^d	puvdiem
	vuosi	puvdiem	puvdiem	puvdiem	puvtaš	puvtaš	puvdiem	puvte ^d	puvdiem
	adōk ^m	puvdiem	puvdiem	puvdiem	puvtaš	puvtaš	puvdiem	puvte ^d	puvdiem
	lukea	puvdiem	puvdiem	puvdiem	puvtaš	puvtaš	puvdiem	puvte ^d	puvdiem
	štiečkar	puvdiem	puvdiem	puvdiem	puvtaš	puvtaš	puvdiem	puvte ^d	puvdiem
	sg. g. ja akk.	porolauma	puvdiem	porolauma	puvtaš	puvtaš	puvdiem	puvte ^d	puvdiem
	jēučka ^a	jē(i)jel (jēgel)	puvdiem	jē(i)jel (jēgel)	puvtaš	puvtaš	puvdiem	puvte ^d	puvdiem
	sg. g. ja akk.	jäkälä	puvdiem	jäkälä	puvtaš	puvtaš	puvdiem	puvte ^d	puvdiem

Erittäin mielenkiintoinen on kuolanlapin vahva-asteinen puheääneton meedia *vp vt ek*. Mieleen johtuvat ehdottomasti useiden maamme itä- ja eteläpuolisten suomalaiskielten alkup. puolipitkään klusiiliin palautuvat vokaalienväliset *b d g* (resp. *B D G*). Ei näin ollen näytä mahdottomalta, että alkuperäinen suomalais-lappalainen puolipitkä klusiili onkin ollut (puheääneton) meedia. Siihen viittaa nähdäksemme sekin seikka, että norjan ja ruotsinlapin *k:n* ja ruotsinsekä koltanlapin *p:n* edeltä puuttuu *o*-vokaali äänneyhtymissä *ks kš kt kts ktš ps pš pt pts ptš*. Muulloin tavataan mainituissa lapinmurteissa alkuperäisen puolipitkän klusiilin edellä säännöllisesti *o*, arvattavasti siitä syystä, että alkup. geminaatan (alkulapin **opp:n ott:n okk:n*) kvaliteetti on yleistynyt puolipitkäänkin klusiiliin. Näin on käynyt (**akš* >) **ts*-yhtymänkin, josta tuli *akš* **otts:n* mukaan (ja samoin **akš* > *akš*). — Alkup. puheääneton meedia saattoi myös helposti kehittyä puheäänelliseksi meediaksi tai klusiiliksi puolivokaalin, likvidan ja nasaalin jäljessä, niinkuin on käynyt useissa lapinmurteissa ja suomalaiskielissäkin.¹ Olipa siis alkup. puolipitkä klusiili laadultaan meedia tai tenuis, ainakin näyttää sen edeltä puuttuneen puheääneton vokaali, toisin kuin WIKLUND on olettanut (UL 85: „Am ende der urlappischen zeit hat die schwache form² gewiss *ok, op, ot* gelautet, aus welcher form die jetzigen varianten sich leicht ableiten lassen und welche mit dem urfinnischen *kk ~ k, pp ~ p, tt ~ t* gut übereinstimmt“). Tietysti on *op ot ok* hyvin vanha, koska se tavataan venäjänlapissakin koltanmurteessa, mutta alkulappalaiseksi sen syntymäaikaa ei voine enää sanoa, koska kerran kuolanlappi jo oli eronnut muista omaksi ryhmäkseen.

Heikkoasteisen konsonantin edustuksessa kiinnittää huomiota spiranttien esiintyminen useimmissa venäjänlapin murteissa; puheäänellinen klusiilihan tavataan vain Turjassa ja siinäkin on hiukan spiranttihälyä (ks. s. 3). (Esiintyytä turjanlapissakin [palataali-]spirantti *s:n t:n* edellä, esim. *kjə³sai* 'koi', *jū³s³* 'otava', *nā³ta* 'verkko- l. juomusavanto'.) On siis todennäköistä, että puheenalai-

¹ Näistä tapauksista tarkemmin tuonneimpana.

² vokaalienvälisen geminaattaklusiilin; ks. alkup. vaihtelua ss. 20 ja 25.

nen edustus palautuu tässäkin murteessa varhaisempaan spiranttiin. WIKLUND on uusimmassa astevaihtelututkimuksessaan „Stufenwechselstudien“¹ tullut ruotsinlapin Arjeplogin, Sorselen ja Malån murteiden perustalla siihen tulokseen, että korollisen tavun jälkeinen lapin β δ γ on sekundäärinen ja palautuu varhaisempaan b :hen d :hen g :hen (tai v :hen v :hen c :hen). Mutta kun ottaa huomioon, että hänellä on tukenaan melkein ainoastaan $\delta\delta \sim \delta$ - ja $vt \sim \delta$ -vaihtelun edustus mainituissa murteissa ja että suomenkielenkin äännehistoria todistaa spiranttien eduksi, niin käsittääksemme on varmintä jäädä kysymyksessä vallinneelle vanhalle kannalle.

Asettaisimme siis seuraavat alkulappalaiset vaihtelusuhteet:
 $*b\beta \sim \beta$ $at \sim \delta$ $gk \sim \gamma$ (puolipitkä klusiili).

Venäjänlappalaiseen vaihteluun on mukautunut eräitä lainasanoja, sekä vanhempia että uudempia. Näistä ovat skandinaavisia T. *nābar* (\sim *nābpari*) (\leftarrow lpN. *nabar*, *nappara* \leftarrow muin. sk. *nafarr*) 'navari, näveri', Kld. *ḷēdas* (\sim *ḷeḷtas*) (\leftarrow lpN. *lāḷdas* \leftarrow msk. *liḷr*) 'jäsen, nivel', Kld. *ḷāntw^δ* (\sim *ḷāḷda^m*), T. *ḷāntajē^d* (lpI. *lāḷḷduḷ* \leftarrow msk. *hlaḷa*) 'asettaa, latoa', Kld. *ḷāntw^δ* (\sim *ḷāḷda^m*), T. *ḷāntg^d* (\sim *ḷā-dim*) (\leftarrow sk. *lade*, *ladda*) 'ladata, panostaa' (lainattu ehkä suomen välityksellä)², Ko. *māḷk^a* (\sim *māḷḷa*), Kld. *māḷk^a* (\sim *māḷa*) (\leftarrow lpN *mākka*, *maga* \leftarrow msk. *māgr*) 'lanko', Ko. (*kuḷtt^a*) *māḷk^a* (\sim *-māḷḷa*) (\leftarrow lpN [QVIGSTAD] *māhka*, *māhka*, g. *māga* \leftarrow msk. *magi*) 'rasvalla täytetty keitetty kalansuoli', T. *sāḷk^a* (\sim *sāḷi*) (\leftarrow lpN. [Qv.] *sāhka*, *sāga* \leftarrow sk. *sag*, *sāg*) 'saha'.³

Venäläisperäisiä ovat: Kld. *puḷt^r* (\sim *pūde*), T. *puḷt^ε* (\sim *pudε*) (\leftarrow *пудъ*) 'puuta', T. *riēnt^a* (\sim *riedi*) (\leftarrow *рядъ*) 'kerta, vuoro', Kld. *sleāḷk^a* (\sim *sleāḷa*) 'kanki, vipu', T. *sliēk^r* (\sim *sliēge*) 'patosalko' (\leftarrow *сляга*), *struēk^a* (\leftarrow *стругъ*) 'höylä', *tieēk^a* (\leftarrow *тяга*) 'sarana'. Originaaleissa on siis vartalokonsonanttina puheäänellinen klusiili, joka tarjosi liittymäkohdan lappalaisen vaihtelun heikkoon asteeseen.

¹ Le Monde Oriental 1913, ss. 225—7, 237.

² *vt* \sim δ -, *d*-lliset sanat kuuluivat alkujaan $\delta \sim \delta$ -vaihteluun, jota ei enää tavata Kildinin eikä Turjan murteissa.

³ Ks. QVIGSTAD, Nordische Lehnwörter im Lappischen.

Ko. *tə̀d̪k̪ʰ* (~ *tā́jje*), Kld. *tə̀skʰ* (~ *tə̀ye*), T. *tā̀ckʰ* (~ *tā́ge*) 'takka, uuni' kuuluu läntisissä lapinmurteissa *kk* ~ *k* vaihteluun: I *tā̀kkʰ* ~ *tā́hi* (< s.), R. (FRIS) *stak* (< r. murt. *stake*).

Astevaihteluttomia sanoja (osaksi lainoja) on sekä sellaisia, joissa on yleistynyt vahva aste, että sellaisia, joissa on yleistynyt heikko aste, esim. T. *tū̀bpʰ* (< *tupa*) 'tupa',¹ *kubās*, -*āzj* (< *кyбасъ* < *kuvas*, *kupaan*) 'verkon kuppo, „tupuli“' (mutta Kld. *koβas* ~ *koβpas*, varmaankin omaperäinen), Kld. *rūtʰ*, T. *rūtʰ* 'ohimo', T. *kə́agar* (< *karapa* < s.) 'kaakkuri', Kld. *tsiyar* (< *цгаръ*) 'sikaari', *jya* 'sumulumi, siide', Nrt. *šieŷya*, komp. -*b* (harv.), (N. *šiega*, superl. *šiegamus*, I. *šieyʷa*, mutta Kld. *šīyʷa* ~ *šīckan*, T. *šīgʷan* ~ *šīckənj*), Pts. *flā̀kʰ* (< norj. *flagg*) 'lippu'.

2. Vokaalien väliset spirantin kanssa vaihtelemattomat klusiilit.

Vaihteluasteita on kolme, nim. vahva ja I ja II heikko.

I heikko aste esiintyy koltanlapissa substantiivien sg. lokatiivissa, pl. akkusatiivissa, lokatiivissa ja allatiivissa, deminutiiveissa, verbien potentsiaalın ja konditionaalın sg. III:ssa persoonassa ja persoonattomassa 't-loppuisessa muodossa, kuolanlapissa taas substantiivien sg. genitiivissä ja akkusatiivissa, tav. myös pl. nominatiivissa ja akkusatiivissa sekä deminutiiveissa (viimemäinnettujen muissa muodoissa paitsi sg. nominatiivissa, vieläpä siten, että I heikko aste on tavallista laajempi ensi tavun vokaalin erikoisen lyhyden vuoksi), verbeissä Kld. preesensin sg. I:ssä ja II:ssa persoonassa ja persoonattomassa muodossa, T. persoonattomassa ja kielteisessä muodossa, tav. imperatiivin sg. II:ssa ja joskus imperfektin sg. III:ssa sekä pl. I:ssä ja II:ssa persoonassa, esim. Ko. (*tə̀d̪ppʰ* 'tuppi'), *tə̀d̪past* sg. lok., *tə̀d̪peiv* pl. akk. ja all., *tə̀d̪pein* pl. lok., *tə̀d̪pəž* dem., (*tšū̀d̪ppəv* 'leikata'), *tšuòd̪pəž* sg. III p. pot., *tšuòd̪paʰtš* sg. III p. Kond., *tšuòd̪pəʰt* persoonaton m., Kuol. *tòbpa*, *tuobpi* sg. g. ja akk. ja pl. nom., *tòbpə*, *tū̀d̪pə* dem. sg. g.

¹ GEN. *tuhpa*.

ja akk., Kld. *тшӯбра^m*, *тшӯбраχ* sg. I ja II p. pr., *тшӯбра^dt*, T. *тшӯ-
pp^dt* persoonaton m., T. *тшӯбра^a* sg. II p. imperat. ja kielt. muoto.
Horjuvaisuudet, milloin niitä tavataan, näyttävät aiheutuvan konso-
nanttia ympäröivien vokaalien laajuuden (alkup. t. nykyisen) „risti-
vaikutuksesta“, jonka selvittäminen ei aina ole helppoa. — Mer-
killepantava seikka on, että inarinlapissa esiintyy I heikko aste
yleensä samoissa muodoissa kuin koltanlapissakin.

Vaihtelusuhteet ovat eri murteissa:

Ko.				Kuol.		
Vahva aste	<i>ɔpp</i>	<i>ɔtt</i>	<i>ɔkk</i>	{ Kld. <i>ɔp̣</i> T. <i>ɔp</i> }	<i>ɔṭ</i>	<i>ɔḳ</i> }
I heikko „	<i>ɔp̣</i>	<i>ɔṭ</i>	<i>ɔḳ</i>	<i>ɔp</i> (<i>pp</i>) ¹	<i>ɔt</i> (<i>tt</i>)	<i>ɔk</i> (<i>kk</i>)
II „ „	<i>ʔp</i>	<i>ʔt</i>	<i>ʔk</i>	<i>ʔp</i> (<i>p</i>)	<i>ʔt</i> (<i>t</i>)	<i>ʔk</i> (<i>k</i>)

¹ Heikkoasteisia tenuisklusiileja tavataan turjanlapissa (ks. s. 24).

Esimerkkejä:

Ko.	Kld.	T.			
tõõpp ^a tuppi tiõõpp ^a tupsu tõõõpp ^{an} leikata tõõõpp ^{az} sg. g. ja akk. leõõtt ^a poromiesten „liitto“ nuõõtt ^a nuotta määõõtt ^{en} osata Sk. suõõõtt ^{az} sg. g. ja akk. ääõõõtt ^a akka kuuõõõtt ^{en} kaukana pääõõõtt ^{an} käskeä pääõõõtt ^a kuuma	tõõpp ^a sg. n. tiõõpp ^a sg. n. tõõõpp ^{an} sg. 3 p. pot. leõõtt ^a nuõõtt ^a määõõtt ^{en} sg. 3 p. pot. ääõõõtt ^a dem. kuuõõõtt ^{en} kaus pääõõõtt ^{en} 3 p. sg. kond. pääõõõtt ^a	tõõpp ^a sg. g. ja akk. tiõõpp ^e tõõõpp ^{an} sg. 1 p. pr. tõõõpp ^{as} linnun lumikolo leõõtt ^a nuõõtt ^a pl. g. määõõtt ^{en} sg. 3 p. impf. suõõõtt ^{as} makea ääõõõtt ^a sg. g. ja akk. kuuõõõtt ^{en} pitkä pääõõõtt ^{an} 1 p. sg. pr. pääõõõtt ^{as} pred.-muoto	tõõpp ^a sg. n. tiõõpp ^a sg. n. tõõõpp ^{an} sg. 1 p. pr. tõõõpp ^{as} sg. n. leõõtt ^a sg. n. nuõõtt ^a sg. n. määõõtt ^{en} inf. suõõõtt ^{as} sg. g. ja akk. ääõõõtt ^a sg. n. kuuõõõtt ^{en}	tõõpp ^a dem. tiõõpp ⁱ pl. g. tõõõpp ^{an} sg. 2 p. imperat. tõõõpp ^{as} sg. n. leõõtt ^a pl. g. nuõõõtt ^{en} dem. määõõtt ^{en} inf. puuõõõtt ^{es} puhdas ääõõõtt ^a pl. g. ääõõõtt ^{en} dem. kuuõõõtt ^{es} sg. n. pitkä pääõõõtt ^{an} inf. pääõõõtt ^a	tõõpp ⁱ (-pp-) dem. g. tiõõpp ^e tõõõpp ^{an} sg. 2 p. imperat. tõõõpp ^a inf. riõõõpp ^{en} muikku leõõõtt ^{en} (-t-) nuõõõtt ⁱ dem. määõõtt ^{en} sg. 2 p. pr. ääõõõtt ^a sg. g. ääõõõtt ^{en} dem. g. kuuõõõtt ^{en} (-kk-) attr.-muoto pääõõõtt ^{an} sg. 1 p. pr. pääõõõtt ^{es}

Vahva-asteisen klusiilin edellä on miltei jok'ainoan lapinmurteen todistuksen perustalla täytynyt alkulapissakin olla puheääneton vokaali *ə*; samoin viittaavat nykyiset äännesuhteet (kuolanlappia lukuunottamatta), varsinkin jos suomikin otetaan huomioon, siihen, että klusiili on tällöin ollut kahdennettu (WIKLUND, UL 109). Heikossa asteessa on arvattavasti ollut puolipitkä puheääneton meedia, kuten klusiili- ja spiranttivaihtelun vahvassa asteessa. Useiden suomalaiskielten perustalla voisi tulla siihen tulokseen, että klusiili- ja spiranttivaihtelun vahva aste ja geminaattaklusiilin heikko aste ovat jonkun verran eronneet toisistaan (sekä laajuuteen että laatuun nähden); vrt. vir. *taguma*, *vedama*, *tuba*¹, liivin *tagā'b*, *vje-dā'b*, *tubā'*, karj. (murt.) *tagana*, *pada*, *taba*, aun. *jagoa*, *pada*, veps. *tagoda*, *pada* (YSÄH 14—16), mutta esim. karj. aun. veps. *otan*, *tapan* (YSÄH 117). Huomattava on kuitenkin, että inkeroismurteessa tavataan (kuolanlapin tavoin) jälkimäisessäkin tapauksessa puheäänettämiä meedioita: *ugon*, *odan* (ibid.). Muiden suomalaiskielten ja lapinmurteiden heikkoasteisen klusiilin puheäänettämyys johtunee geminaatan „välittömästä“ vaikutuksesta. Sama ilmiö esiintyy osittain turjanlapissakin, jossa alkup. geminaatan kanssa vaihtelevan puolipuheäänellisen klusiilin ohella tavataan usein puheäänetönkin (ks. vaihtelususdetaulukkoa). Ettei klusiili tässä tapauksessa ollut tenuis, osottanee — paitsi kuolanlapin edustusta — se, että Koltan murteessa puolivokaalin ja likvidan jälkeisen heikkoasteisen klusiilin edeltä puuttuu puheääneton vokaali ja että norjan- ja ruotsinlapissakin esiintyy tällöin heikko *ə*:n (t. *ʔ*:n) sijasta.

Alkuperäisen heikon asteen suoranaisena jatkajana on nykyisissä kuolanlapin murteissa pidettävä I:tä heikkoa astetta, jotavastoin II on kehittynyt myöhemmin, todennäköisesti niiden heikkoasteisten muotojen analogian mukaan, jotka tavataan vokaalienvälisen alkup. puolipitkän ja lyhyen konsonantin keskisissä vaihtelutapauksissa (**b* ~ *β*, *δ* ~ *δ*, *l* ~ *l*, *m* ~ *m* j. n. e.). Koltan- ja inarinlapissa näyttää alkup. heikko puolipitkä aste kehittyneen ensin kauttaaltaan lyhyeksi; tämän laajuuden säilyttivät substantiivien pl. nominatiivi, alk. 3-tavuisten sanojen sg. nominatiivi, genitiivimuodot ja verbien

¹ *d g* ovat SETÄLÄN mukaan puheäänettämiä meedioita.

presensin sg. I ja II pers., imperfektin sg. III ja pl. I ja II pers., imperatiivin sg. II ja III pers. sekä kielteinen muoto, mutta muissa muodoissa (ks. s. 21) heikko vartalokonsonantti piteni sekundäärisesti, osaksi kenties sentähden, että toinen tavu näissä tapauksissa on pidempi kuin edellisissä, esim. Ko. *tōpa* 'tupen, tupet', *tōp^{ei}* (pl. g.), *tšuo^opam* 'leikkaan', *tšuo^opa^k* (sg. II p. pr.), *tšuo^op^{ei}* (sg. III p. impf.), *tšuo^op^{ei}im*, *tšuo^op^{ei}iv* (pl. I ja II p. impf.), *tšuo^opa* (sg. II p. imperat. ja kielt. muoto), *tšuo^opas* (sg. III p. imperat.), mutta *tōp^{ast}* 'tupessa, -sta', *tōp^{ei}in* (pl. lok.), *tōp^{ei}iv* (pl. akk.), *tōp^ož* (< *-vbtš*) (dem.), *tšuo^op^ož* (*-vbtš*) (sg. III p. pot.), *tšuo^opa^štš* (sg. III p. kond.), *tšuo^op^ot* (persoonaton muoto).

Alkulappalainen vaihtelu olisi ollut: **opp* ~ *ᵝp ott* ~ *at okk* ~ *ok*.

Vaihteluun on mukautunut joukko lainasanoja (etupäässä uusia venäläisiä), joiden originaaleissa on vartalokonsonanttina tenuis, esim. Ko. *nāpp^e*, Kld. *nāḍḍ^e*, T. *nāḍḍ^e* (< lpN. *nāppe* < msk. *hnapp*) 'nappo, kuppi', Ko. *nūḍḍ^e*, Kld. *nūḍḍ^e*, T. *nūḍḍ^e* (< lpN. *nuotte* < msk. *nót*, Pts. *stoḍkk^e* (< norj. *stokk*) 'tukki', Ko. *joḍkk^e*, Kld. *joḍk^e*, T. *joḍk^e* (< s. *jukko* < goot. *juk*, *msk. *jokō*) 'ahkion keulassa oleva raksi, johon „vuottoraippa“ kiinnitetään'¹, Kld. *klūḍḍ^e* (~ *клоура*), T. *klūḍḍ^e* (~ *клоури*) (< *клопъ*) 'kirppu', T. *riēḍḍ^e* (~ *риевр^e*) (< *рѣна*) 'nauris', *tsiēḍḍ^e* (< *цѣпъ*) 'kahle', *sviēḍḍ^e* (< *свѣтъ*) 'mailma', *sieḍḍ^e* (< *зятъ*) 'lanko', Ko. *ḡuāḍḍ^{ov}* (< *хватать*) 'ottaa kiinni, käsittää, tajuta', Kld. *ḡāḍḍ^{kar}* (~ *ḡāḍḍ^{kar}*) (< *якорь*) 'ankkuri', Nrt. *-nēḍḍ^{ke}* (~ *-nē³ke*) (< *-нигъ*) 'niekka', T. *stḡḍḍ^{ke}* (< *стокъ*) 'itä', *sḡḍḍ^{ke}* (< *сокъ*) 'mehu', *rāḍḍ^{ke}* (< *ракъ*) 'krapu, meritähti', Pts. *rūḍḍ^{ke}* (< s.) '(tukki)ruuhka'.

Astevaihteluttomia ovat T. *puḍḍ^{ke}* (< *пухъ*) 'untuva', jossa on

¹ Ks. QVIGSTAD, Nordische Lehnwörter im Lappischen, WIKLUND, Die nordischen lehnwörter in den russisch-lappischen dialekten (JSFOu. X 146—206) ja SETÄLÄ, Bibliographisches verzeichnis der in der literatur behandelten älteren germanischen bestandteile in den ostseefinnischen sprachen.

yleistynyt vahva aste, ja *kānto^a* (< катать) 'vatkata (taikinaa)', jossa on yleistynyt heikko aste.

Geminaattaklusiili esiintyy odotettavan puolipitkän asemesta sanoissa: Nrt. *viḍpp^a* (< s. *vipu*) 'vipu, joustin' ja (*piell^e*-)*dieḍtt^a*, Kld. (*piell^e*-)*diḍl^a*, Jk. *piell^eṛṛt^a* (< s. *tieto*) '„korvatieto“, poronmerkki'.

Parissa sanassa tavataan kahdenlainen vaihtelu: Nrt. *tṣuo^akas* (~ *tṣūōōkkq*), Kld. *tṣuo^akas* (~ *tṣūōkkq*), T. *tṣjə^akas* (~ *tṣjōkkq*) 'talvitie', mutta Sk. *tṣuo^aγgas* (~ *tṣūōōkaz*); Nrt. *rie^apas* (~ *rieōp-paz*), Kld. *rie^apas* (~ *rieōpas*) 'muikku, räापys', mutta Sk. *rievas* (~ *rieōpaz*).

II. Vokaalienväliset tenuis-affrikaatat.

Edellä käsiteltyjen klusiilien tavoin on vokaalien välisiä tenuis-affrikaattojakin kahta lajia, nim. sellaisia, joissa tenuis (resp. puheääneton meedia) ja puheääneton spirantti vaihtelee puheäänellisen meedian (resp. puheäänellisen klusiilin *d:n*) ja puheäänellisen spirantin kanssa, sekä sellaisia, joissa tenuis vaihtelee tenuiksen (resp. puheäänettömän meedian) kanssa.

1. Tenuis- (resp. puheäänettömän meedia-) klusiilin ja *s:n* *š:n* vaihtelu meedia-*d:n* (resp. *d:n*) ja *z:n* *z:n* *ž:n* *š:n* kanssa.

Vaihteluasteita on kolme, nim. I ja II vahva sekä heikko.

I vahva aste esiintyy samoissa muodoissa kuin puolipitkän klusiilin ja spirantin vaihtelun vastaava aste (ss. 14, 17).

Koltanlapissa esiintyy vahva-asteisen *ts:n* edellä puheääneton *ə*-vokaali, niinkuin edellä käsiteltyjen klusiilisuhteiden nojalla sopii odottaakin; *tṣ:n* edellä on *ə* kehittynyt *š:ksi*¹ arvatenkin kielen ennaaikaisesta *š*-artikulatsiosta. Tässä yhteydessä sopinee mainita, että Utsjoen Nuorgamissa, joka rajoittuu Pulmangin murrealueeseen, olen kuullut sellaisia muotoja kuin *gāḍ^ṣttṣaḍt* 'pudota',

¹ Ks. tämän laatua s. 4.

gaw^šts^šäot 'kysyä', joissa äänne muutos on alkuasteellaan. GENETZ ei ole merkinnyt affrikaatan etistä *š*:tä nuortijärveläisissä sananäyteteissään, mutta todisteena sen olemassaolosta on eräs koltankielinen evankeliumikäännös (venäl. kirjaimin)¹, jossa tavataan esim. muodot: *кочаѣ* 'kutsui', *есчь* 'isä', *кача* 'kysyy' (*š* on tosin näissä käsitetty *s*:ksi).

Vaihtelusuhteet ovat:

Ko.			Kuol.	
I vahva aste	<i>šts</i>	<i>štsš</i>	<i>šts</i>	<i>štsš</i>
II „ „	<i>šts</i>	<i>štsš</i>	<i>šts</i>	<i>štsš</i>
Heikko „	<i>šz</i>	<i>šj</i>	Kld. { <i>šz</i>	<i>šzš</i> }
			T. { <i>šz</i>	<i>šzš</i> }

¹ Nimeltä Господа ми Исуса Христа Пась Евангеліе Матъвеесть Саме киле.

Esimerkkejä:

Ko.		Kld.			T.		
<i>pěüdtisa</i> sg. illat.	<i>piečts^s</i> mänty	<i>piečze</i> sg. g. ja akk.	<i>piečts^s</i> sg. n.	<i>pěüdtisa</i>	<i>piečts^s</i> sg. n.	<i>piečts^s</i>	<i>piečze</i>
<i>večtsom</i> fakt.	<i>večts^s</i> viti	<i>věbzä</i> sg. g. ja akk.	<i>večts^s</i> lumi	<i>večtsom</i>	<i>večts^s</i> lumi	<i>vavts^s</i>	<i>věbzä</i>
<i>tššüdtisa</i> sg. illat.	<i>tššüčts^s</i> vesi	<i>tššäčze</i>	<i>tššüčts^s</i>	<i>tššüdtisa</i>	<i>tššüčts^s</i>	<i>tššüdtis^s</i>	<i>tššüčze</i>
<i>očtsēm</i> sg. 1 p. impf.	<i>očtsom</i> etsiä	<i>očzäm</i> sg. 1 p. pr.	<i>očtsom^m</i>	<i>očtsēm</i>	<i>očtsom^d</i> inf.	<i>očtsom^d</i>	<i>očzäm</i>
<i>ěštšēn</i> fakt.	<i>püččts^s</i> sg. g. ja akk.	<i>puččzqč^t</i> poro	<i>püččts^s</i>	<i>avčšēn</i>	<i>püččts^s</i>	<i>pččavts^s</i>	<i>püččzqč^t</i> sg. n.
<i>ččüččtsä</i> sg. illat.	<i>ččüččts^s</i> isä	<i>ččijje</i> sg. g. ja akk.	<i>avčšēn</i>	<i>kčüččtsä</i>	<i>avčš^s</i> sg. n.	<i>avčš^s</i>	<i>ččüččze</i>
<i>ččččtsē</i> pl. 3 p. impf.	<i>ččččtsom</i> kärki	<i>kčččjam</i> (<i>kčččšäm</i>)	<i>kčččšēm</i>	<i>kčččtsä</i>	<i>kčččts^s</i> sg. n.	<i>kčččts^s</i>	<i>kčččze</i>
Sk. <i>paštšēm</i> sg. 1 p. impf.	<i>paštšēv</i> ampua	<i>paččjam</i>	<i>vavčšēm</i> sg. 1 p. impf.	<i>vavčšēm</i>	<i>vavčšom^d</i> inf.	<i>kavčšqč^d</i> inf.	<i>kačččim</i>
	<i>aaštšäm</i> apekset	<i>aaččjä</i> sg. nom.			<i>aaštšäm^m</i>	<i>aaštšäm^m</i>	<i>aačččä</i> sg. n.

Heikkoasteinen klusiili on Koltan murteessa puolipitkä, kuolanlapissa ylilyhyt (jopa tavallisessa puheessa usein kuulumaton). Nähtävästi on inarinkin z ($\sim ts, tts$) palautettava muotoon $\breve{z} < {}^a z$. Niinikään lienee koltan- (ja inarin-) lapin \ddot{ij} ($\sim [o]tš$) kehittynyt $\ddot{z} < {}^a \ddot{z}$:stä¹, joka jälkimäinen sopii (kuten ensinmainitussa ryhmässä ${}^a z$) itäisten lapinmurteiden yhteiseksi lähtömuodoksi; Ko. dz on tällöin katsottava myöhemmän kehityksen tulokseksi. Norjan- ja ruotsinlapin edustus voi palautua joko dz :hen \breve{z} :hen tai \breve{z} :hen \breve{z} :hen.

Alkulappalainen vaihtelu olisi näin ollen: $*{}^a ts \sim dz$ (${}^a z$) ${}^a tš \sim dč$ (${}^a č$)².

Koltanlapissa on tapahtunut muutamia yleistyksiä äännelaillisessa vaihtelussa. Kahdessa verbissä esiintyy nim. heikkoasteisen \ddot{ij} :n ohella myös $\ddot{tš}$: $k\ddot{e}\ddot{t}\ddot{s}\ddot{v}$ 'kysyä', sg. 1 p. pr. $k\ddot{e}\ddot{ij}$ ja $k\ddot{e}\ddot{t}\ddot{s}\ddot{a}$, $k\ddot{i}\ddot{e}\ddot{t}\ddot{s}\ddot{v}$ 'katsoa', sg. 1 p. pr. $k\ddot{i}\ddot{e}\ddot{ij}$ ja $k\ddot{i}\ddot{e}\ddot{t}\ddot{s}\ddot{a}$.

Heikko aste on yleistynyt sanassa Ko. $k\ddot{o}\ddot{ij}$ ($\sim k\ddot{o}ja$), Inari $k\ddot{o}\ddot{j}\ddot{o}$ ($\sim k\ddot{o}j\ddot{o}$)³, Kld. $k\ddot{o}\ddot{v}\ddot{z}$ (g. $k\ddot{o}\ddot{v}\ddot{z}a$), (mutta T. $k\ddot{o}\ddot{z}\ddot{g}\ddot{i} \sim k\ddot{o}b\ddot{t}\ddot{s}g$, Pulm. $g\ddot{o}b\ddot{s}\ddot{u} \sim g\ddot{o}\ddot{v}\ddot{t}\ddot{s}\ddot{u}$) 'noki, karsta'.

Eräänlaista kulumista esiintyy turjanlapissa muutamissa sanan $\ddot{ij}\ddot{b}\ddot{t}\ddot{s}$ (g. $\ddot{ij}\ddot{a}\ddot{z}e$) muodoissa, esim. $\ddot{ij}\ddot{z}das$ '(he) itseänsä', $\ddot{ij}\ddot{s}$ '(hän) itseänsä'.

2. Tenuis-affrikaattain (resp. tenuis- ja puheäännettömän media-affrikaatan) vaihtelu.

Vaihteluasteita on kolme: vahva ja I ja II heikko.

I heikko aste tavataan samoissa muodoissa kuin vastaava geminaatta- ja puolipitkän klusiilin vaihtelun aste (s. 17).

¹ jonkinlaisen höllän kieliartikulatsion takia.

² d palautunee esilapin δ :hen, d' δ' :hen.

³ ÄIMÄN mukaan.

Vaihtelutapaukset ovat:

Ko.			Kuol.	
Vahva aste	<i>ɔts</i>	<i>ʃtʃʃ</i>	Kld. { <i>ɔts</i> } T. { <i>ɔts</i> }	<i>ɔtʃʃ</i> } <i>ɔtʃʃ</i> }
I heikko „	<i>ɔts</i>	<i>ʃtʃʃ</i>	<i>ɔts</i> (<i>tts</i>) ¹	<i>tʃʃ</i> (<i>tʃʃ</i>)
II „ „	<i>ʔts</i>	<i>ʃtʃʃ</i>	<i>ʔts</i> (<i>ts</i>)	<i>ʔtʃʃ</i> (<i>tʃʃ</i>)

¹ Heikkoasteisia klusiiliaffrikaattoja tavataan turjanlapissa.

Esimerkkejä:

	Kd.		Kld.		T.	
	Ko.		Kld.		T.	
<i>vāčts^a</i> vantu	<i>vāčtsast</i> sg. lok.	<i>vāčtsa</i> sg. g. ja akk.	<i>vāčtsa</i> sg. g. ja akk.	<i>vāčtsāvei</i> pl. g.	<i>vāčtsāve</i> sg. g. ja akk.	<i>vāčss</i> vantu
<i>mīčts^a</i> erämetsä	<i>mīčtsast</i>	<i>mīčtse</i>	<i>mīčtse</i>	<i>mīčtsāve</i> pl. akk.	<i>mīčtsāve</i>	<i>mīčtsāve</i>
<i>lēčtsed</i> lääkitä	<i>lēčtsāčts^a</i> sg. 3 p. kond.	<i>lēčtsā</i> sg. 3 p. impf.	<i>lēčtsam^m</i>	<i>lēčtsāve</i> sg. 3 p. kond.	<i>lēčtsāve</i>	<i>lēčtsim^s</i> sg. 1 p. pr.
<i>kōčtsed</i> repiä, kiskoa	<i>kōčtsāčts^a</i> sg. 3 p. pot.	<i>kōčtsam</i> sg. 1 p. pr.	<i>kōčtsam^m</i>	<i>kōčtsāve</i> sg. 2 p. imperat.	<i>kōčtsāve</i> sg. 2 p. imperat.	
<i>kōčtsua</i> kutsua	<i>kōčtsāčts^a</i> sg. 3 p. pot.	<i>kōčtsām</i>	<i>kōčtsām^m</i>	<i>kōčtsāve</i> sg. 3 p. impf.	<i>kōčtsāve</i>	<i>kōčtsim</i>
<i>kečtsed</i> pudota	<i>kečtsāčts^a</i> sg. 3 p. kond.	<i>kečtsāve</i> sg. 3 p. impf.	<i>kečtsām^m</i>	<i>kečtsāve</i> sg. 2 p. imperat.	<i>kečtsāve</i>	<i>kečtsim</i>
<i>ričtsed</i> avata, riitsiä	<i>ričtsāčts^a</i> persoonaton m.	<i>ričtsām</i>	<i>ričtsām^m</i>	<i>ričtsāve</i> sg. 3 p. impf.	<i>ričtsāve</i> kielt. m.	<i>ričtsāve</i> sg. 3 p. impf.
					<i>pōčtsāve</i> sg. g. ja akk.	<i>pōčtsāve</i> karvas

Kuol. I heikko aste on laajuudeltaan oletettavan alkulapin puolipitkän klusiilin jatkaja, II taas todennäköisesti yleistys myöhemmin esitettävistä vaihteluista, joiden kaava on: $\bar{x}y \sim x\bar{y} \sim xy$ (vrt. s. 24), tai (laajuuteen nähden) $*a\bar{l}s \sim dz- \bar{a}t\bar{s} \sim d\bar{z}$ -vaihtelusta.

Alkulapin vaihtelu muodostuisi seuraavantapaiseksi: $*otts \sim a\bar{l}s$, $ott\bar{s} \sim \bar{a}t\bar{s}$.

Lappalaiseen vaihteluun on mukautunut eräitä venäläisiä lainasanoja, joiden vartalokonsonanteina on alkukielessä affrikaatta, esim. (edellä mainittu) Ko. *lēttsen*, Kld. *ljetse^o*, T. *ljetse^a* (< *лечить*) 'lääkittää', T. *kūts^a* (~ *kūntsi*) (< *куча*) 'kasa', *pieṽts^a* (~ *pietse*) (< *печь*) 'uuni', *vieṽts^a* (< *свѣча*) 'kynttilä', *ūtsq^a* (< *учить*) 'opettaa (poroa)'. Omituista kyllä, on venäjän *tš* korvattu lapissa *ts*:llä; sama on muuten laita venäl. sana-alkuisenkin *tš*:n (paitsi uusimmissa lainoissa), esim. Ko. *tsūṽr^{tt^a}*, T. *tsjṽr^{tt^a}* (< *чортъ*) 'lempo', Ko. *tseṽr^{tt^a}* (< *черта*) 'piirrin'.

Kahdenlainen vaihtelu esiintyy sanassa Kld. *kīḍtš^o* (~ *kībtš^{am}*), T. *kīeṽtšq^a* (~ *kīeḍtšim*) 'katsoa', Ko. *kīeṽtš^o* (~ *kīeijam*), samoin Inari *kēḍtšq^o* (~ *kēijam*). Esiintyytä samassa sanavartalossa vielä ($*otts \sim$) $a\bar{l}s$ ja ($*a\bar{l}s \sim$) $\bar{d}z$:kin, nim. johdannaisessa Kld. *kīḍtš^o*, Akkalan (GEN.) *kicste* 'katsahtaa', Ko. *kīeḍz^asten*. *s* (*z*) on näissä tapauksissa syntynyt assimilatsioon johdosta, koska se tavataan ainoastaan tässä -*ste*-loppuisessa johdannaisessa; laajahko leviäminen osottaa tämän assimilatsioon tapauksen verrattain vanhaksi. — 3 eri vaihtelua tavataan s. visertää sanan vastineessa: Ko. *vēṽtš^o*, Kld. *vīḍtš^o* id., T. *vīḍ^aev^atij* 'pääskynen' (lpLuul. *vicēte-*, *vitēte-*).

III. Vokaalienväliset meediaklusiilit, jotka ovat aina geminoidut¹.

Vokaalinvälisten meediain vahva ja heikko aste eroavat toisistaan sekä laajuuden että — niinkuin Pulmangin murteessa — laadunkin puolesta. Mutta kun pulmankilainen vahva-asteinen klu-

¹ Kuolanlapissa esiintyy nim. toista alkuperää olevia meedioita, jotka vaihtelevat *ḍ*:n *d*:n kanssa.

siili on puheäänellinen ja heikkoasteinen puheääneton¹, on venäjänlapissa suhde päinvastainen, nim. Nuortijärven ja Suoniskylän murteissa². (Patsjoen murteessa on molemmissa asteissa puheäänellinen meedia, nähtävästi inarinlapin vaikutuksesta.) Mitä kuolanlappiin tulee, on sen vastaava vaihtelu muodoltaan sellainen, että sen käsittely käy päinsä ainoastaan $\bar{x}y \sim x\bar{y} \sim xy$ -tyypin yhteydessä, varsinkin kun koltanlapissa löytyy toinen sitä muodollisesti täysin vastaava vaihtelu (nim. nasaalin ja meediaklusiilin yhtymän).

Koltanlapin meediavaihtelussa on kolme eri astetta, nim. vahva ja I ja II heikko, siis samoin kuin alkup. geminaatta- ja puolipitkän konsonantin vaihtelussa.

I heikko aste tavataan samoissa muodoissa kuin geminaattaklusiili-vaihtelun vastaava aste (s. 21), muulloin II.

Koltanlapin meediain laajuus on kaikissa asteissa, mutta varsinkin II:ssa heikossa, suurempi kuin vastaavien tenuisten, esim. *lōðtʰ* 'lintu', *lōððest* sg. lok., *lōððe* sg. g. ja akk., mutta *tšēðppʰ* 'tupsu', *tšēðpest*, *tšēðpe* (inarissa sitävastoin *lōððe*, *lūððiðð*, *lōððē*, *tšēðppʰi*, *tšēðʰiðð*, *tšēðʰi*).

Eri vaihtelusuhteet ovat:

		Pts.			Sk., Nrt.		
Vahva	aste	<i>ðB</i>	<i>ðD</i>	<i>ǵG</i>	<i>ðp</i>	<i>ðt</i>	<i>ǵk</i>
I heikko	„	<i>BB</i>	<i>DD</i>	<i>GG</i>	<i>BB</i>	<i>DD</i>	<i>GG</i>
II	„ „	<i>ǰB</i>	<i>ǰD</i>	<i>ǵG</i>	<i>ǰB</i>	<i>ǰD</i>	<i>ǵG</i>

¹ QuP:in mukaan; NIELSEN käyttää „Lappisches Wörterbuch“issa hiukan erilaista (tarkempaa) merkitsemistapaa.

² GENETZillä Nrt. *pp* ~ *bb* *tt* ~ *dd* *kk* ~ *gg*.

Esimerkkejä:

Pts.	Sk., Nrt.	Kaikki koltanmurteet		Kuol.
<i>sũððBʳ</i>	<i>sũððpʳ</i> sauva	<i>sũððBʳest</i> sg. lok.	<i>sũððBe</i> sg. g. ja akk.	{ <i>sũðmBʳʳ</i> } { <i>sũðmBʳʳe</i> } <i>amBʳa^ð</i>
<i>aðBʳaD</i>	<i>aðpʳaD</i> kuohua yli	<i>ãBʳa^ttš</i> sg. 3 p. kond.	<i>ãðBʳvi</i> sg. 3 p. impf.	
<i>kũððBʳD</i>	<i>kũððpʳD</i> kurkistaa	<i>kũððBʳDž</i> sg. 3 p. pot.	<i>kũððBʳam</i> sg. 1 p. pr.	
<i>lqðBʳaz</i>	<i>lqðpʳaz</i> sg. g. ja akk.		<i>lãðBʳes</i> lammas	{ <i>lqðmBʳes</i> } { <i>lãmBʳes</i> }
<i>lõDʳʳ</i>	<i>lõDʳʳ</i> lintu	<i>lõDʳDʳž</i> dem.	<i>lõðBʳde</i> sg. g. ja akk.	{ <i>lõðDʳʳ</i> } { <i>lõðDʳʳe</i> }
<i>mĩððDʳ</i>	<i>mĩððtʳ</i> märkä (puu)		<i>mĩððDʳas</i> pred.-m.	<i>mĩððDʳʳ</i>
<i>šẽðDʳD</i>	<i>šẽðtʳD</i> syntyä, kasyaa	<i>šẽðDʳDʳt</i> personaton m.	<i>šẽððBʳvi</i> sg. 3 p. impf.	{ <i>šẽðDʳDʳð</i> } { <i>šãðDʳtq^a</i> }
<i>lũDʳDʳaD</i>	<i>lũDʳDʳtaD</i> halkaista	<i>lũDʳDʳa^ttš</i> sg. 3 p. kond.	<i>lũDʳDʳam</i> sg. 1 p. pr.	{ <i>lũDʳDʳa^ð</i> } { <i>lũDʳDʳa^a</i> }
<i>kũððDʳq</i>	<i>kũððtʳq</i> sg. g. ja akk.		<i>kũDʳDʳDʳq^t</i> liekopuu	
<i>sãðe^r</i>	<i>sãðe^k</i> puikko	<i>sãðe^rq^lD</i> pl. akk.	<i>sãðe^re</i> sg. g. ja akk.	{ <i>sqðe^kr</i> } { <i>sũðe^ke</i> }
<i>pĩðe^ra</i>	<i>pĩðe^ka</i> tuuli	<i>pĩe^re^gast</i> sg. lok.	<i>pĩe^re^a</i>	
<i>sãðe^rD</i>	<i>sãðe^kD</i> tunkea, ahtaa	<i>sãðe^rDž</i> sg. 3 p. pot.	<i>sãðe^rvi</i> sg. 3 p. impf.	
<i>vũðe^raD</i>	<i>vũðe^kaD</i> onkia	<i>vua^re^ra^ttš</i> sg. 3 p. kond.	<i>vua^re^ram</i> sg. 1 p. pr.	{ <i>vũðe^ka^ð</i> } { <i>õa^re^ka^a</i> }
<i>põðe^rq</i>	<i>põðe^kq</i> sg. g. ja akk.		<i>põðe^rq^t</i> PY	<i>pĩðe^ka^ũ</i>

Heikko aste (lähinnä II) on laajuudeltaan oletettavasti alkulappalaisen heikon asteen äännelaillinen jatkaja, samoin kuin lpLuul. heikko aste, jotavastoin inarinlapin II:n asteen lyhyt *B D e*, jossa alkuperäisestä nasaalista ei ole havaittavissa jälkeä edes „sijaispidennyksenä“, on yleistys vokaalienvälisen puolipitkän ja lyhyen konsonantin heikosta asteesta.

Jos olettaa nasaalin jälkeisen yksinäis-klusiilin olleen alku-
lapissa samanlaisen kuin puolipitkä vokaalienvälinen ¹ huomioon
ottamalla, että se tällöin heikkoasteisena oli puheäänellinen klusiili
eikä spirantti (SETÄLÄ), voi esim. venäjänlapin *bp* ~ *bb*:n johtaa
seuraavasti: * < *b̄p* ~ *bb* < *b̄b̄p* ~ *bb̄* < *m̄p* ~ *mb*. Näin ollen
täytyy Koltan murteen edustusta, jossa heikkoasteinen klusiili on
puheäänellinen ja vahva-asteinen puheääneton, pitää odotettavam-
pana ja vanhan kannan mukaisempana kuin norjan- (ja ruotsin)-
lapin päinvastaista suhdetta. (Tarkemmin Kuol. *m̄bp*:n yhteydessä).

Kolttalaiseen vaihteluun on liittynyt eräitä lainasanoja, joiden
originaaleissa on vartalokonsonanttina *b d g*, kuten Pts. *ābb̄e* (~ *ābb̄e*,
Nrt. *χaḅḅen*, ilman astevaihtelua) (< karj. *habene*-) 'viiksi',
bēādt̄ (~ *beāḅda*) (< бѣда) 'puute', *lāḅtd̄* (~ *laḅdam*) (< [на]-
ладить) 'korjata', Pts. *rōḅd̄* (~ *rōḅda*) (< родъ) 'rotu, heimo',
Nrt. *t̄ieēk̄* (~ *t̄ieēca*) (< тѣга) 'sarana'. Sensijaan on kuolanlapissa
vaihtelu *bp* ~ *β*, *b dt* ~ *δ*, *d ek* ~ *γ*, *g*, kuten edellä viitattiin,
tarjonnut sopivan tien sanan lappalaistuttamiseen tässä tapauk-
sessa: T. *ābn* (~ *āb̄p̄n̄j*, K. *avran*, astevaihteluton) 'viiksi', *p̄īdt̄*
(~ *p̄īde*) 'puute', Kld. *rod̄* (~ *roda*) 'heimo', T. *t̄ieēk̄* (~ *t̄ieēj*)
'sarana'.

IV. Vokaalienväliset meedia-affrikaatat, joiden klusiili on aina geminoitu ².

Affrikaatan klusiiliaines on aivan samojen sääntöjen alainen
kuin edellinen meediavaihtelu.

Puheenalainen meedia-affrikaattain vaihtelu esiintyy ainoastaan
koltanlapissa, 3-asteisena.

¹ SETÄLÄ olettaa alkusuomen nasaalin jälkeisen yksinäisklusiilin
olleen puolipitkän (tutkimuksessaan „Über art, umfang und alter des
stufenwechsels im finnisch-ugrischen und samojedischen“, FUF XII s. 10).

² Kuolanlapissa esiintyy nim. toista alkuperää olevia meedia-affri-
kaattoja, joissa *dt* *bt̄* vaihtelee ylilyhyen *d*:n *dt̄*:n *d̄*:n kanssa (ks.
s. 27).

Vaihteluasteet ovat:

	Pts.		Sk., Nrt.	
Vahva aste . . .	<i>ðds</i>	<i>ÿbš</i>	<i>ðts</i>	<i>ÿtš</i>
I heikko „ . . .	<i>ddz</i>	<i>bbž</i>	<i>ddz</i>	<i>bbž</i>
II „ „ . . .	<i>ðdz</i>	<i>ÿbž</i>	<i>ðdz</i>	<i>ÿbž</i>

Esimerkkejä:

Pts.	Sk., Nrt.	Kaikki koltanmurteet		Kuol.
<i>kēðds^a</i>	<i>kēðts^a</i>	<i>kēðdzast</i>	<i>kēÿvza</i>	{ <i>kēñv^as^a</i> }
kynsi		sg. lok.	sg. g. ja akk.	{ <i>kañv^as^a</i> }
<i>tsūððs^a</i>	<i>tsūððts^a</i>	<i>tsuəðdzast</i>	<i>tsuəÿvza</i>	<i>tsūñv^as^a</i>
kesi				
<i>kēððsəð</i>	<i>kēðtsəð</i>	<i>kēððzvž</i>	<i>kēÿðzam</i>	{ <i>kēñv^asv^ð</i> }
lusikoida		sg. 3 p. pot.	sg. 1 p. pr.	{ <i>kañv^asq^ð</i> }
<i>vāððsen</i>	<i>vāððtsen</i>	<i>vāððze^t</i>	<i>vāÿðzam</i>	{ <i>vāñv^ase^ð</i> }
käydä		persoonaton m.	sg. 1 p. pr.	{ <i>vāñv^ase^ð</i> }
<i>vūñðbš^x</i>	<i>vūñðtš^x</i>	<i>vuəbbžìð</i>	<i>vuñÿbže</i>	{ <i>vūəñb^tš^x</i> }
liha		pl. akk.	sg. g. ja akk.	{ <i>ÿəñb^tš^e</i> }
<i>vēðbš^x</i>	<i>vēðtš^x</i>	<i>vēbbžest</i>	<i>vēÿbže</i>	
irvi		sg. lok.	sg. g. ja akk.	
<i>vūəðbšəð</i>	<i>vūəðtšəð</i>	<i>vuəbbžə^ttš</i>	<i>vuəÿbžəð</i>	{ <i>vūəñb^tšə^ð</i> }
saada		sg. 3 p. kond.	sg. 1 p. pr.	{ <i>ÿəñb^tšə^ð</i> }

Koltanlapissa siis esiintyy affrikaatan spiranttiaineksessa kvallitatiivinen vaihtelu, jotavastoin inarin- ja norjanlapissa on *z ž* molemmissa asteissa, ruotsinlapissa taas *s š*. — *ðts*:n *ÿtš*:n kehitystä käsittelemme kuolanlapin *ñv^as*:n *ñb^tš*:n yhteydessä.

V. Vokaalienväliset spirantit ja likvidat.

Vokaalienvälisissä spiranteissa (resp. puolivokaalin ja homorgaanisen spirantin yhtymissä) ja likvidoissa on kaksi ryhmää, joista toisen heikossa asteessa esiintyy yksinkertainen äänne¹, toisen geminaatta (resp. puolivokaalin ja spirantin yhtymä), siis samaan tapaan kuin vokaalienvälisissä klusiileissa (tenuiksissa, resp. puheäänettämissä meedioissa).

I. Heikkoasteisina lyhyet spirantit ja likvidat.

Vaihteluasteita on kolme, nim. I ja II vahva sekä heikko.

I vahva aste esiintyy samoissa muodoissa kuin vastaava alkup. puolipitkän klusiilin ja spirantin vaihtelun aste.

Vaihtelutapaukset ovat kautta venäjänlapin alueen:

		Kuol.	Ko.					
I vahva aste	<i>ɣv (ɣ̃v)</i>	<i>ɾɾ</i>	<i>ðð, ðD</i>	<i>ss</i>	<i>šš</i>	<i>ʃʃ</i>	<i>ll (l̃l)</i>	<i>rr</i>
II „ „	<i>ɣv (ɣ̃v)</i>	<i>ɾɾ</i>	<i>ðð, ðD</i>	<i>ss</i>	<i>šš</i>	<i>ʃʃ</i>	<i>ll (l̃l)</i>	<i>rr</i>
Heikko „	<i>v</i>	<i>ɾ</i>	<i>ð, D</i> <i>(d)</i>	{Ko. <i>žž</i>	{ <i>žž</i>	<i>j̃</i>	<i>l (l̃)</i>	<i>r</i>
				{Kuol. <i>z</i>	{ <i>z</i>			

ð tavataan Patsjoen ja Suoniskylän, *D* (*d*) Nuortijärven murteessa.

¹ Koltanlapin *z* *ž* tekevät kuitenkin poikkeuksen.

Esimerkkejä:

Ko.	Kid.	T.
<i>puova</i> sg. g. ja akk.	<i>puova</i> sg. n.	<i>puova</i> sg. n.
<i>pēvam</i> sg. 1 p. pr.	<i>puov^d</i> inf.	<i>puov^d</i> inf.
<i>tuovas</i> tuohus	<i>tuovas</i>	<i>tuov^s</i> sg. n.
<i>puova</i> sg. g. ja akk.	<i>puov^a</i> sg. n.	<i>puov^a</i> sg. n.
<i>puovan</i> tarjeta	<i>puov^d</i> inf.	<i>puov^d</i> inf.
<i>tuovaz</i> sg. g. ja akk.	<i>tuovas</i>	<i>tuov^s</i> sg. n.
<i>oðva</i>	<i>oðva</i>	<i>oðva</i>
<i>oðva</i> uusi	<i>oðva</i> sg. g. ja akk.	<i>oðva</i>
<i>mūoð^e</i>	<i>mūoð^e</i>	<i>mūoð^e</i>
<i>mūoð^e</i> tāti	<i>mūoð^e</i> sg. g. ja akk.	<i>mūoð^e</i>
<i>vūoð^e</i>	<i>vūoð^e</i>	<i>vūoð^e</i>
<i>vūoð^e</i> nukkua	<i>vūoð^e</i>	<i>vūoð^e</i>
<i>æððaz</i>	<i>æððaz</i>	<i>æððaz</i>
<i>æððaz</i> sg. g. ja akk.	<i>æððaz</i>	<i>æððaz</i>
<i>ķēš^s</i> kesällä	<i>ķēš^s</i> kesä	<i>ķēš^s</i> kesä
<i>āššēm</i> sg. 1 p. impf.	<i>āššēm</i> tehdä metsäkota	<i>āššēm</i> tehdä metsäkota
<i>pts. vāššen</i> fakt.	<i>vāšžē</i>	<i>vāšžē</i>
<i>vāššām</i> perf. partis.	<i>vāššām</i> viha	<i>vāššām</i> viha
<i>pāššēm</i> sg. 1 p. impf.	<i>pāššēm</i> pysyä	<i>pāššēm</i> pysyä
	<i>puoðžēs</i> naha	<i>puoðžēs</i> naha
	<i>puoðžēs</i> attr. mmato	<i>puoðžēs</i> attr. mmato

Ko.		Kld.			T.	
<i>tüüjja</i> sg. ill.	<i>tüüje</i> sg. g. ja akk.	<i>tüüja</i>	<i>tüüje</i> sg. n.	<i>tüüja</i>	<i>tüüje</i> sg. n.	<i>tüje</i>
<i>tüüjäm</i> sg. I p. impf.	<i>tuajam</i> sg. I p. pr.	<i>tüjäm</i>	<i>tüjje^d</i> inf.	<i>tüjäm</i>	<i>tüjje^d</i> inf.	<i>tüjäm</i>
	<i>puüjje^d</i> sg. g. ja akk.		<i>puüjje</i>	<i>puüjje^d</i> sg. n.		
<i>kiellen</i> fakt.	<i>kiele</i> sg. g. ja akk.	<i>kiellen</i>	<i>kielle</i> sg. n.	<i>kiellen</i>	<i>kielle</i> sg. n.	<i>kiele</i>
<i>jiellem</i> sg. I p. impf.	<i>jeääam</i> sg. I p. pr.	<i>jiellem</i>	<i>jielle^d</i> inf.	<i>jiellem</i>	<i>jielle^d</i> inf.	<i>jeääim</i>
	<i>vääaz</i> sg. g. ja akk.		<i>vääaz</i> (<i>vääaz</i>)	<i>vääaz</i> sg. n.	<i>vääazje</i>	<i>vääs</i> sg. n.
<i>vevre</i> sg. ill.	<i>vëra</i> sg. g. ja akk.	<i>vevre</i>	<i>vërra^d</i> sg. n.	<i>vërra</i>	<i>vërra^d</i> sg. n.	<i>vëri</i>
<i>tüürrom</i> sg. I p. impf.	<i>tuaram</i> sg. I p. pr.	<i>tuürrom</i>	<i>tüürra^d</i> inf.	<i>tüürrom</i>	<i>tüürra^d</i> inf.	<i>tüürim</i>
	<i>piërray</i> sg. g. ja akk.		<i>piërras</i> (<i>piërras</i>)	<i>piërras</i> sg. n.	<i>piërräzi</i>	<i>piërs</i> sg. n.

Vaihtelusta $rr \sim r$ puuttuu koltanlappalaisia esimerkkejä. r :tä näyttää vastaavan suomen h (uh yh): T. *kjerrq^d* \sim s. kuohua, Kld. *lier^{ss}e*⁶ 'hulmuta, roihuta' \sim s. liehua, *ārr^d* \sim s. laho (vrt. myös lpN. *gæfhe* \sim s. köyhä, *gafhad* \sim s. kauhea, *rafhe* \sim s. rauha). Mahdollisesti ovat nämä kaikki lainoja suomesta.

$\delta\delta \sim \delta$ -lliset sanat ovat kildinin- ja turjanlapissa siirtyneet $nt \sim \delta$ (d) vaihteluun (ks. s. 20). Akkalan murteessa $\delta\delta$:tä edustaa dd ($\sim ?d$) GENETZIN sana- ja kielemnäytteiden mukaan.

Koltanlapin $\check{z}\check{z}$:hen (\sim 'ss) ja $\check{z}\check{z}$:hen (\sim 'šš) nähden verrattakoon palataalispirantti $\check{y}\check{r}$:n ($\sim \partial k$) vastaavaa pituutta. Inarinlapissa esiintyy laajuudeltaan samantapainen I heikko aste: zz (\bar{z}), $\check{z}\check{z}$ (\check{z})¹, kun taas II on lyhyt.

Kildininmurteen $ll \sim l$ ($ll \sim l$) ja $rr \sim r$ vaihteluun kuuluvien alk. kolmitavuisten sanojen vahva-asteinen vartalokonsonantti on usein lyhyt geminaatta tai puolipitkä.

Alkulapin vaihtelusuhteet olivat oletettavasti (kuten alkusuo-
messä²): $\delta \sim v ? \check{r} \sim r \delta \sim \delta \check{s} \sim z \check{s} \sim \check{z}^3 j \sim j \check{l} \sim l \check{r} \sim r$,
jotka mutatis mutandis vielä tavataan monessa suhteessa vanhoillisessa inarinlapissa.

Lappalaiseen vaihteluun on mukautunut melkoinen joukko lainasanoja, sekä vanhoja että uusia. Skandinaavisia ovat Ko. *lēvdas* (\sim *lēvdas*) (\leftarrow lpN. *lāđas* \leftarrow msk. *liđr*) 'jäsen', *rā^{ss}* (\leftarrow lpN. *rasse* \leftarrow msk. *gras* 'ruoho', T. *ross^e* (\sim *roze*) (\leftarrow msk. *hross*) 'hevonen', T. *lā^{ss}* (\leftarrow sk. *laas*, *lās*) 'pyssynlukko'. Kuol. *nišš^e* (\leftarrow lpN. *nisso* \leftarrow msk. *hnisa*) 'pyöriäinen', Ko. *vāles* (\leftarrow lpN. *vāles*, *fāles* \leftarrow msk. *hvalr*) 'valas', *kārre* (\leftarrow lpN. *garre* \leftarrow sk. murt. *kar*) 'kaukalo, astia'. Venäläisperäisiä ovat: T. *pā^{ss}* (\sim *pāzi*) (\leftarrow *пазъ*) 'varo, varaus', *kōā^{ss}q^d* (\sim *kijāzim*) (\leftarrow *косить*) 'niittää', *vēā^{ss}* (\sim *veāzi*) (\leftarrow *визъ*) 'kaplasside', *vjā^{ss}* (\sim *vjāzi*) (\leftarrow *возъ*) 'kuorma', Kld. *tujas* (\sim *tujjas*), T. *tjā^s* (\sim *tijjāzi*) (\leftarrow *туяць*) 'venäl. tuohiastia', T. *piāll^e*

¹ ÄIMÄN muk.

² r :tä δ :tä lukuunottamatta.

³ WIKLUND on UL:ssään (s. 109) sitä mieltä, ettei alkulapin $s \check{s}$ ollut kvaliteettivaihtelun alainen.

(~ *pjälε*) (< полье) 'pelto', *pjäl^a* (~ *pjälj*) (< поль) 'lattia', T. *póalas* (~ *pjälłǫzi*) (< полозъ) 'jalas', Kld. *tjäll^e* (~ *tjile*), T. *tjäll^e* (~ *tjälε*) (< столъ) 'pöytä', Pts. *pill^a* (~ *pīla*) (< пыль) 'pöly', Kld. *tjäll^a* (~ *teāla*) (< дѣло) 'työ', T. *kull^e* (~ *kulε*) (< куль) 'jauhokuli', Nrt. *pjell^{ov}* (~ *pjellam*), Kld. *pjell^{ov}* (~ *pjellam^m*) (< пялить) 'pingottaa nahkaa', T. *jerr^e(biell^e)* (< яры) 'housusaappaat', *pārr^a* (~ *pāri*) (< паръ) 'höyry', *šārr^a* (~ *šāri*) (< шаръ) 'puupallo', *gārr^a* (~ *gāri*) (< гаръ) 'käry', Kld. *kūrr^{ov}* (~ *kūra^m*) (< курить) 'tupakoida', *tsārr^a* (~ *tsāra*), T. *tsārr^a* (~ *tsāri*) (< царъ) 'tsaari'.

Löytyy myös joukko nähtävästi aivan uusia astevaihteluttomia lainasanoja, joissa on yleistetty heikko aste, esim. Ko. *māva* (< маа) 'mailma', *pāžž^a* (< пазъ) 'varo', *tujas* (< туюсь), *pēla*, Kld. *pjila* (< пила) 'saha', Ko. Kuol. *jōla* (< ёла) 'jolla', Pts. *muōla* (< мыло) 'saippua', T. *vīla* (< вила) 'kaularölkky', „kulpp^o“, *mōala* (< смола) 'musti', *peāla* (< бѣликъ) 'valkki', *seāra* (< сѣрикъ) 'halli', Ko. *mēra* (< міръ) 'mailma', *sōra* (< соръ) 'muta', *žāra* (< жаръ) 'helle'.

Onpa eräitä omaperäisiäkin sanoja astevaihtelutonten joukossa: Nrt. *peāra* 'perhonen' (mutta Kld. *peāra* ~ *peārra^y*), jossa lienee nominatiivivartalo yleistynyt; *keāva* 'ohimo' palautunee š-loppuiseen muotoon **keāvas* t. deminutiivimuotoon *keāv^{ov}ž*, vrt. lpN. *gædaš*, -*đaša*, Luul. *kētače* id. Sanaan *pīva* (Ko.) 'vero' nähden vrt. s. pitäjä(s), Sodankylä *pjās* ~ *pilhän*. Mahdollista on, että sanan ovat lappiin istuttaneet pirkkalaiset tai karjalaiset veronkantajat¹.

Lapinkielen alalla esiintyy *v* ~ *j* vaihtelu muutamissa sanoissa: lpN. *savvo-suodna* 'nervus utrimque adhærens dorso tarandi', RL. *savvuse*-, nom. *savūs* 'rückensehne des renntieres' ~ Ko. *sājas* (~ *sajjaz*), T. *sī-zjinn^a* id.; lpN. *goavve* 'durus, tristis, dirus'² ~ Kld. *kōjas* (~ *kōjjas*) 'kova'; lpN. *bivastak* 'sudor', Ko. *piv^ašta^k*, Kld. *piv^{ov}sk* id. ~ lpI. *piejaštah* id. Suomenkielessä ovat paralleelit ku-

¹ Huom. myös Kld. *pivte^o* (~ *pivdi^j*), T. *pivte^a* (~ *pivdi^j*) 'pitää, täytyä' (< s.); sanojen *pīva* ja *pivte^o* merkityksiin nähden vrt. germ. **skulan**, **skulu**, **skola** ja **skyld**, **skuld**.

² ellei tämä ole laina suomesta.

vottaa, *kuo'a* 'känna äckel l. vämjelse, kråkas, spy, kasta upp' ~ (Peräpohjan) *kuojo^oa* id., *kuva* ~ vir. *kuju*, *povi* ~ *poiju*¹.

2. Spirantit ja likvidat, joiden heikossa asteessa ei ole yksinäis-äänne.

Alkup. vokaalienvälisten geminaattaklusiilien tavoin on geminaattaspiranteilla ja -likvidoilla kolme laajuus-astetta, nim. vahva (= edellisen ryhmän I vahva) ja I ja II heikko. Vrt. vokaalien välisiä meediaklusiileja ss. 32—33.

I heikko aste esiintyy samoissa muodoissa kuin vastaava alkup. geminaatta- ja puolipitkän klusiilin vaihtelun aste (s. 21).

Vaihtelusuhteet ovat kautta venäjänlapin alueen seuraavat:

		Ko.								
Vahva aste	<i>uv</i> (<i>uv</i>)	<i>vr</i>	<i>ss</i>	<i>šš</i>	<i>čč</i>	<i>čč</i>	<i>ij</i>	<i>ll</i> (<i>ll</i>)	<i>ll'</i> (<i>ll'</i>)	<i>rr</i>
I heikko „	<i>uv</i> (<i>uv</i>)	<i>vr</i>	<i>ss</i>	<i>šš</i>	<i>čč</i>	<i>čč</i>	<i>ij</i>	<i>ll</i> (<i>ll</i>)	<i>ll'</i> (<i>ll'</i>)	<i>rr</i>
II „ „	<i>uv</i> (<i>uv</i>)	<i>vr</i>	<i>ss</i>	<i>šš</i>	<i>čč</i>	<i>čč</i>	<i>ij</i>	<i>ll</i> (<i>ll</i>)	<i>ll'</i> (<i>ll'</i>)	<i>rr</i>

¹ Ks. E. A. SAARIMAA, Sananselityksiä Aleksis Kiven teoksiin (Vir. 1916, s. 75); *povi* tosin kuuluu *ŋ*:llisiin sanoihin.

Esimerkkejä:

	Ko.		Kid.		T.	
<i>rouva</i> väyllyt, „ronko“	<i>rouvast</i> sg. lok.	<i>rouva</i> sg. g. ja akk.	<i>rouva</i> sg. g. ja akk.	<i>rouvi</i> pl. g.	<i>rouvi</i>	<i>rouvi</i>
<i>rouho</i> pirahtaa	<i>rouho</i> sg. 3 p. pot.	<i>rouho</i> sg. 3 p. impf.	<i>rouho</i> sg. 3 p. impf.	<i>rouho</i> kielt. m.		
<i>rouho</i> saumata	<i>rouho</i> sg. 3 p. kond.	<i>rouho</i> sg. 1 p. pr.	<i>rouho</i> sorminivel	<i>rouho</i> pl. akk.		
<i>rouho</i> vatkata	<i>rouho</i> persoonaton m.	<i>rouho</i> sg. 1 p. pr.				
<i>rouho</i> ahava	<i>rouho</i> sg. lok.	<i>rouho</i> sg. g. ja akk.				
<i>rouho</i> tuoli	<i>rouho</i> pl. ssest	<i>rouho</i> pl. sse				
<i>rouho</i> vieras	<i>rouho</i> sg. lok.	<i>rouho</i> sg. n.				
<i>rouho</i> pihka	<i>rouho</i> pl. akk.	<i>rouho</i> pl. g.				
<i>rouho</i> sg. g. ja akk.	<i>rouho</i> pl. akk.	<i>rouho</i> sg. n.				
<i>rouho</i> eräs rovelaji	<i>rouho</i> dem.	<i>rouho</i> sg. n.				
<i>rouho</i> kodanperä	<i>rouho</i> sg. lok.	<i>rouho</i> pl. ssest				
<i>rouho</i> loka	<i>rouho</i> sg. lok.	<i>rouho</i> pl. ssest				
<i>rouho</i> sekottaa	<i>rouho</i> persoonaton m.	<i>rouho</i> sg. 3 p. impf.				

Ko.		Kld.				T.	
<i>äijē</i>	<i>äijōž</i> (dem.) karhu	<i>äijē</i> sg. g. ja akk.	<i>äijē</i> sg. g. ja akk.	<i>äijū</i> pl. g.	<i>äijē</i> sg. n.	<i>äijē</i> sg. g. ja akk.	<i>äijū</i> pl. akk.
<i>äiχχʹ</i>	<i>läχχast</i> sg. lok.	<i>läχχa</i> sg. g. ja akk.	<i>viēχχa</i> sg. g. ja akk.	<i>viēχχʹid</i> pl. akk.	<i>miēχχʹi</i> sg. g. ja akk.	<i>miēχχʹt</i> pl. akk.	<i>viēχχʹi</i> pl. g.
<i>nōχχʹ</i>	<i>nōχχōž</i> dem.	<i>nōχχa</i> sg. g. ja akk.	<i>viitta, tikka</i>		<i>viēχχʹ</i> sg. n.		
<i>nāχχʹ</i>	<i>rāχχōž</i> sg. 3 p. pot.	<i>rāχχam</i> sg. 1 p. pr.					
<i>läχχʹ</i>	<i>läχχʹest</i> sg. lok.	<i>läχχʹe</i> sg. g. ja akk.	<i>nāχχʹe</i> sg. g. ja akk.	<i>nāχχʹid</i> pl. akk.			
<i>kälʹa</i>	<i>kālaast</i> sg. lok.	<i>kälʹa</i> sg. g. ja akk.	<i>kālaa</i> sg. g. ja akk.	<i>kālaʹid</i> pl. akk.	<i>kälʹa</i> sg. n.	<i>kälʹa</i> sg. g. ja akk.	<i>kälʹaʹid</i> dem.
<i>ķēlʹa</i>	<i>ķēlʹaʹast</i> dem.	<i>ķēlʹa</i> sg. g. ja akk.	<i>ķiēlʹa</i> sg. g. ja akk.	<i>ķiēlʹaʹid</i> pl. akk.	<i>ķiēlʹa</i> sg. n.	<i>ķiēlʹa</i> sg. g. ja akk.	<i>ķiēlʹaʹi</i> dem.
<i>sēlʹaʹid</i>	<i>sēlʹaʹid</i> dem.	<i>sēlʹam</i> sg. g. ja akk.	<i>siēlʹam</i> sg. g. ja akk.	<i>siēlʹaʹid</i> dem.	<i>sg. n.</i>		
<i>kalaʹaž</i>	persoonaton m.	<i>sg. 1 p. pr.</i>	<i>sg. 1 p. pr.</i>	<i>sg. 2 p. imperat.</i>	<i>kalaʹaž</i> sg. n.	<i>kalaʹaž</i> sg. n.	<i>kalaʹaž</i> sg. n.
<i>vilʹa</i>	<i>vilʹaʹaž</i> veljekset	<i>kallis</i>	<i>vilʹa</i> sg. g. ja akk.	<i>vilʹaʹaž</i> veljekset	<i>vilʹa</i> sg. n.	<i>vilʹa</i> sg. g. ja akk.	<i>vilʹaʹi</i> pl. g.
<i>tūlʹe</i>	<i>tūlʹest</i> sg. lok.	<i>tūlʹe</i> sg. g. ja akk.	<i>tūlʹe</i> sg. g. ja akk.	<i>tūlʹid</i> pl. akk.	<i>tūlʹe</i> sg. n.	<i>tūlʹe</i> sg. g. ja akk.	<i>tūlʹid</i> sg. n.
<i>ķēlʹaʹid</i>	<i>ķēlʹaʹiž</i> sg. 3 p. pot.	<i>ķēlʹaʹi</i> sg. g. ja akk.					
Pts. <i>ēvʹa</i>	<i>ēvʹož</i> dem.	<i>ēvʹa</i> sg. g. ja akk.					

Muist. Vartalokonsnanttien laatu on osittain merkitty epätarkasti, syystä että muutamien kirjaketyppien puutteessa niiden erityinen rakentaminen käy kovin hankalaksi.

Venäjän- ja inarinlapin $\dot{u}v$, jota norjanlapissa vastaa vaihtelu $ug \sim ug$, palautuu $*u\dot{v}$:hen, kuten ÄIMÄ on osottanut¹. Tähän kuuluvia sanoja ovat: Ko. $ro\dot{u}v^a$, I. $r\ddot{o}\dot{a}\dot{u}v^a \sim N.$ roavgo; Ko. $re\dot{u}vvo$, I. $ro\dot{u}vq\delta \sim N.$ rävvgat; Kld. $ra\dot{u}v^a$ 'suokulainen, machetes' $\sim N.$ raugga; Pts. $t\dot{a}\dot{u}vvas$ 'sitkeä', I. $t\dot{a}\dot{u}vvas \sim N.$ davgas; Ko. $la\dot{u}vvo$, I. $la\dot{u}vq\delta \sim N.$ lavggat; Ko. $t\dot{s}\dot{u}\dot{o}\dot{u}vva$ 'valoisa', I. $t\dot{s}\dot{u}\dot{o}\dot{u}vq\delta \sim N.$ čuovggad. — Osa on kuitenkin mukautunut $uv \sim v$ vaihteluun: Kld. $mu\dot{u}ve^d$ ($\sim muva^m$), T. $mu\dot{u}ve^d$ ($\sim muvim$) 'pudistaa' $\sim I.$ $lu\dot{u}ve\delta$, N. šluvgget; Nrt. $t\dot{a}vas$ ($\sim t\dot{a}uvaz$), Kld. $tavas$ ($\sim tauvas$), T. $t\dot{a}v's$ ($\sim t\dot{a}uv\dot{z}i$) 'väkevä' $\sim I.$ $t\dot{a}\dot{u}vvas$, N. davgas; Pts. $t\dot{o}va$ ($\sim touvan$), Nrt. $t\dot{o}vas$ ($\sim touvaz$) 'pehmike(vaate) poron selässä taakan alla' $\sim I.$ $to\dot{u}v^adus$, N. doavgos, dovgos. — ($\dot{u}v \sim \dot{u}v$ vaihtelun alkuperästä tarkemmin puolivokaalin ja meediaklusiilin yhtymien käsittelyssä).

Lapin $\dot{u}v < s.$ uh sanassa Ko. T. $ja\dot{u}v^a$, Kld. $ja\dot{u}v^a$ 'jauho' ($< s.$ jauho).

Ko. $\dot{a}v^r^s < s.$ ah(a)va, Inari $ahvg$; samoin lpN. afhe. Kuolanlapissa taas esiintyy uv : Kld. $au\dot{u}v^e$ ($\sim \dot{u}ve$), T. $\dot{a}u\dot{u}v^e$ ($\sim \dot{a}v\epsilon$). Ko. $t\dot{a}vrvvo$ sanan alkuperä on hämärä; turjanlapissa sana on kuten edellinenkin, uv :llinen: $t\dot{a}uvq^d$ ($\sim t\dot{a}vim$).

$\dot{\chi}\chi \sim \chi\chi$ ei ole alkuperäinen. Ko. $\dot{\chi}\chi$:ta vastaa Kld. $\dot{r}r$ parissa tapauksessa: $\dot{a}\dot{a}\dot{\chi}\chi^a$, Kld. $\dot{a}\dot{a}rr^a$ ($\sim \dot{a}\dot{a}ra$) ($< s.$), $n\dot{o}\dot{\chi}\chi^a$, Kld. $n\dot{o}rr^a$ ($\sim n\dot{o}ra$), lpN. novva, nova (msk. nōf, norj. nav, nov) 'angulus exterior aedificii'. Ko. $r\dot{a}\dot{\chi}\chi vvo \sim$ lpLul. $r\dot{a}\dot{\chi}\chi ku$ 'eisnetz' $< s.$ rahia id., $vie\dot{\chi}\chi^a < v\dot{\chi}\chi a$, $m\dot{i}\dot{\theta}\dot{\chi}\chi^a < mo\dot{\chi}\chi b$.

$\dot{\chi}'\dot{\chi}'$:llisiä, on ainoastaan sana $\dot{a}\dot{a}\dot{\chi}'\dot{\chi}'^s < s.$ lahja.

$\dot{i}j$ sanassa $\dot{a}\dot{i}j^e$ vastaa täysin suomen ij :tä äijässä².

$\dot{s}s \dot{s}s \dot{l} \dot{r}r$ edustavat alkuperäistä geminaattaa ja $\dot{l}l$ palautuu aikaisempaan lj :hin.

Alkulapin vaihtelut olivat oletettavasti, kuten alkusuomenkin: $*u\dot{v} \sim \dot{v} \quad ss \sim \dot{s} \quad \dot{s}\dot{s} \sim \dot{s}^3 \quad \dot{i}j \sim j \quad ll \sim l \quad lj \sim lj \quad (rr \sim \dot{r})$.

¹ „Eräs lappalainen astevaihtelutapaus.“

² lpKo:ssa esiintyy myös myöhäsyntyinen $\dot{i}j \sim \dot{i}j$ vaihtelu sanassa: $\dot{a}\dot{a}\dot{i}j^e$ ($< \dot{a}\dot{a}\dot{i}je$) 'lanka'.

³ Mahdollisesti oli myös $*\dot{s}\dot{s} \sim \dot{s}$ vaihtelu, joka sekaantui $\dot{s}\dot{s} \sim \dot{s}$:hen vrt. lpN. boaššo \sim pohja; njæšše \sim nähjä; ašše, I. $\dot{a}\dot{s}\dot{s}^i$ ($\sim \dot{a}\dot{s}\dot{i}$), Kld.

Lappalaiseen geminaattavaihteluun on mukautunut monta uutta, etupäässä venäläistä lainasanaa, joiden originaaleissa on värtalo-konsonanttina *s*, *š*, geminaatta-likvida tai konsonanttiyhtymä, kuten: Ko. *ko^ešš^a* (~ *kōšša*), Kld. *košš^a* (< *коше*) 'vikate' ¹; *košš^e* (< *коса*) 'palmikko, harja'; Pts. *kašš^a* (< norj. *kasse*) 'laatikko'; Nrt. *bešš^a*, Kld. *bešš^a*, T. *piešš^a* (< *бѣсъ*) 'lempo'; Ko. *pröšš^e* (< *процо*) 'hirssi-puuro'; *tšëšš^a*, Kld. *tšàšš^a*, T. *tšiešš^a* (< *часъ*) 'tunti, kello'; T. *ušš^a* (< *усы*) 'hylkeen viiksi'; Ko. *klešš^a* (< *клены*) 'veneentekopihti', *mëšš^{ov}* (< *мѣшаръ*) 'sekottaa, hämmentää', T. *plëšš^e* (< *плясать*) 'tanssia', *plëšš^e* (< *плъшь*) 'kaljupää', *všëšš^a* (< *вещи*) 'esine', Ko. *χáll^e* (< *halla*) 'kuura', Pts. *jiëll^e* (lpPulm. *jéelli* < norj. *gjell*) 'kalavarrasteline', *tuðll^e* (< lpN. *tuðllo* < norj. *toil*) 'tulli', Ko., Kuol. *šieill^e* (? < *зелье*) 'ruuti', T. *kiðll^e* (< *колы*) 'patosalko'.

Vanhoja lainoja lienevät: Ko. *koll^e* (< lpN. *golle* < msk. *gull*, *goll*) 'kulta', *skàl^{ov}* (< ? sk. *skalla*) 'roukua' (vaadinporon äänestä), Pts., Sk. *skàl^{ov}* (< lpN. *skållo*, *skalo* < msk. *skál*) 'sanko, rainta', *m^eëll^e* (< lpN. *mielle* < msk. *meir*) '„mella“, vyöryvä hiekkatörmä', *väll^e*, Kld. *vyll^e* (mutta T. *väll^e* ~ *väl^e* [< lpN. *falle*, *falle* l. *fale* < msk. *valr*]) 'haukka', Ko. *rëšš^e* (< lpN. *risse* < msk. *hris*) 'vaisvarpu, -koivu'.

Siirtyminen geminaattavaihtelusta alkup. puolipitkän ja yksinkertaisen äänteen vaihteluun on tapahtunut seuraavissa sanoissa: (Ko. *vüšš^e*, lpN. *hošš^e*) Kld. *vüšš^e* ~ *vuš^e* 'hosia, korte', (Ko. *kušš^{as}*, lpN. *goallus*) Kld. *kušš^{as}* ~ *küšš^{as}*, T. *kišš^{as}* ~ *kišš^{as}* (> *колака*) ² '„kollös“, jono valjastamattomia hihnaporoja', (Ko. *källes*, Kld. *källes*, Pulm. *gällis* l. *gällis*) T. *källes* ~ *kišš^{as}* 'ukko', (Ko. *tšëll^e*) T. *tšöll^e* ~ *tšöl^e* 'petoeläimen raivaluu', (lpN. *dalas*, Pulm. *dälläs*) Ko. *tāšš^{as}* ~ *tāšš^{as}* 'kengän heinäpanos'; sanan suomalainen vastine *tallus* viittaa venäjänlappalaisen vaihtelun nuoremmuuteen; (Ko. *šërres*, I. *kerris*) Kld. *kierres* ~ *kierres* 'ahkio' (lpN. *gerës* ~ *gerresa*). — Päinvastaisesta vaihtelusiirtymisestä

ašš^e ~ *asia*; *hošš^e* Ko. *vüšš^e* ~ *hosia*. *š ~ ž:hen viittaavat taas lpN. *dušš^e*; I. *tuš^e* (~ *tuž^e*) ~ *tyhjä*; I. *köäšš^{uo}* (~ *köažum*) 'kosia' ~ *košia*; Kld. *vüšš^e* (~ *vuš^e*) ~ *hosia*. (*š[ž] oli sekundäärinen).

¹ mutta T. *köšš^{uo}* ~ *kišš^{im}* (< *кошты*) 'niittää'.

² Ks. KALIMA, Die ostseefinnischen lehnwörter im russischen, s. 125.

ovat esimerkkeinä (Ko., Kld. *mieres* ~ *mierrez*, [-es], lpN. *meres* l. *mieres*, *merris* 'securis acie obtusa') Pts. *mieřres* ~ *mieřrez* 'kalso, junkki' (lp. ≤ s. *meras*, -sin), (Ko. *muaras* ~ *müa.raz*, N. *moalus* ~ *mollusa*) T. *m̄ll̄e* ~ *m̄lle* 'rantasula'; ks. myös *skäl.ä* ed.

VI. Vokaalienväliset nasaalit.

Vokaalienvälisissä nasaaleissa on spiranttien ja likvidain tavoin kaksi ryhmää, joista toisessa geminaatta vaihtelee yksinäisnasaalin, toisessa lyhyemmän geminaatan kanssa.

I. Geminaatta- ja yksinäisnasaalin vaihtelu.

Asteita on 3, nim. I ja II vahva sekä heikko.

I vahva aste esiintyy nasaaleissakin samoissa muodoissa kuin vastaava alkup. puolipitkän klusiilin ja spirantin vaihteluaste.

Vaihtelu on venäjänlapin murteissa seuraava:

	Ko. myös	Ko. myös	Ko. myös	Ko. myös	Kld.
I vahva aste	$\overbrace{mm}^{(b)mm}$	$\overbrace{nn}^{(d)nn}$	$\overbrace{ńń}^{(a)ńń}$	$\overbrace{\eta\eta}^{(g)\eta\eta}$	$\overbrace{\acute{\eta}\acute{\eta}}$
II „ „	$\overbrace{mm}^{(b)mm}$	$\overbrace{nn}^{(d)nn}$	$\overbrace{ńń}^{(a)ńń}$	$\overbrace{\eta\eta}^{(g)\eta\eta}$	$\overbrace{\acute{\eta}\acute{\eta}}$
Heikko „	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>ń</i>	<i>η</i>	<i>ή</i>

Esimerkkejä:

	Ko.	Kid.	T.
<i>nehmon</i> fakt.	<i>nehm^a</i> nimi	<i>nehmon</i>	<i>namn^a</i>
<i>mainen</i> fakt.	<i>māne</i> muna	<i>mainen</i>	sg. n. <i>mānē</i>
<i>meinen</i> 1 p. sg. impf.	<i>mēnam</i>	<i>meine^m</i>	sg. n. <i>mānnd^d</i>
<i>iuinen</i> fakt.	<i>iūne</i>	<i>iuinen</i>	inf. <i>iūnē</i>
<i>mañnen</i> fakt.	<i>māñe</i>	<i>mañnen</i>	sg. n. <i>māñē</i>
	<i>meñi(veln)</i> takana	<i>meñi³</i>	mimiä
	<i>māñmōs</i> viimeinen	sg. g. ja akk. <i>moñi-</i>	<i>mañmōs</i>
<i>iūnnon</i> fakt.	<i>iūna</i> sg. g. ja akk.	<i>nehmon</i>	<i>marq^s</i>

Homorganisella klusiisella esilyönnillä varustettu geminaattanasaali esiintyy koltanlapissa sanoissa, jotka eivät ala nasaalilla (vrt. s. 6).

Esimerkkejä:

	Ko.		Kuol.
<i>lie^bmme</i>	<i>lie^bmm^a</i>	<i>liema</i>	<i>līm^m^a</i>
ill.	liemi	sg. ja akk.	
<i>ja^bmme</i>	<i>ja^bmmen</i>	<i>jām^m</i>	{ <i>jām^m^δ</i> }
pl. 3 p. impf.	kuolla	sg. 1 p. pr.	{ <i>jām^m^d</i> }
	<i>kū^bmm^ā</i>	<i>ky^mma^t</i>	{ <i>ky^mma^t</i> }
	sg. g. ja akk.	rapa	{ <i>ki^mai</i> }
	<i>ro^bmmaz</i>	<i>rō^mas</i>	{ <i>rō^mas</i> }
	sg. g. ja akk.	ripsi	{ <i>rō^m^s</i> }
<i>pā^dnnen</i>	<i>pā^dnn^e</i>	<i>pāⁿe</i>	{ <i>pāⁿn^e</i> }
fakt.	hammas		{ <i>pāⁿn^e</i> }
<i>pe^dnnem</i>	<i>pe^dnnen</i>	<i>pōⁿam</i>	{ <i>pōⁿn^e^δ</i> }
sg. 1 p. impf.	kehrätä		{ <i>panne^d</i> }
	<i>ve^dnnaz</i>	<i>vēⁿas</i>	{ <i>ven^s</i> }
	sg. g. ja akk.	vene	{ <i>van^s</i> }
<i>lū^dnnom</i>	<i>lū^dnnā^b</i>	<i>luⁿām</i>	{ <i>lūⁿā^δ</i> }
sg. 1 p. impf.	pilkata		{ <i>lūⁿā^d</i> }
<i>po^dnnem</i>	<i>po^dnnom</i>	<i>pōⁿam</i>	{ <i>poⁿām^δ</i> }
	punoa		{ <i>poⁿā^d</i> }
	<i>ke^dnnā^a</i>	<i>kēⁿā^a</i>	{ <i>keⁿā^a</i> }
	sg. g. ja akk.	kyynel	{ <i>kaⁿā</i> }
<i>jo^dnnom</i>	<i>jo^dnnā^a</i>	<i>jōⁿā</i>	<i>joⁿā^a</i>
fakt.	puola		
<i>jū^dnnom</i>	<i>jū^dnnā^a</i>	<i>jiⁿā</i>	<i>jiⁿā^a</i>
ill.	jää		
<i>vū^dnnom</i>	<i>vū^dnnā^a</i>	<i>vūⁿam</i>	{ <i>vūⁿā^δ</i> }
sg. 1 p. impf.	levähtää		{ <i>viⁿā^d</i> }
	<i>te^dnnaz</i>	<i>tēⁿas</i>	{ <i>ter^s</i> }
	sg. g. ja akk.	varpu	{ <i>taⁿ^s</i> }

Klusiilinen esilyönti tavataan myös koltan sisarmurteessa marrisissa. Norjan- ja ruotsinlapissa on sen sijalla täydellinen (puheäänellinen t. puheääneton) klusiiliäänne, jota on pidettävä edellisestä jatkuneen äännekehityksen tuloksena. Kuolanlappi viittaa siihen, että geminaatta- ja puolipitkä nasaali on alkulapissa ollut samantyyppinen, alkoipa sana nasaalilla tai ei (vrt. WIKLUND, UL 109). Alkuperäinen vaihtelu on tällöin oletettavasti ollut: *m̄* ~ *m*, *n̄* ~ *n*,

$\ddot{n} \sim \acute{n}$, $\eta \sim \eta$, kuten mutatis mutandis alkusuomessakin¹; tavaanhan puolipitkä vahva aste vieläkin inarinlapissa.

Lappalaiseen vaihteluun mukautuneita lainoja ovat: (skandinaavisia) Ko. *rōmas* ($\sim ro^bmmaz$), Kld. *rōm's* > T. id. (o pro a) (< lpN. *ramas* < msk. *prōmr*) 'silmäripsi', Ko. T. *mānn^a* ($\sim māna$, -*ni*), Kld. *mānn^a* ($\sim māna$) (< lpN. *māno* < msk. *māni*) 'kuu, -kausi', Ko. *tā^dnn^e* ($\sim tōne$), Kld. *tann^e*, T. *tann^e* (lpN. *dadne* < ? s. *tina* < msk. *tin*) 'tina' Ko. *rānes* ($\sim rā^dnnaz$) (< lpN. *ranes* < msk. *grānn*) 'harmaa', (venäläisiä) Kld. *jāmm^e* ($\sim jāme$), T. *jāmm^e* ($\sim jāmε$) (< ямъ) 'kyytiasema', T. *kūmm^e* ($\sim kūmε$) (< кумъ s. *kuoman* välityksellä?) 'kummi', T. *lūmm^a* ($\sim lūmi$) (< ломъ) 'rautakanki', *lienn^e* ($\sim liene$) (< лѣнь) 'laiska', *sānn^a* ($\sim sāni$) (< сани) 'sanireki, nartta', Kld. *tienn^e* ($\sim tiene$), T. *tīnn^e* ($\sim tīne$) (< стѣна) 'väliseinä', T. *viinn^e* ($\sim viine$) (< вино) 'viina', *rānn^e* (< рана) 'haava'.

Astevaihteluttomia: Ko. *jāme* 'kyutilaitos', T. *jūn^a* (mutta Kld. *jūnn^a* $\sim jūna$) (? > „юна“) 'merimade', *jūnas* 'sperma', Ko. *χōma* (< s.) 'home', *sōma* (< s.) 'sumu', *rāma* (< рама) 'kehys, puite'.

$m \sim \eta$ vaihtelu esiintyy lapinkielen alalla sanoissa: lpKo. *ōmas* ($\sim ō^bmmaz$), I. *ūmas* ($\sim u^bmmaz$) 'koiran kuonokoppa (tuppimainen)' \sim lpN. *vuogas* ($\sim vuoghasa$) id.; Ko. *tšōām^attas*, Kld. *tšomhas*, N. *čomattas* 'lara' \sim T. *tšōaḡàs* ($\sim tšōḡḡḡzi$) id.

$m \sim \acute{n}$: lpN. *njumalak* 'podiceps arcticus' \sim Ko. *ñuñiel*, I. *ñuñalah* 'herna, mergus albellus' (lp. > s. *uḡḡelo* id. [Inari], vrt. sam. Jur. *ñūñea*, T. *ñoane*, Jen. *ñioñi*, *ñieñi* 'taucher, colymbus arcticus').

$n \sim \eta$: lpN. *radnō* 'via sive semita per nivem calcata', I. *rā^dnnē* id., Pts.Sk. *rā^dnnēi* (s. *rannio*), vrt. Nrt. *ruoḡes* ($\sim rūḡḡḡaz$) 'poron ura (lumessa)'.

¹ Mahdollisesti on esilapissa ollut heikossa asteessa s-ugr. (nasa-loitu) spirantti; ks. PAASONEN, Beiträge zur finnischugrisch-samojedischen Lautgeschichte (KSz. XIII, ss. 225—260), SETÄLÄ, Über art, umfang und alter des stufenwechsels, FUF XII, s. 10), OJANSUU, Yhteis-suomalainen vaihtelu $m \sim v$ (Vir. 1909, ss. 25—29).

$\eta \sim \acute{n} \sim \eta\epsilon$: I. $\acute{\eta}\acute{\alpha}\lambda\upsilon\beta\omicron\eta$ (ÄIMÄ), Nrt. $\acute{\alpha}\sigma\eta\eta\epsilon\lambda$, Pts. $\acute{\alpha}\acute{\sigma}\acute{\eta}\acute{\eta}\epsilon\lambda$, T. $\acute{\alpha}\acute{\eta}\epsilon^k\epsilon\lambda$ 'väkä' < sk. ange, angel.

$\eta \sim v$: lpN. $\sigma\alpha\eta\epsilon\delta\epsilon\tau$ 'prurire, verminare', I. $\sigma\alpha\eta\epsilon\upsilon\delta$ ~ Nrt. $\acute{\sigma}\epsilon\upsilon\upsilon\upsilon\upsilon\delta$ (~ $\acute{\sigma}\epsilon\upsilon^{\upsilon}\acute{i}$) id.; lpR. (HALÁSZ) $\rho\upsilon\omicron\acute{\eta}\acute{\eta}\omicron\sigma\epsilon$ -, $\rho\iota\omicron\acute{\eta}\acute{\eta}\omicron\sigma\epsilon$ - 'zurück' ~ Ko. $\rho\upsilon\omicron\upsilon\upsilon\upsilon$ ' (~ $\rho\upsilon\omicron\upsilon\upsilon\upsilon$) 'nuotanperä' (s. $\rho\upsilon\omicron$ 'podex').

* $\eta \sim \gamma$ -vaihteluun viitanee Kld. $\lambda\acute{\alpha}\gamma\eta^{\sigma}\eta\acute{\alpha}\sigma\eta\epsilon\kappa$ 'päivänpaiste' ~ T. $\lambda\acute{\alpha}\gamma^{\sigma}\eta\acute{\alpha}\sigma\eta\epsilon\kappa$ id.

2. Geminaattanasaalien vaihtelu.

Vaihteluasteita on kolme, vahva ja kaksi heikkoa.

I heikko aste tavataan samoissa muodoissa kuin edellä käsitellyn alkup. geminaatta- ja puolipitkän konsonantin vaihtelun vastaava aste.

Eri vaihteluasteet ovat:

	Ko.			Kuol.		
Vahva aste	$^b\acute{m}\acute{m}$	$^a\acute{n}\acute{n}$ ($\acute{n}\acute{n}$)	$^{\acute{\sigma}}\acute{\eta}\acute{\eta}$	$\acute{m}\acute{m}$	$\acute{n}\acute{n}$	$\acute{\eta}\acute{\eta}$
I heikko „	$^b\acute{m}\acute{m}$	$^a\acute{n}\acute{n}$ ($\acute{n}\acute{n}$)	$^{\acute{\sigma}}\acute{\eta}\acute{\eta}$	$\acute{m}\acute{m}$	$\acute{n}\acute{n}$	$\acute{\eta}\acute{\eta}$
II „ „	$^b\acute{m}\acute{m}$	$^a\acute{n}\acute{n}$ ($\acute{n}\acute{n}$)	$^{\acute{\sigma}}\acute{\eta}\acute{\eta}$	$\acute{m}\acute{m}$	$\acute{n}\acute{n}$	$\acute{\eta}\acute{\eta}$

Esimerkkejä:		Ko.		Kuol.	
Pts. <i>stā^bñm^a</i>	<i>stā^bñmmast</i>	<i>stā^bñma</i>	Kld. <i>stā^bñm^a</i>	<i>stā^bñma</i>	<i>stā^bñm^a</i>
veneen keula, perä	sg. lok.	sg. g. ja akk.		sg. g. ja akk.	pl. g.
<i>rā^bñm^a</i>	<i>rā^bñmmast</i>	<i>rā^bñma</i>	Kld. <i>rā^bñm^a</i>	<i>rā^bñmmast</i>	<i>rā^bñm^a</i>
ilo	sg. lok.	sg. g. ja akk.			instr.
Pts. <i>pō^bñm^e</i>	<i>pō^bñmmōž</i>	<i>pō^bñm^e</i>			
vastuu, puomi	dem.	sg. ja akk.			
<i>tē^bñm^o</i>	<i>tē^bñmmōž</i>	<i>tē^bñm^o</i>			
potkia	sg. 3 p. pot.	sg. 3 p. impf.			
Pts. Sk. <i>piē^bñm^o</i>	<i>piēm^añtš</i>	<i>piē^bñmam</i>			
ruokkia	sg. 3 p. kond.	sg. 1 p. pr.			
<i>ā^bñm^e</i>	<i>ā^bñmmest</i>	<i>ā^bñm^e</i>	Kld. <i>ā^bñm^e</i>	<i>ā^bñm^e</i>	<i>ā^bñm^o</i>
linna	sg. lok.	sg. g. ja akk.			pl. akk.
<i>po^añm^e</i>	<i>po^añmmest</i>	<i>po^añm^e</i>	Kld. <i>po^añm^e</i>	<i>po^añmmest</i>	<i>po^añm^o</i>
pohja(veden)	sg. lok.	sg. g. ja akk.			pl. akk.
<i>spō^añm^e</i>	<i>spō^añmmest</i>	<i>spō^añm^e</i>			
eräs kurkkusairaus	sg. lok.	sg. g. ja akk.			
<i>tō^añm^e</i>	<i>tō^añm^o</i>	<i>tō^añm^e</i>	Kld. <i>tō^añm^e</i>	<i>tō^añm^e</i>	<i>tō^añm^o</i>
pii, limsiö	pl. akk.	sg. g. ja akk.			pl. akk.
Pts. <i>miē^bñm^e</i>	<i>miē^bñm^o</i>	<i>miē^bñm^e</i>			
valinko	pl. akk.	sg. g. ja akk.			
Pts. Sk. <i>le^añm^o</i>	<i>le^añm^oñtš</i>	<i>le^añm^o</i>	T. <i>siññōžl</i>		<i>siññe s</i>
loikoa	sg. 3 p. kond.	sg. 1 p. pr.			huivi

Muissa murteissa ovat yllä esitettyjen sanojen vastineet: (Pts. *stā^bñm^a*) Nrt. *stām^o* (~ *stāmne*), I. *stām^o* (~ *stāmni*), N. *stavdne* R. (FRIS) *stabne* 'navigii prora vel puppis' (< msk. *stafn*, norj. *stavn*, *stamn*); (Pts. *pō^bñm^e*) ? N. (Pulm.) *bū^bme* (~ *bū^bme*) 'weberbaum' (< sk. *bom*); (Ko. *tē^bñm^o*), vrt. s. *temmata*, *temmaan*, *tempaan*; (Pts., Sk. *piē^bñm^o*) N. (Pulm.) *biē^bmmast* (~ *biē^bmām*),

I. *piä^bmam* (*~ piä^bmam*); (Ko. *lā^añn^e*) N. *ladne*, I. *la^anne* (*~ la^añè*), T. *lann^e*. (*~ lanε*), s. *linna* (< *-tn- ~ -dn-); (Ko. *po^añn^e*) N. *bodne* (*~ bodne*) 'fundus', I. *po^anne* (*~ po^añè*) (< msk. *botn*, **bonn*); (Ko. *tā^añn^e*) N. *didno* (*~ didno*) 'silex' I. *ti^anno* (*~ ti^añò*) < msk. *tinna*, Pts. *mieñn^e* (< sk. *men*).

Pulm. *duōgqās* (*~ duōōgqasaðk* pl. n.) 'flick' kuuluu Koltan murteessa *tūqas* (*~ tu^aqaz*); kuolanlapissa sana on uq:llinen niin kuin inarissakin.

Suomen geminaattanasaalia ei useinkaan vastaa lapissa geminaatta, kuten seuraavat esimerkit osottavat: lpN. *oabme* 'vetustas', Ko. *vuumes* (*~ vūū^bmme*), Kld. *vuumes* (*~ vūūmm^e*), T. *īames* (*~ īamm^e*) ~ s. *amm|oin*; N. *vuodna* (*~ vuona* l. *vuodnā*) 'fortuna prospera', Ko. *vuon^aðtem*, -*es* (karit. adj.), Kld. *vūñzem*, -*es* 'laiska, saamaton' ~ s. *onni*; N. *čadnat* (*~ čanam*), I. *tšō^añqð* (*~ tšō^añam*), Pts., Sk. *tšō^añn^oo* (*~ tšō^añam*) 'sitoo' ~ s. *sonnus*, -*taa*; huomattakoon vielä edellä esitetty linna sanan turjalainen vastine.

Näyttää siltä, ettei lapinkielessä ole sanoja, jotka ollen omaeräisiä ja kyllin laajalle levinneitä sitovasti todistaisivat alkulapissa olleen geminaatta- ja puolipitkän nasaalin vaihtelun. Mutta kun ottaa huomioon, että kaikissa murteissa tavataan ainakin jonkunlainen geminaatta-edustus ja että tällainen on ollut muissakin vokaalienvälisissä konsonanteissa, niin voi hyvällä syyllä otaksua alkutai esilapissa esiintyneen vaihtelut **mm* ~ *m*, *nn* ~ *n* (*nū* ~ *n̄*), jotka osittain kuitenkin sekaantuivat vastaaviin puolipitkän ja lyhyen nasaalin (resp. nasaloidun spirantin) vaihteluihin, syystä että molemmissa sarjoissa oli yksi samanmuotoinen aste.

Edellä olevista esimerkkitaulukoista käy ilmi, että venäjän-lapin *j*-vartaloiset sanat kuuluvat alkup. puolipitkän ja yksinkertaisen konsonantin vaihtelutyyppiin ja että niiden vahvan asteen tyyppi on *x* t. xx. (Toisin norjan- ja ruotsinlapissa: Pulm. *su^aolu* ~ *sullū*, Luul. *pōetsōj* ~ *pō^attso*, *kuōmōj* ~ *kuōbbmu*; ks. WIKLUND, LÄROBOK § 21, muist. ja FUF II s. 50, muist., NIELSEN, QUP., kapp. 21 ja 71.)

Konsonanttiyhtymät.

Kaikissa konsonanttiyhtymissä ilmenee venäjänlapissa kolme vaihteluastetta, nim. vahva ja I ja II heikko. Koltanmurre noudattaa samoja pääsääntöjä kuin inarinlappi vaihtelukaavan ollessa $\bar{x}\bar{y}$ ($\bar{x}\bar{y}$) $\sim \dot{x}\dot{y}$ ($\dot{x}\dot{y}$) $\sim xy$, kun taas kuolanlappi yhtyy pulmankilaiseen kaavaan: $\bar{x}\bar{y} \sim \dot{x}\dot{y} \sim xy$ ¹. I heikko aste esiintyy tällöinkin noissa samoissa muodoissa kuin edellä käsiteltyjen vaihteluiden vastaava aste.

I. Puolivokaalin ja klusiilin tai affrikaatan yhtymät.

Konsonantti, joka seuraa diftongin tai triftongin jälki-(loppu-)komponenttina olevaa puolivokaalia *u u u u i i*, muodostaa sen kanssa astevaihtelun alaisen äänneyhtymän.

1. Puolivokaalin ja meedian yhtymät.

Vaihteluasteet ovat eri murteissa seuraavat:

¹ Muutamissa tapauksissa ilmenee jommassakummassa komponenttissa kvalitatiivistakin vaihtelua. Milloin on kolmaskin komponentti, on se kaikissa asteissa lyhyt.

		Ko.					Kuol.						
Vahva aste	$\left\{ \begin{array}{l} \bar{u}B^p (\bar{u}B^p) \\ P. \bar{u}B (\bar{u}B) \end{array} \right.$	$\bar{u}B^t (\bar{u}B^t)$ $\bar{u}B (\bar{u}B)$	$\bar{u}B^k (\bar{u}B^k)$ $\bar{u}B (\bar{u}B)$	$\bar{u}B^t (\bar{u}B^t)$ $\bar{u}B (\bar{u}B)$	$\bar{u}B^k (\bar{u}B^k)$ $\bar{u}B (\bar{u}B)$	$\bar{u}B^t (\bar{u}B^t)$ $\bar{u}B (\bar{u}B)$	$\bar{u}B^k (\bar{u}B^k)$ $\bar{u}B (\bar{u}B)$	$\bar{u}B^t (\bar{u}B^t)$ $\bar{u}B (\bar{u}B)$	$\bar{u}B^k (\bar{u}B^k)$ $\bar{u}B (\bar{u}B)$	$\bar{u}B^t (\bar{u}B^t)$ $\bar{u}B (\bar{u}B)$	$\bar{u}B^k (\bar{u}B^k)$ $\bar{u}B (\bar{u}B)$	$\bar{u}B^t (\bar{u}B^t)$ $\bar{u}B (\bar{u}B)$	$\bar{u}B^k (\bar{u}B^k)$ $\bar{u}B (\bar{u}B)$
I heikko "	$\left\{ \begin{array}{l} \dot{u}B (\dot{u}B) \\ \left\{ \begin{array}{l} [\dot{u}b] [\dot{u}b] \\ P. Sk. \end{array} \right. \end{array} \right.$	$\dot{u}B (\dot{u}B)$ $[\dot{u}d] [\dot{u}d]$ $\left\{ \begin{array}{l} \dot{u}d (\dot{u}d) \\ [\dot{u}d] [\dot{u}d] \end{array} \right.$ $\left\{ \begin{array}{l} \dot{u}d (\dot{u}d) \\ [\dot{u}d] [\dot{u}d] \end{array} \right.$ $\left. \begin{array}{l} P. Sk. \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$\dot{u}B (\dot{u}B)$ $[\dot{u}b] [\dot{u}b]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$\dot{u}B (\dot{u}B)$ $[\dot{u}d] [\dot{u}d]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$\dot{u}B (\dot{u}B)$ $[\dot{u}b] [\dot{u}b]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$\dot{u}B (\dot{u}B)$ $[\dot{u}d] [\dot{u}d]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$\dot{u}B (\dot{u}B)$ $[\dot{u}b] [\dot{u}b]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$\dot{u}B (\dot{u}B)$ $[\dot{u}d] [\dot{u}d]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$\dot{u}B (\dot{u}B)$ $[\dot{u}b] [\dot{u}b]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$\dot{u}B (\dot{u}B)$ $[\dot{u}d] [\dot{u}d]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$\dot{u}B (\dot{u}B)$ $[\dot{u}b] [\dot{u}b]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$\dot{u}B (\dot{u}B)$ $[\dot{u}d] [\dot{u}d]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$\dot{u}B (\dot{u}B)$ $[\dot{u}b] [\dot{u}b]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$
II " "	$\left\{ \begin{array}{l} uB (uB) \\ \left\{ \begin{array}{l} [ub] [ub] \\ P. Sk. \end{array} \right. \end{array} \right.$	$uB (uB)$ $[ud] [ud]$ $\left\{ \begin{array}{l} uB (uB) \\ [ud] [ud] \end{array} \right.$ $\left\{ \begin{array}{l} uB (uB) \\ [ud] [ud] \end{array} \right.$ $\left. \begin{array}{l} P. Sk. \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$uB (uB)$ $[ub] [ub]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$uB (uB)$ $[ud] [ud]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$uB (uB)$ $[ub] [ub]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$uB (uB)$ $[ud] [ud]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$uB (uB)$ $[ub] [ub]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$uB (uB)$ $[ud] [ud]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$uB (uB)$ $[ub] [ub]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$uB (uB)$ $[ud] [ud]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$uB (uB)$ $[ub] [ub]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$uB (uB)$ $[ud] [ud]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$	$uB (uB)$ $[ub] [ub]$ $\left. \begin{array}{l} " \\ P. myös u}g \end{array} \right.$

(Hakasten välisiä esitetään harvinaisempi rinnakkais-edustus. *u* tavataan, kun etuvokaali seuraa toisessa tavussa).

Esimerkkejä:

	Ko.	Kld.	T.	
<i>siiḡpʳ</i> (-ḡḡ-) hopea	<i>siiḡbast</i> (-ḡḡb-) sg. lok.	<i>siiḡba</i> (-ḡḡb-) sg. g. ja akk.	<i>riiḡpʳ</i> ^{le} sg. n.	<i>riiḡdiḡ</i> pl. g.
<i>riiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) rauta	<i>riiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. lok.	<i>riiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. g. ja akk.	<i>siiḡḡḡḡ</i> ^{le} sg. n.	<i>siiḡḡḡḡ</i> pl. lok.
<i>tšiiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) nahka	<i>tšiiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. 3 p. pot.	<i>tšiiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. 3 p. impf.	<i>tiḡḡḡḡ</i> ^d inf.	<i>tiḡḡḡḡ</i> sg. 3 p. impf.
<i>aiiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) pestä	<i>aiiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. 3 p. pot.	<i>aiiḡḡḡḡ</i> sg. 1 p. pr.	<i>aiiḡḡḡḡ</i> ^d inf.	<i>aiiḡḡḡḡ</i> sg. 3 p. impf.
<i>tšiiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) tiukentaa	<i>tšiiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. 3 p. kond.	<i>tšiiḡḡḡḡ</i> sg. 1 p. pr.	<i>tšiiḡḡḡḡ</i> ^d inf.	<i>tšiiḡḡḡḡ</i> sg. 2 p. imperat.
<i>leiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) leipä	<i>leiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. lok.	<i>leiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. g. ja akk.	<i>leiḡḡḡḡ</i> ^{le} sg. n.	<i>leiḡḡḡḡ</i> pl. lok.
<i>soiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) keinua	<i>soiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. 3 p. pot.	<i>soiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. 1 p. pr.	<i>soiḡḡḡḡ</i> ^d inf.	<i>soiḡḡḡḡ</i> sg. g. ja akk.
<i>raiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) raito	<i>raiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) lok.	<i>raiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. g. ja akk.	<i>raiḡḡḡḡ</i> ^{le} sg. n.	<i>raiḡḡḡḡ</i> pl. lok.
<i>noiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) noita	<i>noiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. 3 p. pot.	<i>noiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) pl. g.	<i>noiḡḡḡḡ</i> ^d inf.	<i>noiḡḡḡḡ</i> sg. 1 p. pr.
<i>toiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) viruttua	<i>toiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. 3 p. kond.	<i>toiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. 1 p. pr.	<i>toiḡḡḡḡ</i> ^d inf.	<i>toiḡḡḡḡ</i> sg. 2 p. imperat.
<i>tšiiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) hiihittää	<i>tšiiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. 3 p. pot.	<i>tšiiḡḡḡḡ</i> sg. 1 p. pr.	<i>tšiiḡḡḡḡ</i> ^d inf.	<i>tšiiḡḡḡḡ</i> sg. 2 p. imperat.
<i>veiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) puhde	<i>veiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. lok.	<i>veiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. g. ja akk.	<i>veiḡḡḡḡ</i> ^{le} sg. n.	<i>veiḡḡḡḡ</i> pl. g.
<i>viiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) oikea	<i>viiḡḡḡḡ</i> (-ḡḡḡ-) sg. lok.	<i>viiḡḡḡḡ</i> pred.-m.	<i>viiḡḡḡḡ</i> ^{le} sg. n.	<i>viiḡḡḡḡ</i> pl. g.

Vahva-asteinen klusiiliaines on venäjänlapissa siis — Patsjoen murretta lukuunottamatta — puheäännetön meedia, kuten oletimme alkulapin vokaalienvälisen puolipitkän klusiilin olleen, ja sellaisena nähtävästi säilyttänyt alkuperäisen laatuensa, toisin kuin läntiset murteet. Laajuudeltaan se on Ko.:ssa pitkä inarin meedian tavoin, Kuol.:ssa lyhyt niinkuin enimmissä läntisissä lapinmurteissa, T:ssä kuitenkin oikeastaan useimmiten „puolilyhyt“, s. o. lyhyen ja puolipitkän väliltä. Huomiota ansaitsee laajuuskysymyksessä ruotsinlapin Malån murteen edustus, jossa puolivokaalin jälkeinen klusiili lienee puolipitkä, niinkuin likvidänkin jälkeen: *valbät* 'nehmen' (WIKL., Stuf.-wechs.-st.), ja norjanlapin Troldfjordenin murteen edustus: *eiēldiēt* (NIELS. JSFOu. XXII,3, s. 9). WIKLUND johtaa ruotsinlapin *-lg- ~ -lk-*vaihtelun alkup. *-lgg- ~ -lg-:stä*¹ ja niinmuodoin arvattavasti *-ig- ~ -ik-:n -igg- ~ -ig-:stä*. Vahvassa asteessa on meidän olettaminen puheenalaisten yhtymien alkulappalaisen asun olleen **l̥e̯* ja *l̥e̯^k*, mikä olisi suunnilleen nykyisten murre-edustuksien keskiverto ja saisi tukea niistä alkulappia koskevistä päätelmistä, joihin edellä olemme tulleet. Onhan lähellä se ajatus, että jos toinen komponentti oli laajuusvaihtelun alainen, niin oli kai toinenkin, ja että vahva aste oli tällöin puolipitkä, koska yhtymän muodostavat äänneet yksinäisinäkin oletettiin vastaavassa asemassa puolipitkiksi.

Heikoista asteista on II määräävä alkuperäisen kannan valaamisessa. Labiaaliäänettä edustaa Ko.:ssa puheäänellinen meedia *b* (joskus *b*), Kuol.:ssa *b* (jossa tosin esiintyy heikko spiranttihäly), dentaalia Nrt.:ssä puheäänellinen meedia *v*, Pts.:ssä ja Sk.:ssa *δ* (jälkimäisessä puolipuheäänellinen) ja kautta koltanlapin esiintyy harvinaisempana rinnakkaismuotona *d* (lievästi spiranttihälyinen), Kuol.:ssa taas *d* (samanlainen kuin Ko. *d*) ja Kld.:ssa harvemmin tavattavana sivumuotona *δ*. Palataaliäänne on vielä selvemmin spiranttinen: Ko.:ssa *γ* takavokaalin, *j* etuvokaalin seurattessa, Pts.:ssa myös toisinaan *ǰ* (pro *j*) (kenties naapurina olevan etelä-Varangin norjanlapin murteen *g*-äänteen vaikutuksesta), kuolan-

¹ „Zur lehre vom stufenwechsel im lappischen“, FUF VI s. 13.

lapissa *g* (lievästi spiranttihälyinen), Kld. myös *γ* (puolipuh.)¹. Spiranttinen edustus on täten runsaudeltaan siksi huomattava, että ehdottomasti täytyy ÄIMÄN² tavoin etsiä sen syytä varhaisemmasta kannasta; alkulappalainen vaihtelu oli todennäköisesti: **ʔ^hʔ* ~ *uδ*
ʔ^hk ~ *uγ* *ʔ^hp* ~ *iβ* *ʔ^ht* ~ *iδ* *ʔ^hk* ~ *iγ*.

Edellisestä seuraa, että venäjänlapin I heikko aste, jonka ole-massaolosta kuolanmurteissa jo ÄIMÄ on huomauttanut (GENETZIN muistiinpanojen perustalla)³, vieläpä kahdenlaisena, nim. *x̄y*- ja *xy* tyyppisenä, on myöhemmän kehityksen tulos. Kuol. pitkä klusiili (*ȳ*) esiintyy lyhyen diftongin (tai triftongin) jäljessä, puolipitkä (*ȳ*) taas puolipitkän tai pitkän diftongin (trift.) jäljessä; molemmat muunnokset sekä koltanlapin *xy* ovat joko kehittyneet *xy*:stä ympäröivien vokaalien laajuussuhteiden vaikutuksesta (jotka ovat sittem-min voineet muuttuakin) tai⁴ yleistyneet puolivokaalin ja tenuisklu-siilin yhtymien vastaavasta laajuuteen nähden alkulapin kannalla pysyneestä asteesta (s. 63). Että Kuol.:n I:ssä heikossa asteessa meedia edustaa *b*:tä *d*:tä *g*:tä t. vast. spiranttia, johtuu venäjän-lapissa vallinneesta äänneläistä, joka ei sallinut pitkää tai puoli-pitkää *β*:tä *δ*:tä *γ*:tä (t. näiden myöhempää vastinta *b*:tä *d*:tä *g*:tä). Vrt. myös Ko. *ʔd* *ʔd* pro *ʔd* *ʔd*; tässä saattoi vaadittu puolipituus korvautua alkukomponentin avulla, jotavastoin kuolanlapissa, jonka luonteeseen kuuluu heikkoasteisen äänneyhtymän alkukomponentin lyhyys, täytyi tarpeellisen laajemuuden sattua jälkiosalle muuttaen tämän kvaliteetin.

Läntisten lapinmurteiden vaihtelusuhteet lienevät kehittyneet seuraavasti. Heti niiden erottua venäjänlapista alkoi vahva-astei-nen klusiili muuttua puheäänelliseksi päätyen lpI. puolipuheäänelli-seksi *b*:ksi *d*:ksi *g*:ksi lpN.-R. *b*:ksi *d*:ksi *g*:ksi ja heikon asteen kvaliteetti tuli samaksi joko yleistymällä edellisestä tai ehkä ennem-

¹ Päämuodot esiintyvät tav. eri yksilöiden ääntämisessä kuin sivu-muodot. Koltan dentaali osottaa huomattavaa taipumusta äännekehityk-seen *δ* > *d* > *v*.

² „Eräs lappalainen astevaihtelutapaus.“

³ „Die hypothese von einem postkonsonantischen wechsel *k* ~ *γ*, *t* ~ *δ*, *p* ~ *β* im urlappischen“, FUF VI, ss. 200—1.

⁴ (Kuolanlapissa).

min syystä, että puolivokaalin (ja likvidan) jäljessä äännelaki ei enää suvainnut β :tä δ :tä γ :tä, niinkuin éntuudestaan oli laita nasaa-
lin jälkeisen spirantin. Näin on selitettävä koltanlapinkin *ib* (*lb rb*)
j. n. e. Inarinlapissa jäi kvalitatiivinen edustus tälle kannalle *b:n*
d:n g:n muututtua meediaksi vahvan asteen mukaan, jotavastoin
norjanlapin heikkoasteinen klusiili kehittyi itsenäisesti meediaksi
(ruotsinlapin taas tenuikseksi), mahdollisesti sentähden, että edeltä-
vän lyhyen puolivokaalin (ja likvidan) puheääni oli tällöin heikompi
kuin pidemmässä vahva-asteisen äänneyhtymän alkukomponentissa,
siis siihen tapaan kuin SETÄLÄ on eräässä luentosarjassa olettanut
(sillä erotuksella, että hänen ajatuksensa mukaan klusiili oli molem-
missa asteissa meedia, joka lyhyen puheäänellisen konsonantin jäl-
jessä säilyi puheäänettömänä, mutta pidemmän edeltävän konsonan-
tin vaikutuksesta tuli puheäänelliseksi)¹.

Inarinlapin *uð*:tä *id*:tä, jotka WIKLUNDIN mukaan² palautuvat
samoihin alkulapin äänneyhtymiin, vastaa venäjänlapissa poikkeuk-
setta edellä esitetty $\bar{u}v^t \bar{u}v^t$ ($\sim uv$ j. n. e.), $\bar{x}v^t \bar{x}v^t$ ($\sim iv$ j. n. e.).
Kuolanmurteihin nähden tämä on luonnollistakin, koska niissä
 $\delta\delta \sim \delta$:tä edustaa *vt* $\sim \delta, d$; koltanlapissa odottaisi murteittain
 $\bar{u}\delta$:tä $\bar{x}\delta$:tä syystä, että on olemassa vaihtelu $\delta\delta \sim \delta$ (Pts., Sk.),
mutta kuten äsken huomautettiin, ei pitkän δ :n säilyminen käynyt
mahdolliseksi puolivokaalin jäljessä.

Inarinlapin $\check{u}v \sim \check{u}v$ vaihtelua, jonka WIKLUND johtaa $*u\gamma$
($?u\gamma\gamma$) $\sim u\gamma$:stä², vastaa, niinkuin ennen jo on mainittu, venäjän-
lapissa niinkään $\check{u}v \sim \check{u}v$. Poikkeuksen tekee ainoastaan Nrt.
rãũγvž 'suokulainen, machetes pugnax' \sim Kld. *rũũv*. Tämä sana
osottaa epäamättömäksi äänteenmuutoksen $uv < u\gamma$, mutta vai-
keammin on ratkaistavissa kysymys, oliko alkulapissa äänneyhty-
män vahvassa asteessa γ vai klusiili, johon viimeainittuun lpN. *g*
viittaa. Ensiksikään ei a priori voi olettaa alkulappalaista $\check{u}\check{\gamma} \sim u\gamma$
vaihtelua, koskei todennäköisesti ole ollut vokaalienvälistä $\check{\gamma} \sim \gamma$:tä-
kään; toiseksi on yleistyksiä saattanut tapahtua niinkin varhain
kuin itälapin länsilapista erotessa (huomattakoon vain lpI. *kojjo* \sim

¹ Ks. ÄIMÄ, Eräs lappal. astevaihtelutapaus (JSFOu. XXIII,25).

² „Zur lehre vom stufenwechsel im lappischen.“

kojō, Ko. *kōij^a* ~ *kōja*, Kld. *kojž^a* ~ *kojža* 'noki, karsta'¹ sekä lpI. *lāici* ~ *lāici*, Ko. *lāij^e* ~ *lāije* 'lanka', Kld. *lajj^e* ~ *lajje* [varmaan laina koltasta], joka ei ole myöskään vallan nuori heikon asteen yleistys)². Samaan tapaan on itälapissa saattanut eräissä **ūδ^h*-llisissa sanoissa heikkoasteisen *uγ*:n vaikutuksesta kehittyä myöhempi vaihtelu *ūγ* ~ *uγ*, joka — ehkä piankin — muuttui *ūv* ~ *ūv*:ksi sentähden, että nuo sanat olivat liian harvalukuiset oman erikoisen astevaihtelun kannattajiksi³ ja että kvaliteetiltaan vaihtelemattomalla *γ*:llä muutenkin oli taipumus muuttua *v*:ksi (resp. vastaavaksi puolivokaaliksi), nim. äänneyhtymissä *γj γl γr*, esim. Ko. *vaūj^e* 'vaaja', *ruūj^e* 'paloitaa (lihaa)' ~ s. **raγja-*, *tuūj^e* 'kääpä', ~ s. **taγla-*, Pts. *vuūj^a* 'vuokra', *nāuras*, Kld. *nguras* 'nauris'. Myöhemminkin on venäjänlapissa eräässä tapauksessa *γ* korvattu *v*:llä: T. *roūjvžem* (< роужа, -жина) 'niinimatto'⁴. — Jos *ūv*:lliset sanat palautuisivat *ūγ* ~ *uγ*-vaihteluun, niin odottaisi niiden vastineiden olevan suomessakin *uv*:llisiä, mutta tämän yhtymän sijasta esiintyykin *uk* (ainakin enimmissä tapauksissa), esim. lpN. *roavgo*, I. *roūjv^a*, Ko. *roūv^a* ~ s. *rouko*, -set (? < sk.)⁴, sana, joka siinä tapauksessa, että se on laina lapista suomeen⁵, on verrattain laajan suomalaisen levenemis-alueensa tähden varmaankin varhain omaksuttu kieleemme; lpN. *ravgat*, I. *roūvqδ*, Ko. *reūvov* ~ s. *riu(v)*ota, *riu*koan (EURÉNilla myös *riu*ota, *riu[v]*oon)⁶, N. *davgas*, I. *tājvas*, Ko. *tāvas* ~ veps. *tāug* 'flitzbogen (der kinder)'⁷, lpN.

¹ Ks. s. 29 (~ s. *kyte*-).

² Ko.:ssa tavataan vielä *tāj^e* ~ *tāije* (< *tāj^h* ~ *tāije*) 'taikina'.

³ Ko. *rāūjvž* sanassa *γ* säilyi arvattavasti sentähden, että sanasta tuli deminutiivi ja siis astevaihteluton sekä muodoltaan samanlainen kuin mikä tahansa *ūδ^h* ~ *uγ* vaihteluun kuuluva deminutiivi.

⁴ Ks. WIKLUND, Zur lehre vom stufenwechsel im lappischen. — Venäl. *i* ääntyy Kuolanniemellä *γ*:ksi, josta Kld. *roγašem* (Nrt., omistuista kyllä, *roššem*).

⁵ ÄIMÄ, Eräs lappalainen astevaihtelutapaus.

⁶ ÄIMÄ, Die hypothese von einem postk. wechsel *k* ~ *γ*, *t* ~ *δ*, *p* ~ *δ* im urlappischen.

⁷ SETÄLÄ, Beiträge zur finnisch-ugrischen wortkunde (FUF VI, s. 16). Inarin ja Patsjoen murteiden jousta merkitsevä sana *tāūj^e*, *tāūj^e* on nähtävästi laina lpN. *davge*:sta.

ravgo, ravguš, -guča 'machetes pugnax', Ko. *rāũγpž* id. ~ s. rauku, raukuja (myös raukka, -kko) 'tylli, rantasipi'. Että suomessa todellakin äänneyhtymän jälkikomponenttina oleva *γ*, joka on yleistynyt sekä vahvaan että heikkoon asteeseen, on muuttunut *v*:ksi, näyttää todistavan sana *karvo* 'kari, maatalikko' (Simo) ~ lpN. *garggo* 'vadum, brevia', I. *kārē^u*, Ko. *kūōrē^{kA}*, Kld. *kūrē^{kA}*, T. *kūrē^{kA}*. Jos. s. *γ*:n on käynyt näin likvidan jäljessä, niin varmaankin tulos olisi (miltei suuremmalla syyllä) ollut sama *u*:nkin jäljessä.

2. Puolivokaalin ja tenuksen yhtymät.

Vahva-asteinen klusiili on koltanmurteessa geminoitu niinkuin inarissa, kuolanlapissa taas yksinkertainen norjan- ja ruotsinlapin tavoin; ja sen edessä on kaikkialla heikko puheääneton vokaali, joka Kuol.:ssa on kuitenkin *ǰ*²*k*-yhtymässä siirtynyt itse puolivokaaliin tehden sen puheäänettömäksi *v*:ksi; tämä on yleistynyt heikkoon asteeseenkin (puolipuheäänellisenä).

I:ssä heikossa asteessa on Kuol.:ssa edellisen ryhmän tavoin 2. vivahdusta, *x̄y* ja *x̄ȳ*, joista edellinen esiintyy lyhyen jälkimäinen pitkän ja puolipitkän vokaalin jäljessä.

Heikkoasteinen klusiili on Kuol.:ssa *i*:n jälkeisenä puheääneton meedia, jonka sijalla T.:ssä tavataan myös tenuisklusiili (vrt. s. 22).

Venäjänlapin vaihtelut ovat:

	Ko.					Kuol.		
Vahva aste	<i>ǰ'pp</i>	<i>ǰ'kk</i>	<i>ǰ'pp</i>	<i>ǰ'tt</i>	<i>ǰ'kk</i>	<i>v̄k</i>	<i>ǰ't</i>	<i>ǰ'k</i>
I heikko „	<i>ǰp</i>	<i>ǰk</i>	<i>ǰp</i>	<i>ǰt</i>	<i>ǰk</i>	$\left\{ \begin{array}{l} v̄k \\ v̄k \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} i^{a}t \ (it) \\ i^{a}t \ (it) \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} i^{a}k \ (ik) \\ i^{a}k \ (ik) \end{array} \right.$
II „ „	<i>up</i>	<i>uk</i>	<i>ip</i>	<i>it</i>	<i>ik</i>	<i>v̄k</i>	<i>i^{a}t \ (it)</i>	<i>i^{a}k \ (ik)</i>

Esimerkkejä:

	Kot.		Kld.		Ko.	
	Pts.	sg. lok.	sg. g. ja akk.	sg. n.	sg. g. ja akk.	pl. g.
kauppa	<i>kāuppa</i>	<i>kāuppa</i>	<i>kāupa</i>	<i>kāupa</i>	<i>kāupa</i>	<i>kāupa</i>
laukku	<i>laukku</i>	<i>laukku</i>	<i>laukka</i>	<i>laukka</i>	<i>laukka</i>	<i>laukka</i>
raukka	<i>raukka</i>	<i>raukka</i>	<i>raukka</i>	<i>raukka</i>	<i>raukka</i>	<i>raukka</i>
vaatia	<i>vaatia</i>	<i>vaatia</i>	<i>vaatia</i>	<i>vaatia</i>	<i>vaatia</i>	<i>vaatia</i>
piippu	<i>piippu</i>	<i>piippu</i>	<i>piippu</i>	<i>piippu</i>	<i>piippu</i>	<i>piippu</i>
aitta	<i>aitta</i>	<i>aitta</i>	<i>aitte</i>	<i>aitte</i>	<i>aitte</i>	<i>aitte</i>
moittia	<i>moittia</i>	<i>moittia</i>	<i>moitta</i>	<i>moitta</i>	<i>moitta</i>	<i>moitta</i>
peittää	<i>peittää</i>	<i>peittää</i>	<i>peitän</i>	<i>peitän</i>	<i>peitän</i>	<i>peitän</i>
eräs kengänkaira	<i>eräs kengänkaira</i>	<i>eräs kengänkaira</i>	<i>eräs kengänkaira</i>	<i>eräs kengänkaira</i>	<i>eräs kengänkaira</i>	<i>eräs kengänkaira</i>
valittaa	<i>valittaa</i>	<i>valittaa</i>	<i>valita</i>	<i>valita</i>	<i>valita</i>	<i>valita</i>

Ottaen huomioon puolivokaalin jälkeisen vahva-asteisen klusiilin edustuksen inariin- ja koltanlapissa sekä suomenkielessä voi hyvällä syyllä olettaa alkulappalaisenkin klusiilin olleen tällöin geminoidun¹ siitä huolimatta, että muissa lapinmurteissa, sekä itäisissä että läntisissä, esiintyy nykyään yksinkertainen äänne mainitussa asemassa. Norjan-, ruotsin- ja kuolanlapissa näyttää tulleen vallitsevaksi systeempipakko, joka on lyhentänyt äänneyhtymän jälkikomponentin yhtäläiseksi, palautuipa tämä geminaatta- tai puolipitkään asteeseen. — Heikoista asteista kuvastaa Kuol. I paraiten varhaisinta kantaa; puheäännettömän vokaalin puutteeseen nähden ks. s. 24. II:n heikon asteen lyhyt klusiili on tällöin joko kehittynyt ympäröivien vokaalien sekundääristen laajuussuhteiden johdosta tai yksinkertaisesti yleistynyt *x̄y ~ xy-tyypistä. — Koltan ja inariinlapin heikko aste näyttää ensin kehittyneen kauttaaltaan muotoon xy, joka piteni osittain x̄y:ksi sekundäärisesti (s. 24).

Pulmangin murteessa on puheäännetön vokaali vahvassa asteessa lyhyempi kuin I:ssä heikossa tai puuttuu kokonaan, esim. *lūāȳ(ō)ku* ~ *luauōku*, *fā(ō)pūōt* ~ *faiōpūm*. Tämä johtunee, paitsi klusiiliin, myöskin puolivokaalin laajuusvaihtelusta siten, että pitkän *ū*:n *ī*:n suurempi puheäänellisyys ja lyhyen pienempi on eri tavalla vaikuttanut *ō*-äänteeseen.

Saisimme alkulapin vaihteluiksi: *(*ū*^opp ~ *u*^op) *ū*^okk ~ *u*^ok
ū^ott ~ *i*^ot *ū*^okk ~ *i*^ok.

Venäjänlapin vaihteluun on liittynyt jokunen uusi laina, kuten: Sk., Pts. *pē̄pp* (< s.) 'piippu', T. *kō̄rt* (< кофта) 'röijy', *lā̄rk^e* (< лавка) 'puoti', *p.lā̄rk^e* (< плавка) 'kuvas, kuppo'.

3. Puolivokaalin ja affrikaatan yhtymät.

Puolivokaalin ja affrikaatan yhtymiä on kaksi ryhmää, joista ensimmäisen vaihtelu on samantapainen kuin puolivokaalin ja median yhtymien jälkimäisen vastatessa puolivokaalin ja tenuiksen yhtymiä.

¹ Toisin WIKLUND, UL, 109.

Eri vaihtelusuhteet ovat:

Ko.				Kuol.			
A.							
Vahva aste	$\bar{u}d's$		$\bar{u}d's (\bar{u}d's)$	$\bar{u}d's (\bar{u}d's)$		$\bar{u}b's (\bar{u}b's)$	$\bar{z}b's$
I heikko „	$\dot{u}dz$		$\dot{u}b'z (\dot{u}b'z)$	$udz (udz)$		$ud'z (ud'z)$	$id'z$
II „ „	udz		$ub'z (ub'z)$	$ubz (ubz)$		$u^a z (u^a z)$	$i^a z$
B.							
Vahva aste	$\bar{u}ts$	$\bar{z}ts$		$\bar{u}ts$	$\bar{z}ts$		
I heikko „	$\dot{u}ts$	$\dot{z}ts$		$u^a ts (uts)$	$i^a ts (its)$		
II „ „	uts	its		$u^a ts (uts)$	$i^a ts (its)$		

Esimerkkejä:

Ko.	Kld.	T.
Pts. <i>sāuḍs</i> ⁴ lammas sg. lok.	<i>sāuḍza</i> sg. g. ja akk. <i>māuḍza</i> kärpänhaju	<i>tsauḍsg</i> ⁶ sg. akk. ja gen.
Pts. <i>mauḍstij</i> sg. g. ja akk.		<i>paidže</i> <i>kuuḍzi</i> <i>tšieuḍže</i>
<i>kuuḍš</i> ⁴ taimen sg. lok.	<i>kuuḍša</i> sg. g. ja akk. <i>tšieuḍže</i>	<i>paḍš</i> ⁸ <i>kuuḍš</i> ⁸ <i>tšieuḍš</i> ⁸
takajalan taive <i>jeuḍš</i> ⁶ matkia sg. 3 p. pot.	<i>jeuḍš</i> ⁶ sg. 1 p. pr.	<i>kuuḍšvḍš</i> dem. <i>tšieuḍš</i> sg. n. <i>jeuḍš</i> pl. g. <i>raḍš</i> sg. n. mastoköysi <i>puḍtse</i> sg. n.
<i>puḍtse</i> tynnyri sg. lok.	<i>puḍtse</i> sg. n.	<i>puḍtse (-iḥs-)</i>
Pts. <i>aḥtsuḍ</i> havaita sg. 3 p. pot.	<i>aiḥsam</i>	<i>puḍtse (-iḥs-)</i>
<i>tsauḥtsuḍ</i> estää, häätää persoonaton m.	<i>tsauḥtsuḍ</i> inf.	<i>kuḥtsuḍ (-uḥs-)</i> pl. lok.

Venäjänlapissa siis A-ryhmän *s š* vaihtelee kvalitatiivisesti, sensijaan että inarin- ja norjanlapissa heikon asteen *z ž* on yleistyntynyt vahvaan asteeseenkin, ruotsinlapissa taas *s š* myös heikkoon asteeseen¹. Kuol. II heikko aste kuvastanee varhaisinta venäjänlapin kantaa, jossa näyttää olleen ylilyhyt klusiili, kuten edellä vaihteluissa *ds ~ dz, dz bš ~ dz, dz* (s. 27). I heikko aste jäisi samalla tapaa syntyneeksi sekundääriseksi muodoksi kuin toinen edellistenkin vaihteluiden heikoista asteista.

Alkulapin vaihteluiksi asettaisimme **idš ~ udz (< udz) idš ~ udš (< udš) (idš ~ idš [< idš])*.

Kahdenlainen vaihtelu esiintyy sanassa: T. *tsau^{dz}* (~ *tsau^všg^g* 'tulisijan viereinen lattiasalko' ~ Ko. *tsadz* (~ *tsaš*) id. Erona on alkulapissa ollut ainoastaan affrikaatan etisen puolivokaalin esiintyminen tai puuttuminen. Sanan vastineita voivat olla syrj. *džodž* 'fussboden', ostj. *tšutš, šuš* 'als schlafpritsche dienender erdwall'² (merkityksiin nähden vrt. lpI. *pšgar* 'eräs kodan lattiasalko' ~ s. *penger* ja lpN. *bærmet, bærmed* 'frusta truncorum, circa focum disposita, in quibus assidetur', I. *pèrvid* ~ s. *permanto*).

B-ryhmään ei kuulu sellaisia sanoja, jotka tavattaisiin venäjänlapin alueen ulkopuolella, joten on epävarmaa, onko alkulapissa ollut tähän kuuluvia vaihteluita.

II. Likvidan ja klusiilin tai affrikaatan yhtymät.

Näihin kuuluu kolme ryhmää, jotka täydellisesti vastaavat kolmea edellä käsiteltyä ryhmää, nim. likvidan ja meedian, likvidan ja tenuiksen sekä l:n ja affrikaatan yhtymät.

¹ LpR. *s š* voivat kuitenkin palautua varhaisempaan *z*:hen *ž*:hen.

² Ks. WICHMANN, Zur geschichte der finnisch-ugrischen anlautenden affrikaten (FUF XI, ss. 245—6).

I. Likvidian ja meedian yhtymät.

	Ko.						Kuol.					
	\bar{l}_{B^p} { P. \bar{l}_{B^b}	\bar{l}_{D^t} $\bar{l}_{\bar{D}}$	\bar{l}_{G^k} $\bar{l}_{\bar{G}}$	\bar{r}_{B^p} $\bar{r}_{\bar{B}}$	\bar{r}_{D^t} $\bar{r}_{\bar{D}}$	\bar{r}_{G^k} $\bar{r}_{\bar{G}}$	\bar{l}_{B^p}	\bar{l}_{D^t}	\bar{l}_{G^k}	\bar{r}_{B^p}	\bar{r}_{D^t}	\bar{r}_{G^k}
Vahva aste	\bar{l}_{B^p} { P. \bar{l}_{B^b}	\bar{l}_{D^t} $\bar{l}_{\bar{D}}$	\bar{l}_{G^k} $\bar{l}_{\bar{G}}$	\bar{r}_{B^p} $\bar{r}_{\bar{B}}$	\bar{r}_{D^t} $\bar{r}_{\bar{D}}$	\bar{r}_{G^k} $\bar{r}_{\bar{G}}$	\bar{l}_{B^p}	\bar{l}_{D^t}	\bar{l}_{G^k}	\bar{r}_{B^p}	\bar{r}_{D^t}	\bar{r}_{G^k}
I heikko "	$l_B(l_b)$ P., Sk.	$\{l_D(l_d)$ $\{l_d(l_d)$	l_G, l_j (P. myös l_g)	r_B (r_b)	r_D (r_d) r_d (r_d)	r_G, r_j (P. myös r_g)	l_B	l_D l_d	l_G l_g	r_B r_b	r_D r_d	r_G r_g
II " "	$l_B(l_b)$ P., Sk.	$\{l_D(l_d)$ $\{l_d(l_d)$	l_G, l_j (P. myös l_g)	r_B (r_b)	r_D (r_d) r_d (r_d)	r_G, r_j (P. myös r_g)	l_B	l_D l_d	l_G (l_g)	r_B	r_D (r_d)	r_G Kld., T. (r_g) Kld.

(b:n d:n g:n laatuun nähden ks. s. 57.)

Esimerkkejä:

K:o.		K:l:d.			T.	
Pts. <i>sīlēs</i> hopea	<i>sīlēast (-lō-)</i> sg. lok.	<i>sīlēa (-lō-)</i> sg. g. ja akk.	<i>sīlēvīn</i> pl. lok.	<i>sīlēvīn</i> sg. n.	<i>sīlēvīn</i> sg. n.	<i>sīlēvīn</i> sg. n.
<i>tūāpēs (-lēs-)</i> tylppä		<i>tūāvas (-lō-)</i> pred.-muoto	<i>tūās</i>	<i>tūāpēs</i> sg. n.	<i>tūāpēs</i> sg. n.	<i>tūās</i>
<i>šōlēst (-lō-)</i> lattia	<i>šōlēst (-lō-)</i> sg. lok.	<i>šōlē (-lō-)</i> sg. g. ja akk.	<i>šōlēn</i> pl. lok.	<i>šōlēst</i> sg. n.	<i>šōlēst</i> sg. n.	<i>šōlēn</i> pl. lok.
<i>vālēst (-lō-)</i> ottaa	<i>vālēst (-lō-)</i> sg. 3 p. pot.	<i>vālvam (-lō-)</i> sg. 1 p. pr.	<i>vālvē</i> sg. g. ja akk.	<i>vālvēst</i> sg. n.	<i>vālvēst</i> sg. n.	<i>vālvēn</i> pl. lok.
<i>ōlēst (-lō-)</i> poika	<i>ōlēst (-lō-)</i> dem.	<i>ōlē (-lō-)</i> sg. g. ja akk.	<i>ōlēn</i> dem.	<i>ōlēst</i> sg. n.	<i>ōlēst</i> sg. n.	<i>ōlēn</i> pl. lok.
<i>vūlēst (-lō-)</i> sg. 3 p. pot.	<i>vūlēst (-lō-)</i> sg. 3 p. pot.	<i>vūlvam (-lō-)</i> sg. 1 p. pr.	<i>vūlvē</i> sg. g. ja akk.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēn</i> pl. lok.
<i>ppāst (-lō-)</i> sg. g. ja akk.	<i>ppāst (-lō-)</i> sg. lok.	<i>ppā (-lō-)</i> sg. g. ja akk.	<i>ppān</i> dem.	<i>ppāst</i> sg. n.	<i>ppāst</i> sg. n.	<i>ppān</i> pl. lok.
<i>vūlēst (-lō-)</i> lehtisato	<i>vūlēst (-lō-)</i> sg. lok.	<i>vūlvam (-lō-)</i> sg. 1 p. pr.	<i>vūlvē</i> sg. g. ja akk.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēn</i> pl. lok.
<i>vūlēst (-lō-)</i> arpoa	<i>vūlēst (-lō-)</i> sg. 3 p. pot.	<i>vūlvam (-lō-)</i> sg. 1 p. pr.	<i>vūlvē</i> sg. g. ja akk.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēn</i> pl. lok.
<i>vūlēst (-lō-)</i> pyöreä	<i>vūlēst (-lō-)</i> sg. lok.	<i>vūlvam (-lō-)</i> sg. 1 p. pr.	<i>vūlvē</i> sg. g. ja akk.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēn</i> pl. lok.
<i>vūlēst (-lō-)</i> tunturi	<i>vūlēst (-lō-)</i> sg. 3 p. pot.	<i>vūlvam (-lō-)</i> sg. 1 p. pr.	<i>vūlvē</i> sg. g. ja akk.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēn</i> pl. lok.
<i>vūlēst (-lō-)</i> sg. g. ja akk.	<i>vūlēst (-lō-)</i> sg. 3 p. kond.	<i>vūlvam (-lō-)</i> sg. 1 p. pr.	<i>vūlvē</i> sg. g. ja akk.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēn</i> pl. lok.
<i>vūlēst (-lō-)</i> niemi	<i>vūlēst (-lō-)</i> dem.	<i>vūlvam (-lō-)</i> sg. 1 p. pr.	<i>vūlvē</i> sg. g. ja akk.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēn</i> pl. lok.
<i>vūlēst (-lō-)</i> härkä	<i>vūlēst (-lō-)</i> dem.	<i>vūlvam (-lō-)</i> sg. 1 p. pr.	<i>vūlvē</i> sg. g. ja akk.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēst</i> sg. n.	<i>vūlvēn</i> pl. lok.

Likvidan ja meediaklusiilin yhtymissä on siis molempien komponenttien vaihtelu samanlainen kuin puolivokaalin ja meedian yhtymissä, sillä erotuksella ainoastaan, että δ -tapaukset ovat edellisissä suhteellisesti harvinaisemmat, varsinkin Kildinin murteessa. Tämä taas johtunee siitä, että δ :tä on hieman vaikeampi ääntää likvidan, nimenomaan $l:n$, kuin puolivokaalin jäljessä.

Alkulapin vaihteluiksi olettaisimme: $*l^b p \sim l\beta \quad l^a t \sim l\delta \quad l^a k \sim l\gamma$
 $i^b p \sim r\beta \quad i^a t \sim r\delta \quad i^a k \sim r\gamma$.

Lappalaisen astevaihtelun alainen likvidan ja meedian yhtymä tavataan seuraavissa lainoissa: *sil̄B^a* (< lpN. *silbba* < msk. *silfr*) 'hopea' Ko. *stōl̄B^a*, Kld. *stū̄l̄B^a*, T. *st̄īōl̄B^a* (< столбъ) 'patsas', T. *k̄īōr̄B^a* (< ropбъ) 'kyytäräinen'.

Yleistyksiä: Ko. *t̄šiel̄j^e* 'maanselkä', *jier̄j^e* 'härkä' (*t̄šiel̄t̄^{ks}* *jier̄t̄^{ks}* muotojen ohella).

2. Likvidan ja tenuiksen yhtymät.

Vahvassa asteessa on likvidan ja tenuiksen välillä puheäännetön siirtymä.

Vaihtelut ovat:

	Ko.						Kuol.				
Vahva aste	$\bar{l}^c pp$	$\bar{l}^c tt$	$\bar{l}^c kk$	$\bar{r}^c pp$	$\bar{r}^c tt$	$\bar{r}^c kk$	$\bar{l}^c t$	$\bar{l}^c k$	$\bar{r}^c p$	$\bar{r}^c t$	$\bar{r}^c k$
I heikko „	lp	lt	lk	rp	rt	rk	$l^a t$ (lt) $l^a t$ (lt)	$l^a k$ (lk) $l^a k$ (lk)	$r^b p$ (rp) $r^b p$ (rp)	$r^a t$ (rt) $r^a t$ (rt)	$r^a k$ (rk) $r^a k$ (rk)
II „ „	lp	lt	lk	rp	rt	rk	$l^a t$ (lt)	$l^a k$ (lk)	$r^b p$ (rp)	$r^a t$ (rt)	$r^a k$ (rk)

Esimerkkejä:

Ko.	Kld.	T.
<i>viiäi pp⁴</i> vanhanaik. hame	<i>vyo.vpa</i> sg. g. ja akk.	<i>viiäin</i> pl. lok.
Pts. <i>heäi pp⁴</i> helppo	<i>heälpas</i> attr.-muoto	<i>muäiäi</i> pl. g.
<i>viiäi t^s</i> kaade, viete	<i>vielte</i> sg. g. ja akk.	<i>viiäi t^s</i> sg. n.
<i>muäi t^s</i> vanhanaik. saip- pua	<i>muäie</i> sg. g. ja akk.	<i>viiäi t^s</i> sg. 2 p. imperat.
<i>pääkk^s</i> palkka	<i>pääke</i> sg. 1 p. pr.	<i>pääkk^s</i> pl. g.
<i>tsiäi k^e</i> sanoa	<i>tseä.kkam</i> sg. 1 p. pr.	<i>tsiäi k^e</i> inf.
<i>paäi k^{ak}</i> sg. g. ja akk.	<i>pääkas</i> kapavarras	<i>paäi k^{ak}</i> sg. n.
Pts. <i>äi pp⁴</i> nuora	<i>äi ppa</i> sg. g. ja akk.	<i>siäi p^e</i> rosos
<i>teäi p^{pp}</i> kärsiä	<i>täi p^{pp}</i> sg. 1 p. pr.	<i>teäi p^{pp}</i> kielt. m.
<i>pääi t^s</i> pirtti	<i>pääte</i> sg. n.	<i>pääi t^s</i> sg. n.
<i>pääi t^s</i> rove	<i>pääte</i> sg. g. ja akk.	<i>pääi t^s</i> sg. n.
<i>töi k^e</i> turkki	<i>töika</i>	<i>töi k^e</i> pl. g.
<i>kiäi k^e</i> hihnarengas	<i>kiäirka</i>	<i>kiäi k^e</i> pl. g.
	<i>töi k^e</i> sg. n.	<i>töi k^e</i> sg. n.
	<i>kiäi k^e</i> sg. n.	<i>kiäi k^e</i> sg. n.
	<i>töi k^e</i> saastuttaa	<i>töi k^e</i> sg. 2 p. imperat.

Ottaen huomioon sen, mitä edellä sanottiin puolivokaalin jälkeisestä tenuiksesta, voi olettaa seuraavat alkulapin vaihtelut:
 *(^lpp ~ ^lp) ^ltt ~ ^ltl ^lkk ~ ^lkl ^rpp ~ ^rp ^rtt ~ ^rtl ^rkk ~ ^rkl.

Uusia lainoja ovat: Pts. *hääpp* (< s. *helppo*), Nrt. *terpp* (< *терпѣть*), Nrt. *pākas*, I. *pāhus* (~ *paikkuz*), N. *balkos* (< *балка*), Pts. *ärpp* (< N. *arppo*) < msk. *hörr* *värpal* (< N. *farpal* < msk. *verpill*).

3. Likvidan ja affrikaatan yhtymät.

Näihin kuuluu kaksi alaryhmää, joista toisessa affrikaatta on kvaliteettivaihtelun alainen, toisessa ei.

Eri vaihtelusuhteet ovat:

Ko.				Kuol.				
A.								
Vahva aste	<i>l̄yʹš</i>		<i>r̄yʹš</i>		<i>l̄bʹš</i>	<i>r̄Dʹs</i>	<i>r̄bʹš</i>	
I heikko „	<i>lb̄ž</i>		<i>rb̄ž</i>		<i>lb̄ž</i>	<i>rdz</i>	<i>rb̄ž</i>	
II „ „	<i>rb̄ž</i>		<i>rb̄ž</i>		<i>lȳž</i>	<i>rdz</i>	<i>rb̄ž</i>	
B.								
Vahva aste	<i>l̄ʹts</i>	<i>l̄ʹtš</i>	<i>r̄ʹts</i>	<i>r̄ʹtš</i>	<i>l̄ʹts</i>	<i>l̄ʹtš</i>	<i>r̄ʹts</i>	<i>r̄ʹtš</i>
I heikko „	<i>lts</i>	<i>ltš</i>	<i>rts</i>	<i>rtš</i>	<i>lʹts (-lts-)</i>	<i>lʹtš (-ltš-)</i>	<i>rdʹts (-rts-)</i>	<i>rdʹtš (-rtš-)</i>
II „ „	<i>lts</i>	<i>ltš</i>	<i>rts</i>	<i>rtš</i>	<i>lʹts (-lts-)</i>	<i>lʹtš (-ltš-)</i>	<i>rdʹts (-rts-)</i>	<i>rdʹtš (-rtš-)</i>

Esimerkkejä:

	Ko.		Kld.		T.
<i>käl'šš</i> simpukka	<i>käl'bžest</i> sg. lok.	<i>käl'že</i> sg. g. ja akk.	<i>käl'bžest</i> sg. lok.		
<i>pul'šš</i> tökerö	<i>pul'bžest</i>	<i>pul'bže</i>			
<i>kär'šš</i> ahdas		<i>kär'bžeb</i> komp.			<i>kär'dže</i> sg. g. ja akk.
<i>kül'šš</i> rengas	<i>kualtsvž</i> dem.	<i>kualtse</i> sg. g. ja akk.	<i>kül'šš</i> pl. g.	<i>käl'šš</i> sg. n.	<i>käl'šš</i> sg. g. ja akk.
<i>tol'šš</i> tylsä	<i>töltse</i> komp.	<i>töltse</i> sg. g. ja akk.	<i>töl'tsov</i> survoa	<i>töl'tsov</i> inf.	<i>töl'tsov</i> sg. 2 p. imperat.
Pts. <i>piel'šš</i> ahkion keula	<i>piel'šest</i> sg. lok.	<i>piel'še</i>	<i>pel'šš</i> sg. n.	<i>pel'šš</i> liikomärkä	<i>pel'šš</i> sg. g. ja akk.
<i>tää'šš</i> loiskia	<i>teäl'svž</i> sg. 3 p. pot.	<i>teäl'svi</i> sg. 3 p. impf.			<i>tiä'šš</i> sg. 1 p. pr.
<i>vēr'šš</i> säkki	<i>vēr'tsast</i> sg. lok.	<i>vēr'tsa</i> sg. g. ja akk.	<i>vēr'šš</i> sg. n.		<i>tiä'šš</i> sg. 2 p. imperat.
<i>pä'r'šš</i> vaaranen	<i>pär'tsvž</i> dem.	<i>pär'tse</i> sg. g. ja akk.	<i>vier'šš</i> sg. n.		<i>tiä'šš</i> sg. g. ja akk.
<i>üär'šš</i> taljakaista	<i>üär'tšest</i> sg. lok.	<i>üär'tše</i>	<i>üär'tšš</i> sg. n.		<i>tiä'šš</i> sg. 1 p. pr.
<i>ser'šš</i> riippua	<i>ser'tšvž</i> sg. 3 p. pot.	<i>ser'tšvi</i> sg. 3 p. impf.	<i>šer'šš</i> sg. n.		<i>tiä'šš</i> pl. g.
<i>mo'r'šš</i> ¹ sarvitynkä	<i>mo'r'tskvž</i> dem.	<i>mo'r'tska</i> sg. g. ja akk.	<i>šer'tšš</i> sg. n.		<i>tiä'šš</i> pl. g.
			<i>šer'tšš</i> sg. n.	<i>šer'tšš</i> piirtää	<i>tiä'šš</i> sg. 1 p. pr.

¹ ainoa esimerkki *ršsk*-yhtymästä.

Näiden esimerkkien perustalla voimme asettaa alkulappalaiset vaihtelut **l^atš* ~ *l^aš* *r^ats* ~ *rdz* *r^atš* ~ *rdš* *tš* ~ *l^ats* *tš* ~ *l^atš* *r^ats* ~ *r^atš* ~ *r^atš*, varsinkin kun inarin- (ja nähtävästi norjan-) lapissakin *vz* *bš*-tapaukset ovat erillään *ts* *tš*-tapauksista.

Eräissä tähän kuuluviissa lapin sanoissa esiintyy sarjasiirtymistä: lpN. *gargze* 'angustus', I. *kār̀̀dz'* ~ Ko. *kār̀̀d'š'*, I. *nū̄ār̀̀dž'* 'hirsi-, rakovalkea' ~ Ko. *nū̄ār̀̀š'š'*.

Uusia lainoja ovat *kū̄äl'ts'* (< колцо) ja *vēr'ts'* (< karj. värtsi).

III. Nasaalin ja klusiilin tai affrikaatan yhtymät.

Kuten kahdessa edellisessä pääryhmässä, esiintyy nasaalin ja klusiilin tai affrikaatan yhtymissäkin neljä alaryhmää, jotka eroavat toisistaan klusiilin laatuun nähden. Kaksi ensimmäistä käsittelemme erikseen, kaksi jälkimäistä (nasaali + affrikaatta) yhteisesti.

I. Nasaalin ja meedian yhtymät.

Nasaalin ja meedian yhtymät tavataan melkein yksinomaan kuolanlapissa syystä, että nasaali on koltanmurteessa assimiloitunut meediaksi (ks. ss. 32—35).

Vaihtelut ovat:

		Ko.		Kuol.		
Vahva	aste . .	<i>n̄b'</i> (<i>n̄b</i>)	<i>ŋb^k</i> (<i>ŋb</i>)	<i>n̄b^p</i>	<i>n̄b'</i>	<i>ŋb^k</i>
I heikko	„ . .	<i>n̄b</i>	<i>ŋb</i>	<i>m̄b</i>	<i>n̄b</i>	<i>ŋb</i>
				<i>m̄b</i>	<i>n̄b</i>	<i>ŋb</i>
II	„ „ . .	<i>nb</i>	<i>ŋb</i>	<i>mb</i>	<i>nd</i>	<i>ŋb</i>

Esimerkkejä:

	Ko.			Kld.		T.	
Pts. <i>λυώνες</i>	<i>λυώνδας</i>	<i>(λύωνες)</i>	<i>λύωνες</i> rupi	<i>λύονδε</i> sg. g. <i>λύωνες</i> dem. g.	<i>λύοντες</i> sg. n.	<i>λύοντες</i>	<i>λύοντες</i>
luonto	sg. lok.	<i>(αἴρον)</i>	<i>αἴρονες</i> kuohna yli	<i>αἴροντες</i> sg. lok. <i>αἴροντες</i> sg. 3 p. impf.	<i>αἴροντες</i> sg. n. <i>αἴροντες</i> dem. g.	<i>αἴροντες</i>	<i>αἴροντες</i> sg. 3 p. impf.
<i>αἴρονες</i>	<i>αἴρονες</i> sg. g. ja akk.	<i>(αἴρονες)</i>	<i>αἴρονες</i> sg. g. ja akk.	<i>αἴροντες</i> sg. 3 p. impf.	<i>αἴροντες</i> sg. n.	<i>αἴροντες</i>	<i>αἴροντες</i> sg. 3 p. impf.
ohut suoli	dem.	<i>(αἴρονες)</i>	<i>αἴρονες</i> sg. g. ja akk.	<i>αἴροντες</i> sg. 3 p. impf.	<i>αἴροντες</i> sg. n.	<i>αἴροντες</i>	<i>αἴροντες</i> sg. 3 p. impf.
<i>ἰόντες</i>	<i>ἰόντας</i>	<i>(ἰόντες)</i>	<i>ἰόντες</i> tuuli	<i>ἰόντες</i> sg. g. ja akk.	<i>ἰόντες</i> sg. n.	<i>ἰόντες</i>	<i>ἰόντες</i> dem.
iso veitsi	sg. lok.	<i>(ἰόντες)</i>	<i>ἰόντες</i> sg. n.	<i>ἰόντες</i> sg. g. ja akk.	<i>ἰόντες</i> sg. n.	<i>ἰόντες</i>	<i>ἰόντες</i> dem.
Pts. <i>ρέωνες</i>	<i>ρέωνες</i>	<i>(ρέωνες)</i>	<i>ρέωνες</i> onkia	<i>ρέωνες</i> sg. g. ja akk.	<i>ρέωνες</i> sg. n.	<i>ρέωνες</i>	<i>ρέωνες</i> dem.
parkua	sg. 3 p. pot.	<i>(ρέωνες)</i>	<i>ρέωνες</i> dem.	<i>ρέωνες</i> sg. g. ja akk.	<i>ρέωνες</i> sg. n.	<i>ρέωνες</i>	<i>ρέωνες</i> dem.
<i>ρέωνες</i>	<i>ρέωνες</i> dem.	<i>(ρέωνες)</i>	<i>ρέωνες</i> hoikka	<i>ρέωνες</i> sg. g. ja akk.	<i>ρέωνες</i> sg. n.	<i>ρέωνες</i>	<i>ρέωνες</i> dem.
viistosarvi	dem.	<i>(ρέωνες)</i>	<i>ρέωνες</i> rengas	<i>ρέωνες</i> sg. g. ja akk.	<i>ρέωνες</i> sg. n.	<i>ρέωνες</i>	<i>ρέωνες</i> dem.
<i>κόμπη</i>	attr.-muoto	<i>(ρέωνες)</i>	<i>ρέωνες</i> rengas	<i>ρέωνες</i> sg. g. ja akk.	<i>ρέωνες</i> sg. n.	<i>ρέωνες</i>	<i>ρέωνες</i> dem.
kömpelö	attr.-muoto	<i>(ρέωνες)</i>	<i>ρέωνες</i> rengas	<i>ρέωνες</i> sg. g. ja akk.	<i>ρέωνες</i> sg. n.	<i>ρέωνες</i>	<i>ρέωνες</i> dem.

Vastaava alkulapin vaihtelu olisi: $*m^b p \sim mb \ n^d t \sim nd \ \eta^g k \sim \eta g$.

Kaikissa niissäkin lapinmurteissa, joissa nasaali on äännelaillisesti assimiloitunut homorgaaniseksi klusiiliksi, esiintyy joitakin nasaalinsa säilyttäneitä muotoja, jotka osaksi ovat uusia lainasanoja, osaksi nähtävästi rudimentteja varhaisimmasta kannasta. Jälkimmäisiin kuuluvat mahdollisesti Ko. *šleḡē^{ks}*, vrt. s. *länkä* 'nedätböjd, krökt', Ko. *läḡē^{ks}* (sivumuoto *läēk^s*, Kld. *ḡḡḡān*, T. *läḡḡān* 'makara', Luul. *luḡge* 'mastdarm'), vrt. s. *lanka*¹; Pts. *rěāḡēnd*, I. *rěāḡē^{gd}* 'parkua, karjua' \sim s. *ränkyä* id.; P. *tüāḡē^s*, lpN. *doḡge* 'rigidus' \sim s. *tankea*².

Edelleen on paikannimissä säilynyt nasaalillisia muotoja, esim. *Oḡḡḡ-jä^{ur}*, *Jeḡḡ^v-jä^{ur}* (Suoniskylän alueella), *Vuḡḡḡḡ-jä^{ur}* (Vuontisjärvi Inarissa), *Mandojaur* (Utsjoella).

2. Nasaalin ja tenuiksen yhtymät.

Vaihtelut:

		Ko.			Kuol.	
Vahva	aste	<i>m'pp</i>	<i>n'tt</i>	<i>ḡ'kk</i>	<i>m'k</i>	<i>n't</i>
I	heikko „	<i>mḡ</i>	<i>nḡ</i>	<i>ḡk</i>	<i>mḡk</i>	<i>nḡt (-nḡ-)</i>
II	„ „	<i>mp</i>	<i>nt</i>	<i>ḡk</i>	<i>mḡk (-mk-)</i>	<i>nḡt (-nt-)</i>

¹ Yhdistys s. *lanka* \sim lpN. *laigge* tuntuu epäiltävältä konsonanttiyhtymän erilaisuuden vuoksi.

² Huom. edelleen lpN. *ginggat* 'suspensum esse, librari' \sim s. *kingata* 'kiikkua' (Inari), *gongulmes*, *guogomas* 'pomum Adami', *guöggo* 'epiglottis', T. *kjḡḡḡe*, *ranggat*, *raggat* 'longo tractu humi jacere'.

Sarjasiirtymisiä (*nasaali + meedia > t. < nasaali + geminaattaklusiili): lpN. *goaddes* 'rigidus' \sim s. **kontta*, lpN. *fägge* l. *vägge* 'uncus ligneus', I. *vaḡḡe* \sim s. *vinkka* id. (Peräpohj.), Kld. *roḡḡ^{ks}* 'lonkka' \sim s. *ronkka*, y. m.

Esimerkkejä:

Ko.			Kuol.		
Pts., Sk. <i>kuṃ'ppʳ</i> susi	<i>kūṃpʳest</i> sg. lok.	<i>kūṃpe</i> sg. g. ja akk.			
Sk. <i>rām'ppʳ</i> rampa		<i>rāmpe</i> sg. g. ja akk.			
<i>kuṃ'ppaz</i> sg. g. ja akk.		<i>kūmpas</i> kamsu			
Sk. <i>fiñ'ttʳ</i> ruuvi	<i>fīñtʳž</i> dem.	<i>fīntʳei</i> pl. g.	T. <i>viñ'tʳ</i> sg. n.	<i>viñʳtʳj (-nī-)</i> sg. g. ja akk.	<i>viñʳtʳei (-nt-)</i> pl. g.
<i>fuñ'ttʳ</i> naula	<i>fūñtʳast</i> sg. lok.	<i>fūntʳa</i>	T. <i>lən'tʳ</i> nauha	<i>lənʳtʳj (-nī-)</i> sg. g. ja akk.	<i>lənʳtʳei (-nt-)</i> pl. g.
<i>skēäñ'kkʳ</i> lahja (<i>poṃ'χʳ</i>)	<i>skeäñ'kast</i>	<i>skeäñka</i> (<i>tēuʳkes</i>)	Kld. <i>pūšm'kʳ</i> vahinko T. <i>tem'kqzj</i> sg. g. ja akk.	<i>pūšm'ke</i> sg. g. ja akk.	<i>pūšm'kid</i> pl. akk. <i>tem'kās (-mk-)</i> pimeä

Ainoastaan kolmella näistä sanoista on niin laaja levinneisyys, että niiden voi olettaa periytyneen nykyismurteisiin alkulapista. Ne ovat *kuṃ'ppʳ*, N. *gumppe*, I. *kuṃppʳʳ* (~ s. *kamppi*, WICHM.) ja *kūmpas*, N. *gumpas*. I. *kūmpʳʳas* (~ s. *kampus* id.; s:n asemaan nähden vrt. lpKo. *kōlas* 'lapinsuksi' ~ s. *kalhu*)¹. Tällöin voisi asettaa vaihtelun **m'pp* ~ *mʳp*. — Ko. *tēuʳkes*, T. *tem'kās*, N. *dævkad*, *dævkis*, *-kas* edellyttäneen (esilappalaista) **m'kk* ~ *βʳk*-vaihtelua.

Uusia lainoja ovat *rām'ppʳ* (I. *rāBBʳ*) (< s.), *fiñ'ttʳ* (< *винтъ*), *fuñ'ttʳ* (< *фунтъ*), *lən'tʳ* (< *лента*), *skēäñ'kkʳ* (< lpN. *skænkka* < sk.).

¹ Se mahdollisuus kuitenkin on, että nämäkin ovat venäjänlapissa lainoja, nim. naapurimurteista.

3. Nasaalin ja affrikaatan yhtymät.

Nasaalin ja affrikaatan yhtymistä tavataan meedia-affrikaatalinen ainoastaan kuolanlapissa, tenuis-affrikaatallinen myös koltanmurteessa.

Vaihtelut:

Ko.		Kuol.		Ko.	Kuol.		
A.				B.			
Vahva	aste	(<i>ðts</i>)	(<i>ðtʃ</i>)	<i>n̄dʲs</i>	<i>n̄bʲʃ</i>	<i>n̄ʲts</i>	<i>n̄ʲts</i>
I	heikko	(<i>nts</i>)	(<i>btʃ</i>)	{ <i>ndz</i> <i>ndʒ</i>	{ <i>n̄bʲʃ</i> } Kld. <i>n̄dʲʒ</i> } T.	<i>n̄ʲts</i>	<i>n̄ʲts</i> (- <i>n̄ʲts</i> -)
II	”	(<i>ðdz</i>)	(<i>ðbʲʃ</i>)	{ <i>n̄bʲz</i> <i>n̄ʲdz</i>	{ <i>n̄bʲʃ</i> } Kld. <i>n̄ʲdz</i> } T.	<i>nts</i>	<i>n̄ʲts</i> (- <i>nts</i> -)

(Yksilöittäin tavataan kuolanlapin A-ryhmän I:ssä heikossa asteessa *xʲz* ja II:ssa *xyz* lyhyen vokaalin jäljessä.)

Esimerkkejä:

Ko.		Kld.			T.		
(keđts ⁴)		keñdza sg. g. ja akk.	keñđzai pl. g.	kañđs ⁴ sg. n.	kandzi	kañđzi	
(keđtsvD)		keñđts ^đ lusikoida	keñđz ⁴ sg. 2 p. imperat.	kañđts ^đ inf.	kandza sg. 2 p. imperat.	kañđzim sg. 1 p. pr.	
(vüđđtš ⁴)		vüđđtš ⁴ liha	vüñđš ^đ pl. akk.	vüñđš ⁴ sg. n.	jañđše	vüñđš ^đ pl. akk.	
(vüđđtšav)		vüñđtš ^{avđ} saada	vüñđš ^{av} sg. 1 p. pr.	vüñđš ^{avđ} inf.	oañđšv ^t personaton m.	jañđš ^{av} sg. 3 p. impf.	
Nrt. v ^ñ tš ⁴ lyijy	v ^ñ tš ⁴ sg. lok.	v ^ñ tš ⁴ sg. n.	v ^ñ tš ⁴ sg. lok.	v ^ñ tš ⁴ eteinen	v ^ñ tš ⁴ sg. g. ja akk.	v ^ñ tš ⁴ sg. lok.	

Kuolanlapin v^ñ:hen v^ñ:hen v^ñ:hen v^ñ:hen nähden ks. s. 27.

Alkulappalaisiksi vaihteluiksi olettaisimme: **nʹs* ~ *ndz* *nʹs* ~ *ndʹs*¹.

Nasaali voi joskus säilyä affrikaatan edellä murteessa, jossa sen äännelaillisesti odottaisi assimiloituneen homorgaaniseksi klusiiliksi, esim. *leñdz'* 'viistosarvi' (T. *lãñdʹsʷ* id.), *Puñdz'-jäuur* (järvi Inarissa), N. *vængze* 'distortio oris vel laborum' (Ko. *vëñtʹsʷ* id., siis myös *s* ~ *š*).

IV. s:n š:n ja klusiilin yhtymät.

Vahva aste on kaikissa murteissa samanlainen, $\bar{x}y$ -tyyppinen, joskin koltanlapissa yksilöittäin esiintyy myös $\bar{x}y$.

Vaihtelut ovat:

	Ko.				Kuol.			
Vahva aste	<i>st</i> (<i>s̄t</i>)	<i>šk</i> (<i>š̄k</i>)	<i>št</i> (<i>š̄t</i>)	<i>šk</i> (<i>š̄k</i>)	<i>st</i>	<i>šk</i>	<i>št</i>	<i>šk</i>
I heikko „	<i>št</i>	<i>šk</i>	<i>št</i>	<i>šk</i>	<i>st, s̄t</i>	<i>š̄k, šk</i>	<i>št, š̄t</i>	<i>šk, š̄k</i>
II „ „	<i>st</i>	<i>šk</i>	<i>št</i>	<i>šk</i>	<i>st</i>	<i>šk</i>	<i>št</i>	<i>šk</i>

¹ WICHMANN on osottanut esilapissa tavatun **nʹs* ~ *nj* (< **ndʹz*)-vaihtelun, josta kehittyi kaksi sarjaa: lpKuol. *ʹnč* ~ *ʹnš* j. n. e. sekä lpKuol. *nñ* ~ *n* j. n. e. (Über die vertretung des urspr. fiugr. **nʹs*- ~ **ndʹz*- im lappischen, FUF XIV, ss. 10—17.) Vrt. myös WIKLUND, Stufenwechselstudien (MO VII, ss. 197—293), jossa esitetään vanha lappal. vaihtelu *-nč-* ~ *-n-* ~ *-ø-* eräissä lp. suffikseissa.

Esimerkkejä:

	Ko.	Kid.	T.
<i>aesti</i> lehti	<i>aesti</i> dem.	<i>aesti</i> dem. g.	<i>aesti</i> dem. g.
<i>tasti</i> tähti	<i>tasti</i> sg. lok.	<i>tasti</i> dem. g.	<i>tasti</i> pl. akk.
<i>tjæstap</i> tastia	<i>tjæstap</i> sg. 3 p. pot.	<i>tuæstap</i> dem. g.	<i>tjæstap</i> sg. 2 p. imperat.
<i>keski</i> keski, väli	<i>keski</i> sg. 3 p. pot.	<i>keski</i> dem. g.	<i>keski</i> dem.
<i>jæskav</i> lakata	<i>jæskav</i> sg. 3 p. pot.	<i>jæskav</i> dem. g.	<i>jæskav</i> sg. 2 p. imperat.
<i>vjæskan</i> sg. g. ja akk.	<i>vjæskan</i> ahven	<i>vjæskan</i>	<i>vjæskan</i>
<i>pæstev</i> paistaa	<i>pæstev</i> sg. 3 p. pot.	<i>pæstev</i>	<i>pæstev</i> sg. 2 p. imperat.
<i>põstev</i> pudistaa	<i>põstev</i> sg. 3 p. kond.	<i>põstev</i>	<i>põstev</i>
<i>aæstaj</i> sg. g. ja akk.	<i>aæstaj</i> ahkionlaidas	<i>aæstaj</i>	<i>aæstaj</i> sg. n.
<i>pæskä</i> paska	<i>pæskä</i>	<i>pæskä</i>	<i>pæskä</i> sg. n.
<i>kuõskä</i> koski	<i>kuõskä</i> dem.	<i>kuõskä</i> dem. g.	<i>kuõskä</i> dem.
<i>vjæskä</i> vaski	<i>vjæskä</i>	<i>vjæskä</i>	<i>vjæskä</i> sg. n.
<i>læskav</i> repiä	<i>læskav</i> sg. 3 p. pot.	<i>læskav</i>	<i>læskav</i> sg. 2 p. imperat.

s:n š:n ja klusiilin yhtymissä tavataan siis ainoastaan laajuusvaihtelua. Venäjän- ja inarinlapin š:tä vastaa norjanlapissa *i(ɔ)*, joskus myös *š*. Jälkimäinen esiintyy esim. sanoissa Pulm. *áškas* 'geflossenes oder vom berg herabgeronnenes wasser, das später zu eis gefroren ist', I. *oškas* ~ s. uhku (SETÄLÄ); Pulm. *dáški* 'schmutz, kot', vrt. s. *töhkä*; *buštiot* 'prügeln, schlagen', vrt. s. *pohtaa*; N. *diškot* 'emicare' ~ s. *tihkuu*; *daška* 'constipatus, daškad' 'solidus, compactus' ~ s. *tihkeä*¹. Näissä vastaa lpN. š:tä s. h, jotavastoin *i(ɔ)*-tä vastaa s. SETÄLÄ olettaa lpN. *i(ɔ)*:n, R. *io*:n kehittyneen alkuperäisestä heikkoasteisesta *ž*:stä (~ *š*), joten lpN. *š* palautuu kenties *š*:hen (~ *ž*)¹. Nykyisten murre-edustusten perustalla ei voi katsoa varmaksi, että alkulapin klusiili olisi ollut kvaliteettivaihtelun alainen; näin ollen tyydymme olettamaan silloisiksi vaihtelusuhteiksi: **št* ~ *zət šk* ~ *zək št* ~ *zət šk* ~ *zək ?št* ~ *zət* (< *-š- ~ -ž-) ?*šk* ~ *žk* (< *-š- ~ -ž-)².

Lappalaiseen vaihteluun on mukautunut jokunen uusi lainasana, kuten ko. *most*¹, T. *mōst*¹ (< мостъ) 'silta', *tšištev* (< чистить) 'siivota', Kld. *list*¹ (< s.) 'lista, piena', *rost*¹ (< тростить vrb.) 'vinttiköysi', Ko. *šičšt*¹ (< шесть, lp. *š* pro *š* assimilaation johdosta) 'salko, sauvoin', T. *kjāške* (< кошка) 'kissa', *mušk*¹ (< ложка) 'lusikka'.

¹ Ks. PAASONEN, Über ein altes arisches lehnwort (FUF IX, ss. 120—22).

² Puheäännettömän spirantin jälkeen puolipitkä klusiili oli arvattavasti tenuis. — Heikkoasteisen spirantin puheäänellisyyteen nähden Ks. SETÄLÄ, Über quantitätswechsel im finnisch-ugrischen JSFOu. XIV, 3, s. 16.

V. Affrikaatan ja k:n yhtymät.

Affrikaatan alkukomponentti on ylilyhyt kaikissa asteissa (ja puuttuu täydellisesti Patsjoen murteesta), jonkatähden laajuusvaihtelu vastoin tavallisuutta siirtyy konsonantti-yhtymän jälki-komponentteihin).¹

Vaihtelusuhteet ovat:

	Pts.	Sk., Nrt.		Kuol.	
Vahva aste	($\bar{s}k$)	$^o t \bar{s} k$	$^o t \bar{s} k$	$t \bar{s} k$	$t \bar{s} k$
I heikko aste	(δk)	$^t \delta k$	$^t \delta k$	$^t s k$	$^t \delta k$
II „ „	($s k$)	$^t s k$	$^t \delta k$	$^t s k$	$^t \delta k$

¹ Patsjoen murteessa vaihtelu on muodoltaan säännöllinen.

Esimerkkejä:

Ko.		Kld.			T.		
<i>piē'skē (-sk-)</i> peski	<i>piē'skast (-sk-)</i> sg. lok.	<i>piē'ska (-sk-)</i> sg. g. ja akk.	<i>piē'ski</i> pl. g.	<i>piē'skē</i> sg. n.	<i>piē'ski</i>	<i>piē'skēin</i> pl. lok.	
<i>nūp'skē (-sk-)</i> notko	<i>nūp'skest (-sk-)</i>	<i>nūp'ski (-sk-)</i> pl. g.	<i>nūp'skest</i>	<i>nūp'skē</i> sg. n.	<i>nūp'skē</i>	<i>nūp'ski</i> pl. g.	
<i>kū'skē (-sk-)</i> purra	<i>kū'skēž (-sk-)</i> sg. 3 p. pot.	<i>kū'skam (-sk-)</i> sg. 1 p. pr.	<i>kū'skē</i> inf.	<i>kū'skē</i> sg. 2 p. imperat.	<i>kū'skē</i> sg. 2 p. imperat.	<i>kū'skēin</i>	
<i>mē'skē (-sk-)</i> mätä		<i>mē'skas (-sk-)</i> pred.-muoto	<i>mē'skē</i>	<i>mē'skas</i>	<i>mē'skē</i>	<i>mē'sks</i>	
<i>rūp'skē (-sk-)</i> napsia	<i>rūp'skēž</i> sg. 3 p. pot.	<i>rūp'ski</i> sg. 3 p. impf.	<i>rūp'skē</i> hypätä	<i>rūp'skē</i> sg. 3 p. kond.	<i>rūp'skē</i> sg. 2 p. imperat.	<i>rūp'skēin</i>	
		<i>pa'skē</i> karata	<i>pa'skē</i> karata	<i>pa'skē</i> sg. 3 p. impf.	<i>pa'skē</i> persoonaton m.	<i>pa'skēin</i>	
				<i>ma'skē</i> mätkyä	<i>ma'skē</i> sg. 3 p. impf.		

ʹsk:ta vastaa inarin-, norjan- ja yleensä ruotsinlapissa *sk*, joka pohjoisista ja läntisistä naapurimurteista on omaksuttu Patsjoenkin murteeseen, *ʹšk*:ta inarissa *šk*¹; sitä omituisempaa on, että osassa ruotsinlappia (Jämtlannin murteessa) on edustus sama kuin venäjänlapissa. *t*:n kuulumista alkuperäiseen kantaan osottaa suomenkin vastaava edustus: (*ñũḃʹʹskʹʹ* ~) *notko*, (*käʹʹsked* ~) *kitkeä*²; *paʹʹškʹʹ*³, vrt. vir. *putk* 'flucht', (*kvʹʹškqʹʹ* 'sähistä, rätistä [esim. revontulista]) ~ s. *kitkua*, (lpN. *ruošket* 'crepare', *ruočcat* 'strepere, crepare') ~ s. *ratista*, *radata*, karj. *račka*-id.³ *ʹšk*:ta näyttää norjanlapissa vastaavan *ǰ(ɔ)k* sanassa *njuikkot* 'salire' (joka muoto esiintyy todennäköisesti lainana koltanmurteessakin: *ñöǰʹʹkkad*), mutta *ǰk* sanassa *vitkat* (*ǰk* < *ʹsk* ? < *ʹšk*) 'corpus mortui humo sacrata consternere' ~ Nrt. *veʹʹškʹʹ* 'heittää, nakata, singahuttaa' (s. *viskata*, siis *s* pro *t*)⁴. *njuikkot* muodon perustalla voisi olettaa *ʹš*:inkin olleen alkujaan kvaliteettivaihtelun alainen, ellei sana ole sekautunut norjanlapissa jo varhain **šk*- (< *šk*-) ryhmään. Samantapaiseen siirtymiseen viittaa myös Ko. *roškad* 'ruskea, punainen (sivumuoto *ruʹʹškʹʹad*), N. *ruškad* (**šk* < *ʹšk*), T. *ruʹʹškqʹʹ*. — Suomen kahdenlainen edustus *tk sk* (*notko* ja *pääsky*; *kitkua* ja *viskata*) selittyynee myös sarjasiirtymisestä.

Alkulapin vaihteluiksi saisimme **tšk* (*tšk*) ~ *ʹsk* (? *ʹsk*) *ʹšk* (*ʹšk*) ~ *ʹšk* (? *ʹsk*): *t*:n ylilyhyyteen viittaa sekä venäjänlappalainen edustus että *t*:n puuttuminen useimmista länsimurteista.

¹ (sanassa *ñuškod* 'hyppiä'); vrt. muihin murt. nähden Kld. *viʹʹškʹʹ* 'vitsa, virpi' ~ R. (FRIS) *svaško*, *svasko* 'flagrum, pisk'.

² Vrt. myös Ko. *puʹʹskʹʹas* 'vetoremmi, vuottoraippa' > s. *potskaus*.

³ SETÄLÄ, Zur finnisch-ugrischen lautlehre (FUF II, s. 299).

⁴ Vrt. lp. *ʹsk*, *sk* ~ s. *sk*: Ko. *peʹʹʹʹʹskʹʹʹʹʹ*, Ked. *pieʹʹskʹʹnbtʹʹ* 'pääskynen', lpN. *beskuš* ~ s. *pääsky*; karj. *peáčküläne*, aun. *peáčkoi*.

VI. Puolivokaali tai likvida + sk, st.

Vaihtelut:

	Ko.			Kuol.
Vahva aste . . .	$\bar{u}\bar{s}t$	$\bar{u}\bar{s}k$	$l\bar{s}t$	$\bar{r}sk$
I heikko aste . . .	$\dot{u}st$	$\dot{u}sk$	$l\dot{s}t$	$r\dot{s}k$
II " " . . .	ust	usk	lst	rsk

Esimerkkejä:

Ko.			Kuol.		
<i>käũst̃</i> kausta (reen)	<i>käũstast</i> sg. lok.	<i>käusta</i> • sg. g. ja akk.			
Pts. <i>háũsk̃</i> hauska	<i>háũsk̃ev</i> komp.	<i>háuskes</i> attr.-muoto			
<i>pol̃st̃ov</i> vanuttaa (kangasta)	<i>pol̃st̃oṽ</i> sg. 3 p. pot.	<i>pōastam</i> sg. 1 p. pr. (<i>tōresk̃</i>)	Kld. <i>tořsk̃</i> ^r turska	<i>tořke</i> sg. g. ja akk.	<i>tořk̃iv</i> pl. akk.
			T. <i>tořsk̃</i> ^e	<i>tořke</i>	<i>tořk̃iv</i>

Kaikki neljä ovat lainoja eri kielistä; *tořsk̃*^r (< lpN. *dorske* < msk. *forskr*) on niistä vanhin, muut aivan uusia, *käũst̃*, *háũsk̃*^r (< s.), *pol̃st̃ov* (< полстить). Siinä tapauksessa, että *tořsk̃*^r on ollut jo alkulappalaisessa kielimuodossa, asettaisimme vaihteluksi **řsk̃* ~ *řsk̃*.

VII. k:n (χ:n) ja s:n š:n t:n ts:n tš:n yhtymät.

k tavataan ainoastaan Turjan murteessa, muualla *χ*. Heikossa asteessa sitä edustaa T.:ssa puolipuheäänellinen ylilyhyt palataali-spirantti *ʒ*^e, muualla *u* (*χ*), joka Kildinin murteessa käy puolipuheäänelliseksi (*r*) ensi tavun *u*-vokaalin jäljessä.

Vaihtelusuhteet ovat eri murteissa:

Ko.		Kuol.									
Vahva	aste	$\bar{z}s$	$\bar{z}\bar{s}$	$\bar{z}t$	$\bar{z}ts$	$\bar{z}t\bar{s}$	$\left\{ \begin{array}{l} \bar{z}s \\ ks \end{array} \right\}$	$\bar{z}t$ $\bar{k}t$	$\bar{z}ts$ kts	$\bar{z}t\bar{s}$ $kts\bar{s}$	$\left. \begin{array}{l} \bar{z}t\bar{s} \\ kts\bar{s} \end{array} \right\} \text{Kld.}$ T.
I	heikko	$\dot{z}s$ ($\dot{z}\bar{s}$)	$\dot{z}\bar{s}$ ($\dot{z}t\bar{s}$)	$\dot{z}t$ ($\dot{z}t$)	$\dot{z}ts$ ($\dot{z}ts$)	$\dot{z}t\bar{s}$ ($\dot{z}t\bar{s}$)	$\left\{ \begin{array}{l} us \\ r\bar{s} \end{array} \right\}$ (us $r\bar{s}$) $r\bar{s}$ ($r\bar{s}$)	ut (ut) $r\bar{t}$ ($r\bar{t}$)	uts $r\bar{t}s$	$ut\bar{s}$ ($ut\bar{s}$) $r\bar{t}\bar{s}$	$\left. \begin{array}{l} ut\bar{s} \\ r\bar{t}\bar{s} \end{array} \right\} \text{T.}$
II	"	us (us)	$u\bar{s}$ ($u\bar{s}$)	ut (ut)	uts (uts)	$ut\bar{s}$ ($ut\bar{s}$)	$\left\{ \begin{array}{l} us \\ r\bar{s} \end{array} \right\}$ (us $r\bar{s}$)	ut $r\bar{t}$	uts $r\bar{t}s$	$ut\bar{s}$ ($ut\bar{s}$) $r\bar{t}\bar{s}$	$\left. \begin{array}{l} ut\bar{s} \\ r\bar{t}\bar{s} \end{array} \right\} \text{T.}$

Esimerkkejä:

	Ko.	Kld.	T.	
<i>jūʒsʹ</i> jousi	<i>jūʒsʹast</i> sg. lok.	<i>jūʒsa</i> sg. g. ja akk.	<i>jūʒsʹ</i> sg. n.	<i>jūʒsʹ</i> pl. g.
<i>suoʒsʹ</i> toukka	<i>suoʒsʹoʒ</i> dem.	<i>suoʒsa</i> dem. g.	<i>suoʒsʹ</i> dem.	<i>suoʒsʹ</i> pl. akk.
<i>vuoʒsed</i> oksentaa	<i>vuoʒsʹa-sʹis</i> sg. 3 p. kond.	<i>vuoʒsam</i>	<i>vuoʒsʹ</i> inf.	<i>vuoʒsʹim</i> sg. 3 p. impf.
<i>peʒsam</i> sg. g. ja akk.	<i>peʒsam</i>	<i>peʒsam</i>	<i>peʒsam</i> inf.	<i>peʒsʹ</i> sg. n.
<i>moʒsʹ</i> kyhmy	<i>mōʒsʹoʒ</i> dem.	<i>mōʒse</i>	<i>mōʒsʹ</i> sg. n.	<i>kāʒsʹi</i> pl. g.
<i>tšiʒsʹ</i> tavi	<i>tšiʒsʹast</i> sg. lok.	<i>tšiʒsa</i>	<i>tšiʒsʹ</i> sg. n.	<i>lieʒsʹin</i> pl. lok.
<i>pāʒʹ</i> pahta, vuori	<i>pāʒʹoʒ</i> dem.	<i>pāʒute</i>	<i>pāʒʹ</i> sg. n.	<i>pāʒʹte</i> dem.
<i>mieʒʹ</i> mätäs	<i>mieʒʹast</i>	<i>mieula</i>	<i>mieʒʹ</i> sg. n.	<i>mieʒʹtan</i> pl. lok.
<i>kaʒʹon</i> kastua	<i>kāʒʹoʒ</i> sg. 3 p. pot.	<i>kāʒute</i>	<i>kāʒʹ</i> sg. n.	<i>pāʒʹtan</i> dem.
<i>kāʒʹsʹ</i> kahdeksan	<i>kāʒʹsʹest</i> sg. lok.	<i>kāʒʹses</i> kollek.	<i>kāʒʹsʹ</i> sg. n.	<i>kāʒʹsʹe</i>
<i>oʒʹsʹ</i> yhdeksän	<i>ōʒʹsʹest</i> sg. lok.	<i>ōʒʹsʹon</i> ordin.	<i>oʒʹsʹ</i> sg. n.	<i>reäʹtsi</i> pl. akk.
<i>nūʒʹsʹ</i> joutsen	<i>nūʒʹsʹast</i>	<i>nūʒʹsa</i>	<i>nūʒʹsʹ</i> sg. n.	<i>nūʒʹsʹi</i> pl. g.
<i>tšoʒʹsʹ</i> syksy	<i>tšōʒʹsʹast</i>	<i>tšōʒʹsa</i>	<i>tšōʒʹsʹ</i> sg. n.	<i>tšāʹtsi</i> sg. lok.
<i>poʒʹsʹon</i> sukeltaa	<i>pōʒʹsʹoʒ</i> sg. 3 p. pot.	<i>pōʒute</i>	<i>pōʒʹ</i> sg. n.	<i>kāʒʹsʹon</i>

k(*χ*) on näissä tapauksissa kautta lapin eri murteiden kvaliteetti- vaihtelun alainen, jotavastoin äänneyhtymän jälkiosassa esiintyy ainoastaan laajuusvaihtelua. Näin ollen voitaneen olettaa alkulapin vaihteluiksi: **kš* ~ *γs* *kš* ~ *γš* *kt* ~ *γ^{dt}* *kš* ~ *γts* *kš* ~ *γtš* (ks. WIKLUND, UL 109). Puolipitkästä *k*:sta selittyvät toisaalta venäjän- ja inarinlapin *k̄* *χ̄* *h̄*, toisaalta norjan- ja ruotsinlapin lyhyt *k*. *k*:n jälk. *s* *š* *t* ovat koltanmurteessa pitkiä, inarissa tav. puolipitkiä, muualla lyhyitä, joten laajuussuhteet ovat kussakin murteessa muodostuneet vallitsevan „systeemipakon“ mukaisesti.

Laskusanat *käχš^s* ja *oχš^s* ovat venäjänlapissa säilyttäneet vahva-asteisen muotonsa, sensijaan että norjan- ja inarinlapissa nominatiivi on heikkoasteinen *gavce ovce*, *käūš^s* *oūš^s* (nämä ovat kai oikeastaan genitiivejä, kuten s. seitsemän; samoin lpI. *louvē* '10' [mutta *lohhen* faktitiivi, Ko. *лòðh^s* sg. n.], vrt. s. kymmenen.)

Metateesi on tapahtunut sanassa Ko. *kūovas* < *kuovsg^t* (~ *kūōχš^q*) 'koi, rusko'.

Omituinen yleistys ilmenee sanassa Pts. *tšūōūš^l* (*g.-az*) 'liikaahkio' ~ Nrt. *tšūōūš^l* (*g.-az*) id. (lpI. *tšūāntas* ~ *tšūāhtaz*).

Lp. *kt* (~ *stt*) \geq s. utt: T. *ākt^a* 'lautta' \leq s. *lautta*; s. utt ~ ut vaihtelusta, jota lapissa ei ole omaperäisenä, kävi siirtyminen *kt* ~ *stt*:hen helposti päinsä heikkojen asteiden melkoisen yhtäläisyyden nojalla¹.

LpN. (Pulm.) *ākšū* g. =, (Kr.) *ākšō* g. =, (Kt.) *ākšū* g. = (< msk. *aksiō [WIKLUND, Chrest. s. 55]) esiintyy koltanlapissa laajuusvaihtelun alaisena: *ākš^s* sg. n., *ākšast* sg. g. lok. *ākša* sg. g. ja akk. (GEN. myös *āvš*); samoin inarissakin: *ākš^s* l. *ākš^s* ~ *ākšu*, *ākšu*. Kuolanlapissa sana kuuluu *i*-loppuisiin alkup. kolmitavuisiin ja on siis astevaihteluton.

Kahdenlainen vaihtelu tavataan sanassa: Ko. *pōχte^v* (~ *pōutam*) 'tuoda', N. buktit, I. *pūōh^tiō* ~ Kld. *pūðte^o* (~ *pūnta^m*) id. Tähän voi verrata s. tt ~ t vaihtelua, joka joskus vastaa lp. kt ~ vt:tä, esim. s. mätäs, mättään ~ lpN. miekta, mievta.

¹ Vrt. lpLuul. *rokta-*, *rakca* < *msk. *grautr*, WIKL. Lulelappisches wörterbuch.

VIII. p + s š t ts ts̄ sekä tk-yhtymä.

Vaihtelusuhteet ovat:

	Pts.						Ko.						Kuol.													
	(pš)	pš	p̄t	p̄ts	p̄ts̄)	p̄ts̄)	p̄š	p̄š	p̄t	p̄ts	p̄ts̄)	p̄ts̄)	p̄š	p̄t	p̄ts	p̄ts̄)	p̄ts̄)	p̄š	p̄t	p̄ts	p̄ts̄)	p̄ts̄)				
Vahva aste																										
I heikko "	(p̄š)	p̄š	p̄t	p̄ts	p̄ts̄)	p̄ts̄)	p̄š	p̄t	p̄ts	p̄ts̄)	p̄ts̄)	p̄š	p̄t	p̄ts	p̄ts̄)	p̄ts̄)	p̄š	p̄t	p̄ts	p̄ts̄)	p̄ts̄)	p̄š	p̄t	p̄ts	p̄ts̄)	p̄ts̄)
II " "	(p̄s)	(p̄š)	p̄t	p̄ts	p̄ts̄)	p̄ts̄)	p̄s	p̄t	p̄ts	p̄ts̄)	p̄ts̄)	p̄s	p̄t	p̄ts	p̄ts̄)	p̄ts̄)	p̄s	p̄t	p̄ts	p̄ts̄)	p̄ts̄)	p̄s	p̄t	p̄ts	p̄ts̄)	p̄ts̄)

(Pitkän ja puolipitkän r:n sijasta on käytetty e:tä tyyppien puutteessa.)

Esimerkkejä:

Sk., Nrt.	Kld.	T.
<i>uõ p̄s̄</i> (- <i>õs̄</i>) kaste	<i>uõpsa</i> (- <i>rs</i> -) sg. g. ja akk.	<i>uõpsa</i> sg. n.
<i>uõ p̄s̄</i> (- <i>õs̄</i>) kodon lihasäiliö	<i>uõpsa</i> (- <i>rs</i> -)	<i>uõpsa</i> sg. n.
<i>õ p̄sev</i> haista	<i>õpsii</i> (- <i>rs</i> -) 3 p. sg. impf.	<i>õpsa</i> sg. n.
<i>lei p̄t̄</i> (- <i>õt̄</i>) kives	<i>lept̄</i> (- <i>rt̄</i>)	<i>lept̄</i> sg. n.
<i>uõ p̄t̄</i> (- <i>õt̄</i>) hius	<i>uõpta</i> (- <i>rt̄</i>)	<i>uõpt̄</i> sg. n.
<i>sie p̄t̄</i> (- <i>õt̄</i>) syötti	<i>siepte</i> (- <i>rt̄</i>)	<i>siept̄</i> sg. n.
<i>ša p̄š̄</i> siika	<i>šaps̄</i> pl. g.	<i>šaps̄</i> pl. g.
<i>vi p̄š̄</i> (- <i>õš̄</i>) vyyhdetä	<i>vipš̄am</i> (- <i>rš̄</i> -)	<i>vipš̄</i> sg. n.
<i>tš̄õ p̄š̄</i> (- <i>õš̄</i>) nipistää	<i>tš̄õpš̄am</i> (- <i>rs̄</i> -)	<i>tš̄õpš̄</i> sg. n.
<i>to p̄š̄</i> polkea	<i>tõpš̄</i> sg. 3 p. pot.	<i>tõpš̄</i> sg. n.
<i>kä p̄š̄</i> kivetä	<i>käpš̄am</i>	<i>käpš̄</i> sg. n.
<i>ke p̄š̄</i> (- <i>õš̄</i>) koota	<i>kepš̄am</i> (- <i>rt̄š̄</i> -)	<i>kepš̄</i> sg. n.
<i>ni p̄š̄</i> sg. g. ja akk.	<i>nipš̄as</i> varras	<i>nipš̄</i> sg. n.
	<i>uõpsast</i> pl. akk.	<i>uõpsast</i> pl. g.
	<i>uõps̄</i> sg. n.	<i>uõps̄</i> sg. n.
	<i>õps̄</i> sg. n.	<i>õps̄</i> sg. n.
	<i>lept̄</i> dem.	<i>lept̄</i> dem.
	<i>uõpt̄</i> pl. lok.	<i>uõpt̄</i> pl. lok.
	<i>siept̄</i> sg. n.	<i>siept̄</i> sg. n.
	<i>šaps̄</i> pl. g.	<i>šaps̄</i> pl. g.
	<i>vipš̄am</i> (- <i>rš̄</i> -)	<i>vipš̄am</i> sg. n.
	<i>tš̄õpš̄am</i> (- <i>rs̄</i> -)	<i>tš̄õpš̄am</i> sg. n.
	<i>tõpš̄</i> sg. 3 p. pot.	<i>tõpš̄</i> sg. n.
	<i>käpš̄am</i>	<i>käpš̄am</i> sg. n.
	<i>kepš̄am</i> (- <i>rt̄š̄</i> -)	<i>kepš̄am</i> sg. n.
	<i>nipš̄as</i> varras	<i>nipš̄as</i> sg. n.
	<i>uõpsast</i> pl. akk.	<i>uõpsast</i> pl. g.
	<i>uõps̄</i> sg. n.	<i>uõps̄</i> sg. n.
	<i>õps̄</i> sg. n.	<i>õps̄</i> sg. n.
	<i>lept̄</i> dem.	<i>lept̄</i> dem.
	<i>uõpt̄</i> pl. lok.	<i>uõpt̄</i> pl. lok.
	<i>siept̄</i> sg. n.	<i>siept̄</i> sg. n.
	<i>šaps̄</i> pl. g.	<i>šaps̄</i> pl. g.
	<i>vipš̄am</i> (- <i>rš̄</i> -)	<i>vipš̄am</i> sg. n.
	<i>tš̄õpš̄am</i> (- <i>rs̄</i> -)	<i>tš̄õpš̄am</i> sg. n.
	<i>tõpš̄</i> sg. 3 p. pot.	<i>tõpš̄</i> sg. n.
	<i>käpš̄am</i>	<i>käpš̄am</i> sg. n.
	<i>kepš̄am</i> (- <i>rt̄š̄</i> -)	<i>kepš̄am</i> sg. n.
	<i>nipš̄as</i> varras	<i>nipš̄as</i> sg. n.

Ko.		Kld.			T.		
<i>ko^otk^a</i> muurahainen	<i>kõtkast</i> sg. lok.	<i>kõtkca</i> sg. g. ja akk.	<i>kõtk^a</i> sg. n.	<i>kõtkca</i> sg. g. ja akk.	<i>kõtk^a</i> sg. n.	<i>kõtkij</i>	<i>kõtkⁱ</i>
<i>ki^{ie}tk^e</i> ahma	<i>kielkast</i> sg. lok.	<i>kielke</i> sg. g. ja akk.	<i>ki^{ie}tk^e</i> sg. n.	<i>kielke</i>	<i>kielke</i>	<i>kielke</i>	<i>kielkegi</i> dem.
<i>kiⁱtk^e</i> sydän	<i>ki^otko^o</i> dem.	<i>ki^otkce</i>	<i>ki^otk^e</i> sg. n.	<i>ki^otkce</i> ki ^o tk ^o	<i>ki^otk^e</i> sg. n.	<i>ki^otkce</i> ki ^o tk ^o	<i>ki^otkce</i> dem. g.
<i>pi^otk^o</i> lesken verkko	<i>puo^otko^o</i> sg. 3 p. pot.	<i>puo^otkam</i> sg. 1 p. pr.	<i>puo^otko^o</i> inf.	<i>puo^otkam^m</i>	<i>puo^otk^a</i> sg. 2 p. imperat.	<i>puo^otk^a</i> sg. 2 p. imperat.	<i>puo^otkem</i>

Venäjänlappalaisissa äännesuhteissa ei ilmene ensinkään kvalitaatiivista vaihtelua, ei edes *tk*:hon nähden, jonka alkukomponenttia kuitenkin on, kuten läntiset murteet osottavat, heikossa asteessa vastannut dentaalispirantti; vrt. lpI. *tk*, *δkk* ~ *dh*, N. *ḡk*, Luul. *r'ok* ~ *r'k*. *p* tavataan äänneyhtymän alkajana paitsi venäjän-, myös inarin- ja ruotsinlapissa, jotavastoin norjanlapissa sitä edustaa **k** (f). Käsittääksemme on norjanlapin äännekehitys selitettävä **β*:n avulla. Jos olivat olemassa vaihtelut *kt* ~ *ut*¹ ja *pt* ~ *βt*, saattoi jälkimäinen helposti sekautua edelliseen, kun heikot asteet lähenivät niin tuntuvasti toisiaan. Mahdollisesti on myös Pts. *r* kehittynyt *β*:stä yleistyen sittemmin vahvaankin asteeseen. Kvalitaatiiviseen labiaalivaihteluun viittaavat puolestaan vielä sellaiset rinnakkaismuodot kuin Luul. *hapkēote*-, *hapkite*- ~ *hāwōka*-, N. *havkkat*². Hyvällä syyllä voidaan siis olettaa alkulapin vaihteluiksi: **pš* ~ *βš* *pš* ~ *βš*³ *pt* ~ *βt* *pts* ~ *βts* *pš* ~ *βtš* *pk* ~ *βok* *tk* ~ *δok*³.

¹ *u* < *γ* on tässä tapauksessa sangen vanha, koska se tavataan kaikissa muissa lapinmurteissa, paitsi Turjan.

² Ks. SETÄLÄ, Finnisch-ugrisches **pk** (~ *βk*) (FUF VI, s. 66—73). Huom. lpN. *šavkka* 'pileus (quadratus)' < ven. шапка. **pk* ~ *βk*:ta vastaa venäjänlapissa yleensä *uk*, mutta *pk* sanassa Ko. *topknož*, g. -*ò* 'hiustukko' ~ s. *tukka*.

³ Vrt. Ko. *ša²pša*, I. *šapša* 'siika' ~ N. *čuvča* 'coregonus lavaretus, sik' (< **-βtš-*); lpN:ssa olisi siis heikko aste yleistynyt. (Lapinkieleessä esiintyy murteittain sekä *š* ~ *tš*- että *a* ~ *uo* vaihtelua. Esimm. Kld. *tšudžq⁴*. T. *tšjə⁴zgi* (~ *-tš-*) 'lauma, porotokka' ~ lpR. (FRIS) *šuošša* 'grex', lpN. *čävddot* ~ *šävddot* 'glutire, devorare', I. *šavvud*, N. *čiedde*, *čedda* ~ *šedda* 'crepusculum', *čoalčče* ~ *šoalšše* 'talis tenuibus (femina)'. — N. *muösse* ~ *maššo* 'otium', I. *māšu*, Ko. *māššv* vrb., N. *guovdnje* 'introrsum puter', Luul. *kūəvnē* ~ Ko. *kūvna* id., Luul. *vūəcune-* ~ Ko. *vādzai* (*-tš-*) verkkovapa'.

³ Ks. SETÄLÄ, Über quantitätswechsel, s. 13.

IX. BD^t ja DG^k .

Vaihtelut:

	Pts.	Pts. Sk.	Nrt.	T.	T.	Kld.
Vahva aste	$B\bar{D}$	$\overline{\delta\bar{g}} (\overline{\delta\bar{g}^k})$	$\overline{D\bar{g}^k}$	$B\bar{D}^t$	$\overline{D\bar{g}^k} \overline{\delta\bar{g}^k} (\overline{D\bar{g}^k})$	
I heikko „	$\left\{ \begin{array}{l} b\bar{d} \\ \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \delta\dot{\gamma}, \delta\dot{j} \\ (\delta\dot{g}) \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \dot{d}g, \dot{d}j \\ \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \\ B\bar{D} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} D\bar{g} \\ D\bar{g} \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \delta\bar{g} \\ \delta\bar{g} \end{array} \right\}$
II „ „	$\left\{ \begin{array}{l} bd \\ (bd) \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} \delta\dot{\gamma}, \delta\dot{j} \\ (\delta\dot{g}) \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} dg, dj \\ (dg) (dj) \end{array} \right\}$	bd	dg	$dg (\delta\dot{\gamma})$

($\delta\dot{g}$ esiintyy Pts.:ssa, δj Pts.:ssa ja Sk:ssa, $dg dj$ Nrt.:ssa etuvokaalin edellä).

Esimerkkejä:

K.o.		Kld.			T.	
<i>tāb̄b̄s</i> perna	<i>tāb̄be</i> (-b̄d-) sg. g. ja akk.	<i>tāb̄be</i> sg. n.	<i>tāb̄be</i> sg. g. ja akk.	<i>tāb̄be</i> sg. n.	<i>tāb̄be</i> sg. g. ja akk.	<i>tāb̄b̄i</i> pl. g.
<i>k̄iēn̄p̄s</i> (-d̄ē-) kivi	<i>k̄iēn̄jest</i> (-d̄j-) sg. lok.	<i>k̄iēd̄e</i> sg. n.	<i>k̄iēn̄je</i> (-d̄j-) sg. g. ja akk.	<i>k̄iēd̄e</i> sg. g. ja akk.	<i>k̄iēn̄e</i> sg. n.	<i>k̄iēn̄ḡi</i> dem.
<i>t̄š̄ūp̄s</i> (-d̄ē-) sotka	<i>t̄š̄ūp̄jest</i> (-d̄j-) dem.	<i>t̄š̄ūd̄e</i> sg. n.	<i>t̄š̄ūp̄je</i> (-d̄j-) sg. g. ja akk.	<i>t̄š̄ūd̄e</i> sg. g. ja akk.	<i>t̄š̄ūp̄je</i> sg. n.	<i>t̄š̄ūp̄ḡi</i> dem.
<i>l̄ēāp̄s</i> leimahtaa	<i>l̄ēāp̄ḡi</i> (-d̄y-) sg. 3 p. pot.	<i>l̄ēāp̄ḡi</i> sg. n.	<i>l̄ēāp̄je</i> (-d̄j-) sg. g. ja akk.	<i>l̄ēāp̄je</i> sg. g. ja akk.	<i>l̄ēāp̄je</i> sg. n.	<i>l̄ēāp̄ḡi</i> dem. g.

$\bar{b}\bar{d} \sim b\bar{d}$ vaihtelusta on venäjänlapissa ainoastaan yhdessä sanassa esimerkki. LpI. $t\bar{a}\bar{b}\bar{d}^i$ ja N. $da\bar{d}ve$, $da\bar{d}be$ muotojen nojalla on ÄRMÄ olettanut puheenaolevan äänneyhtymän palautuvan $*\beta\delta$ ($\sim \beta d$):hen, jossa labiaalispirantti olisi myöhemmin muuttunut puheäänelliseksi klusiiliksi¹. Patsjoenkin murre viittaa sekundääriseen $*b\delta$:hen, sillä alkup. β olisi johtanut äänneyhtymään $r\delta$ t. rd , samalla tapaa kuin ($*\beta l \sim$) βt :stä on tullut rt ja ($b\beta l \sim$) βl :stä ($b\beta r \sim$) βr :stä rl rr ; näistä myöhemmin). Niinkuin $*\omega pp \sim b\beta$ ja $*b\beta \sim \beta$ vaihteluilla oli yksi aste muodoltaan samanlainen ja yhteinen, samoin on käsittääksemme ollut laita $*\beta l \sim \beta d$:n ja $t\bar{a}\bar{b}\bar{d}^s$ sanassa esiintyneen vaihtelun. Siis näyttää alkulapin vaihtelu olleen β^{dt} ($\beta^{dt} \sim \beta d$, jonka venäjänlappalaisessa edustajassa nytkin tavataan kvalitatiivinen dentaalivaihtelu; sitävastoin on inarin- ja norjanlapissa heikkoasteinen δ yleistynyt vahvaankin asteeseen.

Sama suhde kuin Ko. $^2\bar{p}l$:n ja $\bar{b}\bar{d}$:n välillä, näyttää vallinneen myöskin Ko. $^2\bar{l}k$:n ja $\bar{d}\bar{s}$:n ($\bar{b}\bar{s}^k$:n) välillä. e^k on venäjänlapissa kvaliteettivaihtelun alainen d^t :n tavoin, kun taas läntisissä murteissa klusilli on yleistynyt heikkoonkin asteeseen. Alkulapissa oletamme siis esiintyneiksi vaihtelut $*\bar{l}k \sim \delta^2k$ ja δ^2k ($\delta^2k \sim \delta\gamma$.

Kun kahdella vaihtelulla oli yksi astemuoto yhteinen, saattoi tapahtua siirtyminen vaihtelusta toiseen. Näin voidaan selittää sellaiset rinnakkaismuodot kuin lpN. $botkalet$, $bo\check{d}kalet$ 'pulverem excitare, spargere' \sim Nrt. $p\bar{o}n\check{g}a\check{d}tten$ 'tuprahtaa, höyrähtää' (vrt. s. $putkahtaa$ 'hastigt skjuta fram, spritta till, spira upp') ja lpN. $ga\check{d}fe$ (metateesi) 'mustela ereminea fem.' ($\leftarrow *ka\beta^{dt}e \sim ka\beta\delta e$) \sim Nrt. $k\bar{o}\bar{i}\bar{p}^s$, Kld. $ka\bar{p}t^s$ 'koiran- ja karpänsukuisen eläimen naaras'. Mahdollisesti tähän kuuluu vielä T. $ka\bar{v}d^t$ 'sinikettu', jossa β olisi poikkeuksellisesti muuttunut puolivokaaliksi.

¹ „Eräs lappalainen astevaihtelutapaus“, s. 14.

X. Puolivokaalin ja spirantin, likvidan tai nasaalin yhtymät.

1.

Puolivokaalin ja spirantin yhtymien vaihtelut:

		Ko.			Kuol.				
Vahva	aste . . .	$\bar{u}j$	$\bar{v}ð$	$\bar{z}s$	$\bar{u}j$	$\bar{z}v$	$\bar{z}r$	$\bar{z}s$	$\bar{z}x$
I heikko	” . . .	uj	zv	zs	uj	$\left\{ \begin{array}{l} i\bar{v} \\ i\dot{v} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} i\bar{v} \\ i\dot{v} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} i\bar{s} \\ i\dot{s} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} i\bar{x} \\ i\dot{x} \end{array} \right.$
II	” . . .	uj	iv	is	uj	iv	ir	is	ix

2.

Puolivokaalin ja likvidan yhtymien vaihtelut:

		Ko.				Kuol.		
Vahva	aste	$\bar{u}l$	$\bar{u}r$	$\bar{z}l$	$\bar{z}r$	$\bar{u}l$	$\bar{u}r$	$\bar{z}l$
I heikko	”	ul	ur	zl	zr	$\left\{ \begin{array}{l} u\bar{l} \\ u\dot{l} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} u\bar{r} \\ u\dot{r} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} i\bar{l} \\ i\dot{l} \end{array} \right.$
II	”	ul	ur	il	ir	ul	ur	il

3.

Puolivokaalin ja nasaalin yhtymien vaihtelut:

		Ko.				Kuol.		
Vahva	aste	$\bar{u}m$	$\bar{u}n$	$\bar{u}ñ$	$\bar{u}ŋ$	$\bar{u}n$	$\bar{u}ñ$	$\bar{u}ŋ$
I heikko	”	um	un	$uñ$	$uŋ$	$\left\{ \begin{array}{l} u\bar{n} \\ u\dot{n} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} u\bar{ñ} \\ u\dot{ñ} \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} u\bar{ŋ} \\ u\dot{ŋ} \end{array} \right.$
II	”	um	un	$uñ$	$uŋ$	un	$uñ$	$uŋ$

Esimerkkejä:

Ko.	Kld.			T.
	<i>tšouŋje</i>	<i>tšouŋje</i>	<i>tšouŋjest</i>	<i>(tšəŋje^s)</i>
<i>tšouŋje</i> vatsa	<i>tšouŋje</i> sg. g. ja akk.	<i>tšouŋje</i> sg. n.	<i>tšouŋjest</i> sg. n.	<i>(tšəŋje^s)</i>
<i>vāŋje</i> vaaja	<i>vāŋjū</i> pl. g.	<i>vāŋje</i> sg. n.	<i>vāŋjū</i> pl. g.	<i>(vāŋje^s)</i>
<i>vūŋje</i> pää	<i>vūŋje</i> sg. g. ja akk.	<i>vūŋje</i> sg. n.	<i>vūŋjū</i> pl. lok.	<i>vūŋje</i> sg. n.
<i>peŋje</i> päivä	<i>peŋje</i> sg. g. ja akk.	<i>peŋje</i> sg. n.	<i>peŋjū</i> pl. akk.	<i>peŋje</i> sg. n.
<i>kūŋje</i> amenttaa (<i>nāŋje</i>)	<i>kūŋjam</i> sg. 1 p. pr.	<i>kūŋje</i> inf.	<i>kūŋjū</i> sg. 2 p. imperat.	<i>kūŋje</i> sg. 2 p. imperat. <i>nāŋje</i> sg. g. ja akk. <i>kāŋje</i> sg. g. ja akk. <i>kūŋje</i> pl. g.
<i>kēŋje</i> lipas	<i>kēŋje</i> sg. g. ja akk.			<i>kēŋje</i> pl. g. <i>kāŋje</i> pl. akk. <i>kūŋje</i> pl. g.
<i>vūŋje</i> syväne (vedessä)	<i>vūŋje</i>	<i>vūŋje</i> sg. n.	<i>vūŋjū</i> pl. lok.	<i>vūŋje</i> pl. g. <i>vūŋje</i> pl. akk.
<i>tšouŋje</i> kääpä	<i>tšouŋje</i>	<i>tšouŋje</i> sg. n.	<i>tšouŋjū</i> pl. akk.	<i>tšouŋje</i> sg. n. <i>piŋje</i> pl. akk. <i>piŋje</i> sg. lok.

1.

Ko. ja Kld. *uj*:tä vastaa säännöllisesti T. *iv*, esim. *keṽv^a* 'sanka' (Ko. *keṽj^a*), *riṽv^e* 'runko', (Ko. *ruṽjēv*) 'paloittaa lihaa', *tāṽv^a* 'usein' (Ko. *tāṽj^a*), *saṽv^a* 'makea vesi', N. *saiṽvo* (Ko. *saṽj^a*), *saṽv^e* 'alve, maimanen' (Ko. *seṽj^e*), *tš^uṽv^e* 'savi' (Kld. *tš^uṽj^e*), *tšⁱṽṽ^e* 'vatsa' (Ko. *tš^oṽj^e*), *vāṽv^e* 'vaaja' (Ko. *vāṽj^e*). Metateesi esiintyy Kildininkin murteessa sanassa *qṽv^a* (T. *āṽv^a*) 'terä' (< n. *avjo* < msk. *egg*). Muutammat näistä palautuvat **yj*:hin: *ruṽjēv* ja *vāṽj^e*.

T. *kṽṽj^s*:n vartalokonsonanteissa on tapahtunut metateesi *is* < *sj* (< *косе*); vrt. Ko. *ko'ss^a*, Kld. *ko'ss^a* s. 46.

Kuol. *iχ* on todennäköisesti myöhäsyntyinen äänneyhtymä. Kld. *kōṽχ^e*:en nähden vrt. s. **koikka** id.

Alkulappalaiset vaihtelut: **ij* ~ *uj* ṽ ~ *iv* ṽṽ ~ *is*¹.

2.

ul-ur- ryhmän sanoista on muutamien puolivokaali kehittynyt alkuperäisestä dentaali- tai palataalispirantista; sellaisia ovat esim. Ko. *neṽj^e* (< *-*δl*-) 'neula' *iš^uṽj^e* (< *-*yl*-) 'kääpä', Kld. *nauras* (< *-*yr*-) 'nauris'. (Ks. s. 117.)

Kildininmurteessa on pari metateesitapausta: *saw^a* (~ *saṽva^v*) 'kurmutoukka (keväällä poron kurkussa)', T. *sā^ula* (~ *saṽla^g*), Ko. *stā^ula* (~ *staṽla^g*), I. *stā^ula* (~ *staṽlū*), N. *savla* (~ *savllaga*) Kld. *piṽv^a* 'päivi', dem. *piṽv^hiš^š*, mutta dem. gen., omituista kyllä, *piṽṽ^h*, Ko. *piṽṽ^h*, I. *piṽṽ^h*, N. *bievlla* (huom. s. 1v).

ir-yhtymää ei tavata kuolanlapissa, sillä se on metateettisesti muuttunut *rj*:ksi, esim. Ko. *aṽr^a*, Kuol. *qṽr^a*, *āṽr^a*.

Alkulapin vaihteluiksi oletamme: **il* ~ *ul* ṽ ~ *ur* ṽṽ ~ *il* ṽṽ ~ *ir*.

Uusi venäläinen laina on Nrt. *škuṽl^e* (< *культ*) 'jauhokuli'.

¹ *is* < esilapin **iz*.

3.

Ko. *um* ~ Kld. *un* ~ T. *uη*: Ko. *tsaṽṽn^a* 'ampumatuki', Kld. *tsaṽṽn^a*. T. *tsāṽṽn^a*; Ko. *tsaṽṽm^o* 'pehmittää (heiniä)', Kld. *tsaṽṽn^o*, T. *tsāṽṽn^o*. *uη*¹ lienee alkuperäinen näistä kolmesta rinnakkais-edustuksesta.

Kld. *un* ~ T. *uη* ~ Ko. *ηηη*: Kld. *αṽn^a* 'hanka', T. *aṽn^a*, Ko. *áηη^a* (I. *áηη^a*, N. *αηηο*); näiden omituisten ja nähtävästi ammoisiin aikoihin palautuvien vaihteluiden tähden lapin sana tuskin voi olla germaaninen laina, jona sitä on pidetty.

Kuol. *uη* ~ Ko. *ηηη*: Kld. *tūuηas*, T. *tūuη's* 'paikka, hulpio' ~ Ko. *tūηas* (huom. lpI. *tuouηas*, Pulm. *duōgṽās*). Siihen katsoen, että pulmankilaisessa muodossa on heikossakin asteessa nasaalin edellä klusiili-esilyönti, joka näyttää osottavan alkup. konsonanttiyhtymän sulautumista yksinäis-äänteeksi (*ηη*), lienee *uη* varhaisempi kuin *ηη*.

lpN. *v(d)n*, I. *un* ~ Kuol. *uη*: lpN. *bovdna* 'tumor terrae', I. *poṽṽ^a* 'jättiläismätäs, „pounu“' ~ Kld. *paṽṽ^e*, T. *paṽṽ^e* 'mätäs, kasa'.

Ko. *uñ* ~ Kuol. *uη*: Ko. *aaṽṽ^e* 'turve', Kld. *aaṽṽ^e*, T. *aaṽṽ^e* (vrt. lpN. *lavdnje*, I. *laṽṽ^h*). Ko. *uñ* < **uη*: *lūuñā* (~ *liṽṽñay*) 'kanerva' (käytetään painamiseen) < ? sk. *ljung*, *lyng*.

Ko. Kld. *uη* ~ T. *mm*: Ko. *sḃuηaa* 'sudensammal', Kld. *seuηaa*, T. *sāmmaa*; turjalainen muoto voi kuitenkin olla laina suomesta. Geminaatta *m* johtunee alkup. äänneyhtymän sulautumisesta yksinäis-äänteeksi, jolloin *uη* olisi vanhempi kanta. (lpN. *sæ[i]m^o*).

Hyvin muotorikas on s. *kainalo* sanan vastine venäjänlapissa: Ko. *kāine^olavā^k kaṽṽṽηel(vṽṽlavā^ž)*, Kld. *kaṽṽṽηel(vṽṽlavā^hō^š)*, T. *kāiηel* I. *kaṽṽṽηel(vjṽlav)*, GEN. *kāiηηel*. *iη*-yhtymä lienee alkuperäisin.

Alkulapin vaihtelut: **ūñ* ~ *un* *ūñ* ~ *uñ* *ūñ* ~ *uη* *ūñ* ~ *im* *ūñ* ~ *in* *ūñ* ~ *iη*.

¹ Vrt. lpI. *tsaṽṽmēḃ* 'lyödä' (N. *cabmet*); ks. nasaalin etistä *u* ~ *i* ~ kato - vaihtelua *sammal* ja *kainalo* sanojen lappal. vastineissa (sivun lopulla).

XI. Likvidan ja spirantin tai nasaalin yhtymät.

1.

Likvidan ja spirantin yhtymien vaihtelut.

Ko.											Kuol.			
Vahva	aste	l̄v	l̄s	l̄š	řf	řv	řs	řš	řj	řj	řv	řs	řš	řj
I	heikko	lv	ls	lš	řf	řv	řs	řš	řj	řj	řv	řs	řš	řj
II	"	lv	ls	lš	řf	řv	řs	řs	řj	řj	řv	řs	řš	řj

2.

Likvidan ja nasaalin yhtymien vaihtelut.

Ko.											Kuol.			
Vahva	aste	l̄m	l̄n	l̄š	řm	řn	řm	řn	řm	řn	řm	řn	řm	řn
I	heikko	lm	ln	lš	řm	řn	řm	řn	řm	řn	řm	řn	řm	řn
II	"	lm	ln	lš	řm	řn	řm	řn	řm	řn	řm	řn	řm	řn

Esimerkkejä:

Ko.		Kld.			T.	
<i>tälve</i> talvi	<i>tälvest</i> sg. lok.	<i>tälve</i> sg. g. ja akk.	<i>tälve</i> sg. n.	<i>tälvi</i> pl. g.	<i>tälve</i> sg. n.	<i>tälvi</i>
<i>kölvēd</i> kylvää	<i>kölvēž</i> sg. 3 p. pot.	<i>kölvām</i> sg. 1 p. pr.	<i>kölvēd</i> inf.	<i>kölvām</i> sg. 3 p. kond.		
<i>kūvl̥s̥</i> koskelo	<i>kūvl̥sest</i> sg. lok.	<i>kūvl̥se</i> sg. g. ja akk.	<i>kūvl̥s̥</i> sg. n.	<i>kūvl̥s̥</i> pl. akk.	<i>kūvl̥s̥</i> sg. n.	<i>kūvl̥s̥</i>
Pts. <i>kūvl̥s̥</i> kalsea	.	<i>kūvl̥ses</i> attr.-muoto			<i>āls̥e</i> rako	<i>āls̥i</i> pl. g.
<i>kūvl̥s̥</i> kalsea		<i>kūvl̥ses</i> attr.-muoto	<i>kūvl̥s̥</i>	<i>kūvl̥ses</i>	<i>kōāls̥e</i> sg. n.	<i>kōāls̥e</i> komp.
<i>kūvl̥s̥</i> kaljama	<i>kūvl̥sest</i> sg. lok.	<i>kūvl̥se</i> sg. g. ja akk.	<i>kōls̥</i> iso koivu	<i>kōāls̥</i> pl. akk.	<i>maš̥</i> tynki	<i>maš̥v̥d</i>

Ko.		Kld.			T.	
<i>õlmē</i>	<i>õlmest</i>	<i>õlme</i>	<i>õlmest</i>	<i>õlmē</i>	<i>õlmest</i>	<i>õlmē</i>
ilma, taivas	<i>viemõž</i> dem.	<i>viemõ</i> pl. g.	<i>viemõ</i>	<i>viemõ</i>	<i>viemõ</i>	<i>viemõ</i>
<i>viemõ</i> syvä puro	<i>kõlmēž</i> sg. 3 p. pot.	<i>kõlmē</i> inf.	<i>kõlmõdžš</i> sg. 3 p. kond.	<i>kõlmē</i> inf.	<i>kõlmē</i> inf.	<i>kõlmē</i> kielt.m.
<i>kõlmē</i> kylimiä	<i>suõlmest</i>	<i>suõlne</i>	<i>suõlmest</i>	<i>suõlne</i>	<i>suõlne</i>	<i>suõlne</i>
<i>suõlmē</i> sumu						
Pts. <i>õlõ</i> ien	<i>õlõkast</i>	<i>õlõ</i>				
<i>ja.õõaz</i> sg. g. ja akk.		<i>jalõnes</i> luonnonkanto	<i>jalõnes</i> sg. n.	<i>jalõnes</i> sg. n.	<i>jalõnes</i> sg. n.	<i>jalõnes</i> sg. n.
<i>tiõrnē</i> tõrmä	<i>teõrnõž</i> dem.	<i>tiõrne</i>	<i>tiõrnest</i>	<i>tiõrne</i>	<i>tiõrnest</i> sg. lok.	<i>tiõrne</i> dem. g.
<i>uõrnē</i> permu, rokko	<i>uõrnest</i>	<i>uõrne</i>	<i>uõrnest</i>	<i>uõrne</i>	<i>uõrnest</i>	<i>uõrne</i>
<i>teõrnõmaz</i> sg. g. ja akk.		<i>tiõrnēs</i> ukkonen	<i>tiõrnēs</i> sg. n.	<i>tiõrnēs</i> sg. n.	<i>tiõrnēs</i> sg. n.	<i>tiõrnēs</i> sg. n.
<i>põrnõ</i> lapsi	<i>põrnõž</i> dem.	<i>põrne</i>	<i>põrnest</i>	<i>põrne</i> dem. g.	<i>põrnõžš</i> dem.	<i>põrne</i> dem. g.
<i>kõirnē</i> lumenkuori	<i>kõirnest</i>	<i>kõierne</i>	<i>kõirnest</i>	<i>kõierne</i>	<i>kõirnest</i>	<i>kõierne</i>
<i>sõrnõ</i> puhua	<i>sõrnõž</i> sg. 3 p. pot.	<i>sõrnõ</i>	<i>sõrnõ</i> inf.	<i>sõrnõ</i> inf.	<i>sõrnõž</i> sg. 2 p. imperat.	<i>sõrnõž</i> persoonaton m.
<i>õõrnõ</i> ulappa	<i>õõrnõž</i> dem.	<i>õõrnõ</i>	<i>õõrnõž</i> sg. n.	<i>õõrnõ</i> dem. g.	<i>õõrnõžš</i> dem.	<i>õõrnõž</i> sg. 2 p. imperat.
<i>kõõrnõ</i> kiivetä	<i>kõõrnõž</i> sg. 3 p. pot.	<i>kõõrnõ</i>	<i>kõõrnõž</i> inf.	<i>kõõrnõž</i> sg. 2 p. imperat.	<i>kõõrnõž</i> sg. 2 p. imperat.	<i>kõõrnõž</i> sg. 2 p. imperat.

1.

ls ~ *lš* vaihtelusta ovat esimerkkeinä Pts. *kūðlšs*, Nrt. *kuðlšs*; T. *ālšs* 'rako', N. *halsse*, vrt. Nrt. *ālšem* 'ketun- l. kápäläkanto (yläpäästään raolla t. lovella varustettu)'.

lš ~ *lj* (*ll*): Nrt. *ālšs* 'into, uutteruus', I. *ālšt*, N. *alšše* ~ Pts. *jūeltes* 'uttera', N. *ælljo* (< msk. *eijan*). (Vrt. lp. *lš* ~ s. *lj*; Nrt. *kūðlšs* 'iljen' ~ s. *kaljama*, *kalju*).

ur < *rv*: T. *kāūr^a* (G. *kārv*) 'merimetso, phalacrocorax', Kld. *kāūr^a*, Ko. I. *skār^ða*, N. *skarffo* (< msk. *skarfr*).

rff ~ *rv*: lpN. ~ *skarffo* ~ Ko. *skār^ða*, *farffo* 'ansa' ~ Ko. *vār^ða*, R. (FRNS) *čarfo* 'instrumentum hastæ ferratæ instar, quo glaciem pertundunt' ~ Kld. *tšq^rv^a* 'tuura', T. *tšār^va* 'hauki'.

lj(*ll*) ~ *ln*: Ko. *pālšes* 'paljas', I. *pālšis*, N. *baljes* ~ T. *pālšes* 'metsätön, paljas (maa)' (vrt. myös T. *pāšjas* 'paljas' id.), lpR. (Jällivaara) *puöllinis* 'waldlos, kahl (von hohen bergen), licht (vom walde)'.

lŋ ~ *ln* ~ *lm* ~ *ln*: Pts. *eļŋ^a* 'ien' N. (Pulm.) *āl^gŋā*, Kr. *āl^gŋā*, Kt. *gļnŋ*, Nrt. *eļm^a*, *eļm^a*, T. *aaŋā*.

lpN. *fierbme* 'rete': T. *vīrm^e*, Kld. *vīrm*, Nrt. *vier^m* 'nuotan osaverkko'; lpI. *vierm* 'verkko, jossa *rm* on poikkeuksellisesti lyhyt, palautunee myös *r^m*-loppuiseen muotoon.

Alkulapin vaihteluiksi oletamme: **lð* ~ *lv* *lš* ~ *ls¹* *lš* ~ *lš* *řv* ~ *rv* *řš* ~ *rs²* *řš* ~ *rs³* *řj* ~ *rj* *lñ* ~ *lm* *lñ* ~ *ln* (*lñ* ~ *lñ*) *lŋ* ~ *lŋ* *řm* ~ *rm* *řñ* ~ *rn* *řŋ* ~ *rŋ*.

Lappalaiseen vaihteluun on mukautunut eräitä uudempiakin lainoja, kuten: Kld. *kīřš^v* (< s.) 'kärsiä', Ko. *jořš^t* (< ёршъ) 'kiiski', Nrt. *mārš^t* (< мережа) 'merta', Ko. *tuřm^e*, Kuol. *tuřm^e* (< тюрма) 'vankila', Ko. *vūřm^a*, Kld. *vūřm^a*, T. *vīřm^a* (< s. *vormu* t. lpN. *forbma* < sk. *form*) 'luotimuotti'.

1-3 *ls* *rs* *řš* < esilapin **lž* *rž* *řž*.

XII. Spirantin ja v:n j:n tai nasaalin yhtymät.

1.

Spirantin ja v:n j:n yhtymien vaihtelusuhteet:

	Pts., Sk. Nrt.		Ko.	Pts., Sk. Nrt.		Kld. T.	Kuol.	T.	T.
	δv	δj		δv	δj				
Vahva aste	δv	δj	sv	δv	δj	δv	sv	sv	δj
I heikko "	δv	δj	sv	δv	δj	δv	{ sv zv }	zv	{ Kld. δj } T.
II " "	{ δv }	δj	sv	δv	δj	δv	{ sv zv }	zv	{ Kld. δj } T.

2.

Spirantin ja nasaalin yhtymien vaihtelut:

	Ko.										Kuol.						
	Nrt.	sm	χn	šn	žn	δj	δm	sm	šm	χm	δn	sn	šn	žn	sn	šn	žn
Vahva aste	{ δm Nrt. }	sm	χn	šn	žn	{ δj χj }	δm	sm	šm	χm	δn	sn	šn	žn	sn	šn	žn
I heikko "	{ δm Nrt. }	sm	χn	šn	žn	{ δj χj }	{ δm χm }	sm	šm	χm	δn	sn	šn	žn	sn	šn	žn
II " "	{ δm Nrt. }	sm	χn	šn	žn	{ δj χj }	{ δm χm }	sm	šm	χm	δn	sn	šn	žn	sn	šn	žn

Esimerkkejä:

	Ko.		Kld.			T.	
	<i>lādvēst</i> (-dv-) sg. lok.	<i>lādvē</i> (-dv-) sg. g. ja akk.	<i>lādvē</i> sg. n.	<i>lādvēst</i>	<i>lādvē</i> sg. n. <i>svādē</i> häät <i>āsvē</i> huhu <i>vjēsvēnī</i> sg. g. ja akk. <i>vēāsvēzē</i> sg. g. ja akk. <i>sudjē</i> tuomari	<i>lādvē</i> sg. n. <i>svādē</i> häät <i>āsvē</i> huhu <i>vjēsvēnī</i> sg. g. ja akk. <i>vēāsvēzē</i> sg. g. ja akk. <i>sudjē</i> tuomari	<i>lādvēst</i> pl. akk. <i>vjēsvēn</i> ahven <i>vēāsvēs</i> ampiainen <i>sudjēst</i> sg. lok.
<i>lādvē</i> (-dv-) latva	<i>lādvēst</i> (-dv-) sg. lok.	<i>lādvē</i> (-dv-) sg. g. ja akk.	<i>lādvē</i> sg. n.	<i>lādvēst</i>	<i>lādvē</i> sg. n. <i>svādē</i> häät <i>āsvē</i> huhu <i>vjēsvēnī</i> sg. g. ja akk. <i>vēāsvēzē</i> sg. g. ja akk. <i>sudjē</i> tuomari	<i>lādvē</i> sg. n. <i>svādē</i> häät <i>āsvē</i> huhu <i>vjēsvēnī</i> sg. g. ja akk. <i>vēāsvēzē</i> sg. g. ja akk. <i>sudjē</i> tuomari	<i>lādvēst</i> pl. akk. <i>vjēsvēn</i> ahven <i>vēāsvēs</i> ampiainen <i>sudjēst</i> sg. lok.
<i>lōsvū</i> eunustaa <i>vēāsvāz</i> sg. g. ja akk. Pts. <i>āsvāz</i> sg. g. ja akk. <i>nōvjē</i> nuotio Pts. <i>kōdjā</i> ahkiopete	<i>lōsvūz</i> sg. 3 p. pot.	<i>lōsvām</i> sg. 1 p. pr. <i>viesves</i> ampiainen <i>āsvas</i> makeinen <i>nōvjē</i> sg. g. ja akk. <i>kōdjā</i>	<i>lōsvō</i> inf. <i>vēāsvas</i>	<i>lōsvōst</i> sg. 3 p. kond. <i>vīsvēs</i> sg. n.	<i>lōsvō</i> sg. g. ja akk. <i>vēāsvōzē</i> sg. g. ja akk. <i>sudjē</i> tuomari	<i>lōsvō</i> sg. g. ja akk. <i>vēāsvōzē</i> sg. g. ja akk. <i>sudjē</i> tuomari	<i>lōsvōst</i> pl. akk. <i>vjēsvēn</i> ahven <i>vēāsvēs</i> ampiainen <i>sudjēst</i> sg. lok.
<i>lēdmā</i> (-dm-) maksoitua <i>lāšmē</i> joenniska <i>pāšmē</i> pasma <i>lēājmē</i> lehmä	<i>lēdmāz</i> (-dm-) sg. 3 p. pot. <i>lāšmēst</i> sg. lok. <i>pāšmēvō</i> pl. akk. <i>lēājmēst</i>	<i>lēdmēvi</i> (-dm-) sg. 3 p. impf. <i>lāšmē</i> sg. g. ja akk. <i>pāšmā</i>	<i>lēdmō</i> inf. <i>pāšmō</i> pasma <i>lāšmō</i> lyyhistyä <i>lēājmō</i> sg. n.	<i>lēdmē</i> kielt. m. <i>pāšmēvi</i> pl. g. <i>lāšmō</i> sg. 2 p. imperat. <i>lēājmōv</i> pl. akk.	<i>lēdmē</i> kynnysilmä <i>lāšmōzē</i> sg. g. ja akk.	<i>lēdmē</i> attr.-muoto <i>lāšmēs</i> säen, kipinä	

Nrt.	Kld.	T.
roaχmož dem.	rīχme verkonpaula	rīχmāo
tšāšn ^o dem.	tšāšne sg. n.	tšēüžne
rošnašt	rošna ^a sg. n.	pūžni sg. lok.
vāšnest	vāšne ^e sg. n.	vāžne
kāšnāž sg. 3 p. pot.	kāšnam ^o inf.	kažn ^o sg. 2 p. imperat.
keäχnas kehno	keäχnas attr.-muoto	kažn ^{im} sg. 1 p. pr.
peäχnož sg. 3 p. pot.	peäχnam sg. 1 p. pr.	rošn ^{es} vaivajskoivu
peäčnāz (-ōη-) sg. g. ja akk.	peäčnas päläs, tallä	siaz ^{es} sisuste
siēb ^η ed (-ōη-) hajjata(rakast.)	siēb ^{nas} sg. 1 p. pr.	siēb ^{es} sisuste

Äänneyhtymissä $\delta v \delta j \delta m$ palautuu δ lap.-suomalaisissa sanoissa varmaan $*at \sim \delta$ vaihteluun; vrt. $at\delta\delta^e \sim$ s. *latva*, $n\bar{o}j^e <$ s. nuotio ($< *nuotjo$) $ko\delta j^a$; Pulm. $gud^e j u$ sanan vastine on Peräpohjan suomessa *kuļu* id., jossa $*\delta > l$, kuten saman murteen sanoissa *kalve*, *lalva*, *palvi*, *viljat*, *palja*), $le\delta m\bar{v}\bar{o}$ 'maksottua (verestä)' $\sim ?$ karj. *litma* 'lima, lieju.'¹ Sensijaan ei η :n etisessä δ :ssä ole esiintynyt kvaliteettivaihtelua ($pie\delta\eta es$, N. $b\ae\delta\eta es \sim$ s. *päläs*, *pälkään*, $sie\delta\eta es$, I. $se\delta\eta\bar{i}\delta$, vrt. s. *hyljätä*, *hylkään*).

v :tä ja nasaalia edeltävän s :n δ :n vaihtelu z :n δ :n kanssa on lapinkielessä säilynyt ainoastaan Turjan murteessa. $*(\delta \sim) \acute{e}$:stä ($< \acute{s} \sim \acute{z}$) lienee kehittynyt norjan- ja ruotsinlapin \acute{i} (vrt. s. 81).

Äänneyhtymät $\chi m \chi n$ ovat myöhäsyntyisiä ja esiintyvät ainoastaan lainoissa; sellainen näet lienee myöskin $r\bar{o}\bar{a}\chi m^s$ (vrt. *Rohmuoiva tunturi* Kuolajärvellä) $<$ s. *ryhmy*, *ruhmo* ($\sim ?$ lp.Luul. *r\bar{o}sme-unebenheit auf dem eise*).

Alkulapin vaihteluiksi oletamme: $*at\delta \sim \delta v \delta\delta \sim zv \delta\delta \sim \acute{z}v \acute{a}t) \sim \delta j \acute{a}tm \sim \delta m \acute{s}m \sim zm \acute{s}m \sim \acute{z}m^2 \acute{s}n \sim \acute{z}n (\acute{s}n \sim \acute{z}n) \delta\eta \sim \delta\eta$.

sv : *viesves* on Patsjoen murteessa *vierves* $< *-\acute{p}\delta- \sim -\beta s-$; vrt. lpR. (FRIS) *vepses*, s. *vaapsahainen* $<$ msk. $*hveps$. Tässä sanassa on βs :stä tullut muualla venäjänlapissa metateettisesti sv ; Turjan murteessa on sana siirtynyt $\acute{s}v \sim \acute{z}v$ -vaihteluun.

$sv \sim sk$: T. *vj\bar{z}van*, Kld. *vj\bar{z}sk^a*, Nrt. *vj\bar{z}ska*, I. *vj\bar{z}sku*, N. *vuosko*. Tekisi mieli palauttaa äänneyhtymän jälkikomponentti $*\eta$:ään ($? \sim$ esilp. γ), jolloin vahva-asteisesta muodosta olisi kehittynyt lapin *sk* ja s. *hn* (*ahni* = *ahven*), heikkoasteisesta lp. *sv*, s. *hv*.

Myöhäsyntyinen lienee $sm \sim zm$ T. $t\acute{s}izm^s$ sanassa; vrt. Kld. $t\acute{s}u\bar{s}sa^m$, Ko. $t\acute{s}uo\bar{z}zam$, I. $t\acute{s}uo\bar{z}zam$.

$\acute{s}n \sim \acute{z}n$ on kuulunut alkuaan toisen ja kolmannen tavun rajalle T. $v\bar{i}\acute{s}n^e$ ($\sim v\bar{i}\acute{z}n^e$) 'aivot' sanassa, vrt. Kld. $v\bar{u}i\bar{v}a\bar{s}^s$, Ko. $v\bar{u}i\bar{v}a\bar{s}^N$ id.

$\delta\eta \sim \delta n$: Ko. $pie\delta\eta es$, $pie\bar{v}\eta es$, I. $p\bar{e}\delta\eta is$, N. $b\ae\delta\eta es \sim$ Kld.

¹ Jos lp. Luul. *lisme-* 'schlamm' kuuluu tähän, on siinä tapahtunut sarjasiirtyminen ($-s < *ts < -t$).

² $la\acute{s}m\bar{o}^{\delta}$, vrt. lpN. *la\acute{s}mot* 'flexibilem fieri'.

pieðnes (vrt. Kld. $\alpha\bar{y}n^a$, $tsa\bar{y}n^a$, s. 102). Turjanlapissa on omituinen muoto *pieŋ's*, *piëŋŋäzi*, vrt. s. *päŋŋäs*, *päŋŋähän* (Inari) id.

sq ~ *sk*: T. *sizŋε's* 'sisuste', Luul. *sišŋe-* ~ Ko. *sěšk'las* 'sisus', I. *sisk'las*, N. *siske* 'internus'.

Lappalaiseen vaihteluun on mukautunut eräitä lainasanoja, kuten T. *svāðv^e* (< свадьба) 'häät', *sudj^e* (< судь) 'tuomari', Ko., Kld. *pašm^a*, *pašm^a* (< пасмо) 'rasma', Ko. *vāšŋ^e* (< квашня) 'harantaikina'.

XIII. Nasaali tai spirantti + nasaali.

	Ko.				Kuol.			
Vahva aste . . .	$m\bar{s}$	$m\bar{\chi}$	$m\bar{n}$	$m\bar{ñ}$	$m\bar{s}$	$m\bar{j}$	$m\bar{nn}$	$m\bar{n}$
I heikko „ . . .	$m\dot{s}$	$m\dot{\chi}$	$m\dot{n}$	$m\dot{ñ}$	$m\bar{s}$	$m\dot{j}$	$m\dot{nn}$	$m\dot{n}$
II „ „ . . .	$m\check{s}$	$m\check{\chi}$	$m\check{n}$	$m\check{ñ}$	$m\check{s}$	$m\check{j}$	$m\check{nn}$	$m\check{n}$

Esimerkkejä:

	Ko.		Kld.			T.	
<i>roāmšá</i> „romsi“, vene- salko	<i>roāmšast</i> sg. lok.	<i>roamša</i> sg. g. ja akk.	<i>romšá</i> sg. n. (pūšm'k ^e)	<i>romša</i>	<i>romšei</i> pl. g.		
<i>romš^e</i> koltonen	<i>romšest</i>	<i>romše</i>					
<i>keämne</i> pata	<i>keämneš</i> dem.	<i>keämne</i>	<i>kīmn^e</i> sg. n.	<i>kēme</i> <i>keämneš</i> dem. g.	<i>keämneš</i> dem.	<i>kēme</i> <i>keämneš</i> dem. g.	<i>keämnei</i> dem.
<i>leāned</i> ladata	<i>leānnaš^e</i> sg. 3 p. kond.	<i>leānnaim</i> sg. 1 p. pr.	<i>leān^e</i> maa	<i>leāme</i>	<i>leānest</i>	<i>leāme</i>	<i>leānest</i>
Pts. <i>stāmne</i> keula, perä	<i>stānnest</i>	<i>stāmne</i>					
<i>rīēm^e</i> ketru	<i>rīēmneš</i> dem.	<i>rīemie</i>	<i>rīēm^e</i> sg. n.	<i>rīeme</i>	<i>rīēmneš</i> dem.	<i>rīeme</i>	<i>rīēmnei</i> dem.
Pts. <i>nāmne</i> soselumi	<i>nāmneš</i>	<i>nāmna</i>				<i>nāmne</i>	<i>nāmneš</i> sg. lok.

Sanasta *röämš*¹ on vaikea tietää, onko se laina suomesta lap-
piin vai päinvastoin. Edellistä mahdollisuutta puolustaa se, että sana
tavataan ainoastaan parissa venäjänlapin murteessa, suomessa taas
Lapista Keskipohjanmaalle asti. Äänneyhtymä *mš* on muutenkin
lapissa harvinainen.

mz palautunee *mk*:hon (Kld. *pšm'k'*), *mj* *m'*:ään.

mn. *šiemn*^e muotoa vastaa täydellisesti lpLuul. *kebne-*, N.
gievdne, jotavastoin Pulmangin murteessa sana kuuluu *gēd'bmī*¹.
lemned on inarissa *lemnēd* id., N. *lævdnet* 'infundere'; *stäm̄n*^e, I.
stäm̄n', N. *stavnē* (< msk. *stafn*).

Alkulapin vaihtelut olisivat: *(*mš* ~ *mš*) *m̄n* ~ *mn* (< *βn*)
m̄n ~ *m̄n*.

XIV. *B* (r) + spirantti tai likvida.

B (*b*) tavataan venäjänlapissa muissa murteissa, paitsi Patsjoen,
jossa sitä edustaa *r*.

Vaihtelusuhteet ovat:

	Pts.			Sk., Nrt.			Kuol.	
Vahva aste	<i>v̄j</i>	<i>v̄l</i>	<i>v̄r</i> (<i>r̄v̄</i>)	<i>v̄j</i>	<i>v̄l</i>	<i>v̄r</i>	<i>vl</i>	<i>vr</i>
I heikko „	<i>v̇j</i>	<i>v̇l</i>	<i>v̇r</i> (<i>ṙv</i>)	<i>v̇j</i>	<i>v̇l</i>	<i>v̇r</i>	<i>bl</i>	<i>br</i>
II „ „	<i>v̄j</i>	<i>rl</i>	<i>rr</i> (<i>rv</i>)	<i>v̄j</i> (<i>bj</i>)	<i>bl</i> (<i>bl</i>)	<i>br</i> (<i>br</i>)	<i>bl</i>	<i>br</i>

(*vj*:tä on käytetty *v̄j*:n sijasta tyyppien puutteessa).

¹ lpLuul. myös *kepmē*. Alkumuoto *kiedemne*?

Kl.		Kld.		T.		
Ko.						
<i>kešja</i> (-šj-) tomu	<i>kešja</i> (-šj-) sg. lok.	<i>kešja</i> (-rj-) sg. g. ja akk.	<i>kūbla</i>	<i>kūblā</i> dem.	<i>kūblj</i>	<i>kūblāi</i> pl. g.
<i>kušl^a</i> (-šl-) lumiseinä	<i>kušl^a</i> (-šl-) dem.	<i>kušl^a</i> (-r-) sg. g. ja akk.	<i>sičla</i>	<i>sičl^a</i> dem.	<i>sāblj</i>	<i>sābl^a</i> pl. lok.
<i>tošl^e</i> (-šl-) nahkapallo	<i>tōšlest</i> (-šl-) sg. 3 p. pot.	<i>tōšle</i> (-r-) sg. 1 p. pr.		<i>kob^a</i> sg. 3 p. kond.	<i>kobl^a</i>	<i>kobl^a</i> sg. 3 p. impf.
<i>košl^o</i> (-šl-) kellua	<i>kōšl^o</i> (-šl-) sg. 3 p. pot.	<i>kōšl^o</i> (-r-) attr.-muoto	<i>šbr^e</i>	<i>šbr^o</i> dem.	kielt. muoto	
<i>šl^e</i> (-šl-) hipleä (verkkko)	<i>šbr^e</i> (-šv-) dem.	<i>šbr^e</i> (-r-) attr.-muoto	<i>šbr^e</i>	<i>šbr^o</i> dem.		
<i>šbr^e</i> (-šv-) sade	<i>šbr^e</i> (-šv-) dem.	<i>šbr^e</i> (-r-) attr.-muoto	<i>šbr^e</i>	<i>šbr^o</i> dem.	<i>šbr^e</i>	<i>šbr^o</i> dem.
<i>šbr^e</i> (-šv-) saukonluola	<i>šbr^e</i> (-šv-) dem.	<i>šbr^e</i> (-r-) attr.-muoto	<i>šbr^e</i>	<i>šbr^o</i> dem.	<i>šbr^e</i>	<i>šbr^o</i> dem.
<i>šbr^e</i> (-šv-) seura	<i>šbr^e</i> (-šv-) dem.	<i>šbr^e</i> (-r-) attr.-muoto	<i>šbr^e</i>	<i>šbr^o</i> dem.	<i>šbr^e</i>	<i>šbr^o</i> dem.
<i>šbr^e</i> (-šv-) koriste	<i>šbr^e</i> (-šv-) dem.	<i>šbr^e</i> (-r-) attr.-muoto	<i>šbr^e</i>	<i>šbr^o</i> dem.	<i>šbr^e</i>	<i>šbr^o</i> dem.
<i>šbr^e</i> (-šv-) kouru	<i>šbr^e</i> (-šv-) dem.	<i>šbr^e</i> (-r-) attr.-muoto	<i>šbr^e</i>	<i>šbr^o</i> dem.	<i>šbr^e</i>	<i>šbr^o</i> dem.

Venäjänlapin *b* (*b*) ja ruotsinlapin vastaava *b* palautuvat nähtävästi vahva-asteiseen **b̥*:hen, Patsjoen *r* ja inarin- ja norjaneläpän *v* *u* heikkoasteiseen **β*:hen. Patsjoen murteessa esiintyy jälkimmäisten vaikutuksesta myöskin metateettinen *v* *r*:n yhteydessä. Rinnakkain esitettyinä ovat *βj-βl-βr-* (*uj- ul- rv-*) tapaukset seuraavat: *keβj^a*, I. *koβj^a*, N. *gavja*¹; *kūōβ.v^a*, Luul. *kuðβ^ela-*, N. *guovlla* (> ? s. *kulve* 'mindre snödrifva'); *tabβ^le* 'täplä', Luul. *table-*, N. *daville*; *koβlv^d* 'kellua, lipua vedessä, „koutua“' (s. *kupla*; *kuplus* 'gungfly', kuuluainen 'ongenkoho'; s. *koplukka* 'pikku lautta' [lapin suom.] < lpVen.), *sieβ.v^a*, N. *sievlla*; *iβ^le*, (> I. *iβ^le*), N. *hivlle*, s. *hipleä*, hiula 'hienolankainen (verkko)'²; *vβr^e*, I. *arv^e*, N. *arvve*, R. (FRIS) *abre*; *eβr^e*, I. *irv^e*, N. *irvve* (s. *äprä*s, *äyräs*; merkitykseen nähden huom. Kld. *iβr^e* 'kallioseinä, rantapahta'); *sieβr^e*, I. *sēr^vi*, N. *særvve*, (s. *seura*); *χēāβr^a*, I. *hēār^va*, N. *hærvva* (s. *herva* < lp.; Kal. *hieprukka*); *kūāβr^a*, I. *kōār^vi*, N. *gōarvve* (s. *kouru*; norjaneläpän ja venäjänlapissa löytyy toinenkin samanmuotoinen koskea merkitsevä sana, karj. *kopru*); Ko. *tšāβr^agied* 'kouraista', I. *tšār^vuð*, N. *čarvvot* (s. *hapristaa* id., *hauraista* 'kaapata, koukata' > lpI. *haurastid* id.); Ko. *kieβr^etten* 'käpertää tuohta' ~ s. *käp^ry*, *kääry*.

Alkulapin vaihteluiksi oletamme siis: **b̥j* ~ *βj* *b̥l* ~ *βl*
b̥r ~ *βr*.

¹ Vrt. lpLuul. *keβje* 'leicht, hurtig' > s. *keveä*, *kepeä* (< **p̥i-* ~ *-βi-*), *leβje* 'leicht, schnell (?)' > s. *lievä*, *liepeä* (jälk. murteellinen).

² Vrt. edelleen lpLuul. *lab^ela-* 'eisscholle' ~ s. *hiula* 'liten bit', vir. *libl* 'blättchen, scheidchen'.

XV. *γr* ja *gl*.

Vaihtelusuhteet:				Esimerkkejä:		
	Ko.	Kuol.				
Vahva aste	<i>ḡr̥</i>	<i>ḡl</i>	Ko.	<i>vuḡr̥^e</i> vuokra	<i>vūḡrest</i>	<i>vūḡre</i>
I heikko „	<i>ḡr</i>	<i>ḡl</i>		<i>Pts. pāḡr̥^a</i> keksi	<i>pāḡrast</i>	<i>pāḡra</i>
II „ „	<i>ḡr</i>	<i>ḡl</i>		<i>naḡr̥^{az}</i> sg. g. ja akk.		<i>nāḡras</i> nauris
			T.	<i>uḡl^e</i> nurkka	<i>uḡl^e</i> sg. g. ja akk.	<i>uḡlest</i> sg. lok.

(*gr*:ää on käytetty *γr*:n sijasta tyyppien puutteessa).

Kaikki nämä sanat ovat lainoja, *vuḡr̥^e* ja *nāḡras* suomesta (t. karjalankielestä) *pāḡr̥^a* ja *uḡl^e* venäjältä (< багоръ, уголь). Likvidan ja *j*:n etisen **γ*:n (< *ḡk* ~ *ḡ*) äänneläillinen vastine on venäjänlapissakin *u* (*u*, *v*): Ko. *uḡḡl^e*, Kld. *uḡḡl^e* 'muitokäpä', Ko. Kld. *kāuḡas*, T. *kauḡs* 'kauluri, puuhka', Ko. *vūḡḡl^e* 'puinen koiran kytkyt', vrt. s. vaula -lu; *vaklat* 'vapeet' (Simo)¹, Ko. *puḡḡr̥^e*, Kld. T. *puḡḡr̥^e* (-*r^e*) 'suojakota, säiliö, „puura“', N. *buvrre*, vrt. karj. (KARJALAINEN) *pugri*, *pukra* 'viileä nukkuma-, säiliösuoja'². (Entinen etymologia lp. < msk. bur). Ko. *ruḡḡjēv* 'paloittaa', T. *rūḡḡv^e* 'runko' (~ s. **raḡja*-), Ko. *vāḡj^e*, Kld. *vāḡj^e*, T. *vāḡv^e* 'vaaja'.

Sama on laita alkup. dentaalispirantin: Ko. *neḡl^e*, Kuol. *nēḡl^e* 'neula' (< *-*dl*-), Pts. *nēḡḡr̥^e* 'huono' (< *-*dr*-). Uusia lainoja ovat Nrt. *veāvar* (-*d*-), *g.* = 'sanko' (< ведро), Kl. *Pedar*, *g.* = 'Pietari' (< karj. Petri, Pedri).

Tennis-edustus: Ko. *kōkaal*, *g.* = 'nukke, linnunkuva' (< кукла), *ḡitrai* 'sukkela, ovela', I. *hitru* 'hauska' (< хитрый).

¹ Maist. M. RÄSÄSEN tiedonanto.

² Vrt. samO. *pōri*, *pōre*, *pēäre*, *pūre* 'bahre (zum fischtroeknen)'.

XVI. **m* + *v* *v*'s *v*'š.

m on säilynyt Kuolanlapissa, mutta Nuortijärven ja Suoniskylän murteessa sitä edustaa *v*, Patsjoen *r*.

Vaihtelut:

	Pts.			Ko.			Kuol.		
Vahva aste	<i>v̄v</i>	<i>v̄vs</i>	<i>v̄vš</i>	<i>v̄v'</i>	<i>v̄v's</i>	<i>v̄v'š</i>	<i>m̄v'</i>	<i>m̄v's</i>	<i>m̄v'š</i>
I heikko „	<i>v̇v</i>	<i>v̇vs</i>	<i>v̇vš</i>	<i>v̇v</i>	<i>v̇vs</i>	<i>v̇vš</i>	<i>mv</i>	$\left\{ \begin{array}{l} mvz \\ mvš \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{l} mvz \\ mvš \end{array} \right\} T.$
II „ „	<i>rv</i>	<i>rvs</i>	<i>rvš</i>	<i>rv</i>	<i>rvs</i>	<i>rvš</i>	<i>md</i>	$\left\{ \begin{array}{l} mdz \\ mdš \end{array} \right\}$	$\left. \begin{array}{l} mdz \\ mdš \end{array} \right\} T.$

(*v*:tä käytetty *r*:n sijasta).

Esimerkkejä:

	Ko.		Kld.		T.
<i>ruõõõd'ä</i> (-õõõ-)	<i>ruõõõdast</i> (-õõõ-)	<i>ruõõõda</i> (-õõõ-)	<i>leäõõõdä</i>	<i>leäõõõdast</i>	<i>tomd'ä</i>
reuna	sg. lok.	sg. g. ja akk.		<i>tomd'ä</i>	sg. 2 p. imperat.
<i>toõõõõd</i> (-õõõ-)	<i>tõõõõõ</i> (-õõõ-)	<i>tõõõõõm</i> (-õõõ-)	<i>tomd'am</i>	<i>tomd'ä</i>	sg. 2 p. imperat.
tuntea	sg. 3 p. pot.	sg. 1 p. pr.		<i>nõõõõõd'ä</i>	<i>tsjõõõd'ä</i>
<i>naõõõõd</i> (-õõõ-)	<i>nõõõõõd'ä</i> (-õõõ-)	<i>nõõõõõd'ä</i> (-õõõ-)	<i>nõõõõõd'am</i>	<i>nõõõõõd'ä</i>	kielt. muoto
nimittää	sg. 3 p. kond.	sg. 3 p. impf.		<i>kõõõõõd'ä</i>	<i>tsjõõõd'ä</i>
<i>koõõõõd'ä</i> (-õõõ-)		<i>kõõõõõd'ä</i> (-õõõ-)		<i>kõõõõõd'ä</i>	sg. 3 p. impf.
leveä		-levyinen		<i>võõõõõd'ä</i>	<i>tsjõõõd'ä</i>
<i>võõõõõd'sed</i> (-õõõs-)	<i>võõõõõd'ä</i> (-õõõs-)	<i>võõõõõõõm</i> (-õõõs-)	<i>võõõõõõõm</i>	<i>võõõõõd'ä</i>	sg. 3 p. impf.
leventää	sg. 3 p. pot.			<i>tsjõõõd'ä</i>	sg. 3 p. impf.
<i>tsõõõõd'sä</i> (-õõõs-)	<i>tsõõõõõõõst</i> (-õõõs-)	<i>tsõõõõõõõ</i> (-õõõs-)		<i>tsjõõõd'ä</i>	<i>tsjõõõd'ä</i>
ikilumi				<i>tsjõõõd'ä</i>	sg. 3 p. impf.
<i>läõõõõd'sä</i> (-õõõs-)	<i>läõõõõõõõst</i> (-õõõs-)	<i>läõõõõõõõ</i> (-õõõs-)	<i>läõõõõõõõ</i>	<i>läõõõõõõõ</i>	<i>läõõõõõõõ</i>
hihna				<i>tsjõõõd'ä</i>	<i>tsjõõõd'ä</i>
<i>taõõõõõd'sä</i> (-õõõs-)				<i>tsjõõõd'ä</i>	<i>tsjõõõd'ä</i>
sg. g. ja akk.				<i>tsjõõõd'ä</i>	<i>tsjõõõd'ä</i>
Pts. <i>kuõõõõd'sä</i>	<i>kuõõõõõõõst</i>	<i>kuõõõõõõõ</i>		<i>tsjõõõd'ä</i>	<i>tsjõõõd'ä</i>
karhu				<i>tsjõõõd'ä</i>	<i>tsjõõõd'ä</i>
Pts. <i>nuõõõõõd'sõõ</i>	<i>nuõõõõõõõst</i>	<i>nuõõõõõõõ</i>		<i>tsjõõõd'ä</i>	<i>tsjõõõd'ä</i>
venyä	sg. 3 p. pot.	sg. 3 p. impf.		<i>tsjõõõd'ä</i>	<i>tsjõõõd'ä</i>

Kuolanlappi näyttää säilyneen lähellä alkulapin kantaa. Dentaali ja affrikaatta vaihtelevat kvalitatiivisesti kautta venäjänlapin (ks. s. 77), müualla eivät. *m* on säilynyt, omituista kyllä, osassa ruotsinlappia, mutta osassa sitä edustaa klusiili samaan tapaan kuin Nuortijärven, Suoniskylän ja Inarin murteissa; vrt. nasaalin muuttumista homorgaaniseksi klusiiliksi *b^t:n d^t:n g^t:n* edellä, s. 35. Norjanlapin *u* (*u*) ja Patsjoen *r* palautunevat heikkoasteiseen **β*:hen, joka näyttää tavatun esilappalaisen ajan jälkeenkin vahvasta asteesta yleistyneen, alaa voittavan *m:n* rinnalla.

Alkulapin vaihteluiksi oletamme: **m^{at}* ~ *md*, *βd m^{ats}* ~ *mdz*, *βdz m^{atš}* ~ *mdž*, *βdž*.

Sekaannusta *m:n* ja *n:n* välillä esiintyy muutamissa sanoissa: Kld. *sümm^tei*, Ko. *süðð^tei*, I. *süððē* 'juurakko' ~ T. *šjñv^tε* (*vielle*); T. *ñem^tse^d* 'kiskoa' ~ Kld. *ñεñv^tse^d*, Ko. *neðtsev*; Kld. *tsuñv^ts^t* 'kesi', Ko. *tsüðts^t*, N. *cuozga* ~ T. *tsjmm^ts^t*.

Huom. T. *tām^tšs* 'kovasin', mutta *tām^tsste^d* 'hioa'.

Oikaisuja ja lisäyksiä.

- Siv. 19, riv. 15 ylh. on klusiiliksi; on oleva: *b*:ksi *d*:ksi *g*:ksi.
- „ 21. „ 9 „ „ *цигаръ* 'sikaari'; on oleva: *цигара* 'savuke'.
- „ 32. „ 9 „ „ *лечить*; on oleva: *лѣчить*.
- „ 33. „ 3 „ „ puheäänellinen; on oleva: puolipuheäänellinen.
- „ 35. „ 4 alh. „ FUF XII s. 10; lisättävä: Anzeiger.
- „ 41. „ 1 ylh. „ *полье*; on oleva: *поле*.
- „ 46. „ 13 „ „ *коль*; on oleva: *коль*.
- „ 61. „ 4 „ „ *у^сpp* ym.; on oleva: *у^сpp* ym.
- „ 62. „ 1 „ „ (rivin lopulla) *Ко*. on oleva: *Т*.
- „ 64 ja 71 on taulukon alle lisättävä: yksilöittäin tavataan kuolan-
lapin A-ryhmän I:ssä heikossa asteessa *xyz* ja II:ssa *xyz* lyhyen
vokaalin jäljessä.
- „ 71, riv. 5 ylh. on esim.; on oleva: esim. I; lisättävä vielä: lpLuul.
len'cēn(oivē), Enontekiö *leänpsi*.
- „ 73, riv. 8 ylh. on *кольцо*; on oleva: *кольцо*.
- „ 88. „ 5 „ „ *suoχs^t*, *sùχs^t*; on oleva: *sūoχs^t*, *sùχs^t*.
- „ 92. „ 1 alh. „ lesken; on oleva: laskea.
- „ 101. „ 7 „ „ *piēū^a*; on oleva: *piēū^a*.
- „ 104. „ 5 ylh. „ *kelv^atšē*; on oleva: *kelv^atšē*,
- „ 116. „ 7 alh. on lisättävä: *Т. kōbrājōbtšq^a* 'kyyristyä kokoon'
(esim. porosta vatsanväanteissä) ~ *S. kipristyä, kippura*.
- „ 117, riv. 15 alh. on maitokääpä; on oleva: maitokääpä.
- Sivulta 99 alkaen on pitkän ja puolipitkän *a:n* sijasta käytetty tyyppien puitteessa enimmäkseen *l:ää*.

Mémoires de la Société Finno-ougrienne I—XXXIX.

- I. 1890. VIII + 187 p. **K. B. Wiklund**, Lule-lappisches wörterbuch. Fmk. 4: —
- II. 1891. IV + 107 p. **August Ahlqvist**, Wogulisches wörterverzeichnis. Fmk. 2: 50.
- III. 1892. 57 p. + 1 planches. **G. Schlegel**, La stèle funéraire du Teghin Giogh et ses copistes et traducteurs chinois, russes et allemands. Fmk. 2: 50.
- IV. 1892. 69 p. **O. Donner**, Wörterverzeichnis zu den Inscriptions de l'Énisséï. Fmk. 2: 50.
- V. 1894—96. 224 p. **Vilh. Thomsen**, Inscriptions de l'Orkhon déchiffrées par —. Fmk. 7: 50
- VI. 1894. X + 111 p. + 30 planches. **Axel Heikel**, Antiquités de la Sibérie occidentale. Fmk. 5: —
- VII. 1894. XIV + 243 p. **Aug. Ahlqvist's** wogulische sprachtexte nebst entwurf einer wogulischen grammatik. Herausgegeben von Yrjö Wichmann. Fmk. 5: —
- VIII. 1894. III + 193 p. **Joos. J. Mikkola**, Berührungen zwischen den westfinnischen und slavischen sprachen. I. Slavische lehnwörter in den westfinnischen sprachen. Fmk. 5: —
- IX. 1896. XV + 142 p. + 2 planches. **Gustav Schlegel**, Die chinesische Inschrift auf dem uigurischen Denkmal in Kara Balgassun. Übersetzt und erläutert von —. Fmk. 7: 50.
- X.1. 1896. X + 319 p. **K. B. Wiklund**, Entwurf einer urlappischen lautlehre. I. Einleitung, quantitativgesetz, accent, geschichte der hauptbetonten vokale. Fmk. 7: 50.
- XI. 1898. V + 20 + 120 p. **Berthold Laufer**, Klu_obum bsdus pai sñiñ po. Eine verkürzte Version des Werkes von den hunderttausend Näga's. Ein Beitrag zur Kenntnis der tibetischen Volksreligion. Einleitung, Text, Übersetzung und Glossar. Fmk. 5: —
- XII. 1898—99. 120 p. **H. Vambéry**, Noten zu den alttürkischen Inschriften der Mongolei und Sibiriens. Fmk. 3: —
- XIII. 1899. 162 p. **J. Qvigstad** und **K. B. Wiklund**, Bibliographie der lappischen litteratur. Fmk. 5: —
- XIV. 1899. 236 p. + 4 planches. **Hugo Pipping**, Zur Phonetik der finnischen Sprache. Untersuchungen mit Hensen's Sprachzeichner. Fmk. 7: 50.
- XV.1,2. 1900—02. VIII + 34 + (31) + VII + 77 p. **A. H. Francke**, Der Frühlings- und Wintermythus der Kesarsage. Beiträge zur Kenntnis der vorbuddhistischen Religion Tibets und Ladakhs. Zus. Fmk. 8: —
- XVI.1. 1901. V + 398 p. **O. Kallas**, Die Wiederholungslieder der estnischen Volkspoësie. I. Folkloristische Untersuchung (mit einer Karte). Fmk. 10: —
- XVII. 1902. IV + 219 p. **G. J. Ramstedt**, Bergtscheremissische Sprachstudien. Fmk. 6: —
- XVIII. 1902. 144 + IV p. **Johann Wasiljev**, Übersicht über die heidnischen Gebräuche, Aberglauben und Religion der Wotjaken in den Gouvernements Wjatka und Kasan. Fmk. 4: —
- XIX. 1903. XV + 128 p. **G. J. Ramstedt**, Über die konjugation des Khalkha-mongolischen. Fmk. 4: —
- XX. 1903. XV + 312 p. **Konrad Nielsen**, Die quantitativverhältnisse im Polmaklappischen. Fmk. 7: 50

- XXI. 1903. XXVIII + 171 p. **Yrjö Wichmann**, Die tschuwassischen lehnwörter in den permischen sprachen. Fmk. 5: —
- XXII. 1903. XVII + 123 p. **H. Paasonen**, Mordvinische lautlehre. Fmk. 4: —
- XXIII. 1905. XVIII + 304 p. **K. F. Karjalainen**, Zur ostjakischen lautgeschichte. I. Über den vokalismus der ersten silbe. Fmk. 7: 50.
- XXIV. 1905. 90 p. **Konrad Nielsen**, Die quantitäsverhältnisse im Polmaklappischen II. Nachtrag und register. Fmk. 2: 50.
- XXV. 1908. XVIII + 200 p. **Antti Aarne**, Vergleichende märchenforschungen. Fmk. 6: —
- XXVI. 1908. LXIV + 209 p. **Armas Launis**, Läppische Juoigosmelodien. Fmk. 10: —
- XXVII,^t. 1909. 154 p. **G. J. Ramstedt**, Kalmückische sprachproben. Erster teil. Kalmückische märchen I. Fmk. 6: —
- XXVIII. 1909. 111 + 155 p. **O. J. Brummer**, Über die Bannungsorte der finnischen Zauberlieder. Fmk. 7: —
- XXIX. 1911. 187 p. **Jalo Kalima**, Die russischen lehnwörter im syrjänischen. Fmk. 6: —
- XXX. 1912. XVIII + 252 p. **Zoltán Gombocz**, Die bulgarisch-türkischen lehnwörter in der ungarischen sprache. Fmk. 7: —
- XXXI. 1913. II + XXX + 125 p. **Armas Launis**, Über Art, Entstehung und Verbreitung der estnisch-finnischen Runenmelodien. Fmk. 4: —
- XXXII. 1913. VI + 295 p. **Uno Holmberg**, Die wassergottheiten der finnisch-ugrischen völker. Fmk. 7: —
- XXXIII. 1913. XIV + 215 p. + 2 cartes. **Lauri Kettunen**, Lautgeschichtliche untersuchung über den kodaferschen dialekt. Fmk. 7: 50
- XXXIV. 1914. 257 p. + 2 cartes. **Lauri Kettunen**, Lautgeschichtliche darstellung über den vokalismus des kodaferschen dialekts. Fmk. 7: 50
- XXXV. 1914. 317 p. Kansatieteellisiä tutkielmia. Omistetut Kaarle Krohnille. Fmk. 7: 50
- XXXVI. 1915. XIV + 96 p. **Yrjö Wichmann**, Zur geschichte des vokalismus der ersten silbe im wotjakischen mit rücksicht auf das syrjänische. Fmk. 3: —
- XXXVII. 1916. 108 s. **Vilhelm Thomsen**, Turcica. Études concernant l'interprétation des inscriptions turques de la Mongolie et de la Sibérie. Fmk. 5: —
- XXXVIII. 1916. VII + 342 p. **Yrjö Wichmann**, Syrjänische volksdichtung. Fmk. 7: 50
- XXXIX. 1916. 8 + 120 p. **Toivo Itkonen**, Venäjänlapin konsonanttien astevaihtelu. Koltan, Kildinin ja Turjan murteiden mukaan. Fmk. 5: —

Hinta 5: —.